

KÜRD xalqı mübariz və qəhrəman xalqdır.
Heydər Əliyev

DİPLOMAT

Nö 14 (526) 9-15 Aprel, Nisan, sal. il 2023
Ji meha şubatê sala 2003-a tê weşandin

*Həftəlik İctimai-siyasi qəzet
Rojnama heftename civakî û sîyasî*

Qiyməti: 40 qəpik
Həjaye:

Səbahəddin Eloğlu

Bilirsən, nə etmiş kürdlər bir zaman?
Qurtarmış İslami çox ağır dardan!

Qədim Avropanın xaçpərəstləri,
Yüz illər sindirmiş göy məscidləri.

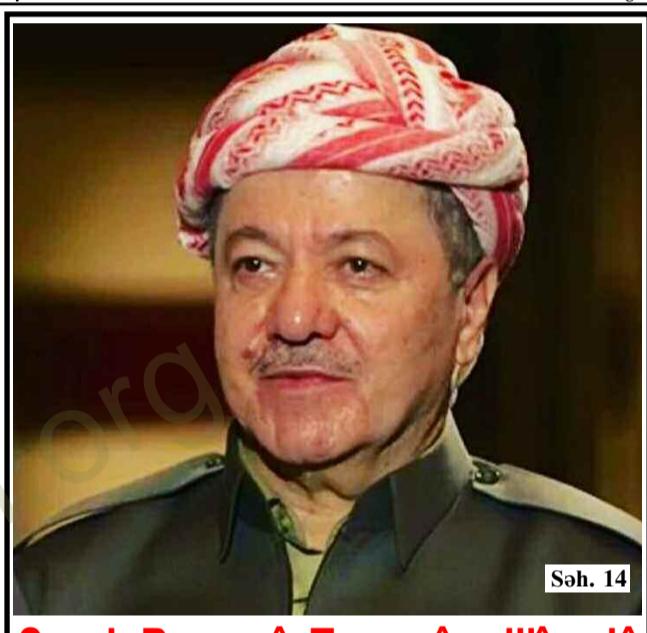
Müsəlman keçmişin öyrənsə əgər,
Kurdün dərgahına daim baş əyər.

Səh. 2

Səh. 15

Səh. 14

Prezident İlham Əliyev və Bosniya və Herseqovinanın Rəyasət Heyətinin Sədri Jelka Tsviyanoviç mətbuatla bəyanatlarla çıxış ediblər

Nêçîrvan Barzanî: Enfal, qurbanîdana gelê Kurdistanê ye

Serok Barzanî: Tawanêñ dijî gelê Kurdistanê hatine kırın nayêñ jibirkirin

Səh. 15

Səh. 14

Səh. 13

Səh. 13

Mesrûr Barzanî ji bo ewlehî û aramiya Silêmaniye piştevaniya xwe ragihand

Kerkükî: Ji bo rewşa Kerkükê asayı bibe lihevkirinek hatiye kırın

KSDP Lideri: İran, YNK ekibinin hükümete dönmesi için çabalıyor

Mazlum Abdi: Suriye ordusuna katılmayı umuyoruz

Azərbaycan və Tacikistan prezidentlərinin geniş tərkibdə görüşü olub

Səh. 2

Mahmud bəy Səfikürdski

Səh. 12

Sarı aşiq haqqında

Səh. 4

Ji ser Enfala Germiyanê 35 sal derbas bûn

Səh. 15

KÜRDLƏR VƏ KÜRDÜSTAN

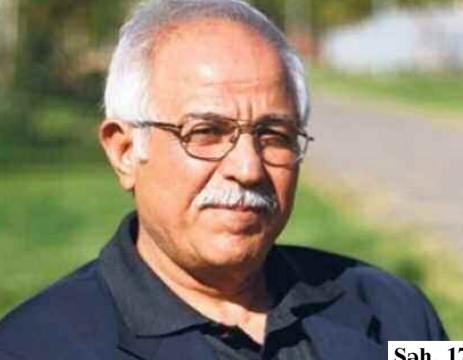
Səh. 7

PAK: 'Em Şehîdên Enfalê Bigiranî Bibirtînin'

Səh. 16

Səh. 10

Səh. 17

Səh. 11

Səh. 10

Ağla, telli sazım ağla

**Serokê Kurdistane
Xalid Begê Cibrî...**

Jîyana kurdên koçber

RABE RABE!

Prezident İlham Əliyev və Bosniya və Herseqovinanın Rəyasət Heyətinin Sədri Jelka Tsviyanoviç mətbuata bəyanatlarla çıxış ediblər

Azərbaycan Prezidenti İlham Əliyev və Bosniya və Herseqovinanın Rəyasət Heyətinin Sədri xanım Jelka Tsviyanoviç aprelin 13-də Sarayevoda mətbuata bəyanatlarla çıxış ediblər.

Prezident İlham Əliyevin bəyanatı:

- Hörmətli xanım Sədr, hörmətli cənab Komşic, hörmətli cənab Beçiroviç.

Hörmətli xanımlar və cənablar.

İlk növbədə, xanım Sədr, mənə göstərdiyiniz qonaqpərvərliyə görə Sizə təşəkkürümüz bildirmək istəyirəm. Mən gözəl ölkənizdə olmayımdan çox məmənunam. Siz qeyd etdiyiniz kimi, biz Sizinlə bir ay yarımdan əvvəl Bakıda görüşmüştük. Siz mənə ölkənizə dəvət etmişdiniz və mən böyük məmənuniyyətlə bu dəvəti qəbul edib bu gün Sizin ölkənizdəyəm.

Bu gün biz geniş fikir mübadiləsi əsnasında Bosniya və Herseqovina-Azərbaycan əlaqələrinin gələcək inkişafı ilə bağlı vahid mövqeyə gəlmışik. Yəni, bu əlaqələr bundan sonra yüksələn xətəl inkişaf edəcək.

Əlaqələrimizin tarixi də çox gözəldir. Xüsusilə siyasi müstəvidə aparılan məsləhətləşmələr və əlaqələr bizim münasibətlərimizi yüksək səviyyəyə qaldırmışdır. Biz beynəlxalq təşkilatlar çərçivəsində bir-birimizi bütün məslələrde dəstəkləmişik və bu dəstək bu gün də hiss olunur. Xüsusilə işgal dövründə Azərbaycanın ərazi bütövlüyü, suverenliyi və sərhədlərinin toxunulmazlığı ilə bağlı Bosniya və Herseqovinanın mövqeyi bizim üçün çox önemli idi.

Bir məsələni də xüsusilə qeyd etmək istəyirəm, iki il yarımdan əvvəl Azərbaycan İkinci Qarabağ müharibəsi zamanı öz

ərazi bütövlüğünü bərpa edəndə Bosniya və Herseqovina qətiyyətlə şəkildə Azərbaycanı dəstəkləmişdir, bizim haqq işimizi dəstəkləmişdir. Bu, dostluq və

daha məqsədyönlü şəkildə aparılacaq. Birgə komissiya, yəni, Birgə İqtisadi Komissiya haqqında qərar qəbul edilmişdir. Bu gün aparılan danışqlar əsnasında,

verək. Biz ölkənizə sərməyə qoymaqlıq.

Eyni zamanda, energetika sahəsində çox geniş imkanlar vardır. Azərbaycanın təşəb-

Bununla paralel olaraq nəqliyyat sahəsində əməkdaşlığın bütün istiqamətləri geniş arasdırılmalıdır. Azərbaycan Orta Dəhliz layihəsi üzrə öz ərazisində bütün lazımi infrastruktur layihələrini icra edib, onları başa çatdırıb, eyni zamanda, digər ölkələrdə nəqliyyat infrastrukturunun yaradılması ilə bağlı böyük sərməyə qoyur. Ona görə Cənubi Qafqaz və Balkan regionları arasında nəqliyyat bağlantısı da hesab edirəm ki, bütün bölgələrimizdə yaşanan xalqlar üçün faydalı ola bilər.

Biz bu gün səhbət zamanı, həmçinin mədəniyyətlərə dialogun dərinləşməsi ilə bağlı fikir mübadiləsi apardıq, bizim təcrübəmizi bölüşdük. Hesab edirəm ki, bu istiqamətdə də birgə fəaliyyətin böyük önemi ola bilər. Həm Bosniya və Herseqovina, həm Azərbaycan çoxkonfessiyalı ölkələrdir. Bizim ölkələrimizdə bir çox etnik qruplar yaşayır və bu etnik qrupların sülh, əmin-amanlıq, dostluq, qardaşlıq şəraitində yaşaması sabitlik üçün əsas şərtdir. Burada da fikir mübadiləsi, təcrübə mübadiləsi, birgə fəaliyyət, o cümlədən elm, tehsil sahələrində, qeyri-hökumət təşkilatları çərçivəsində birgə əməkdaşlıq üçün çox gözəl imkanlar vardır.

Mən bir daha bu dəvətə və qonaqpərvərliyə görə təşəkkürümüz bildirmək istəyirəm. Bir məqamı da qeyd etməliyəm ki, 1972-ci ildə - hələ Sovet İttifaqı və Yuqoslaviyanın mövcudluğu dövründə Bakı və Sarayevoda arasında qardaşlaşma sazişi imzalanmışdır. O vaxtdan Sarayevə və Bakı qardaş şəhərlər sayılır. Əminəm ki, bu səfərdən sonra bizim qardaşlığımız daha möhkəm olacaq. Sağ olun.

qardaşlıq mövqeyidir, buna görə biz Sizə minnətdarıq.

Azərbaycan da öz növbəsində bütün məsələlərdə, o cümlədən Bosniya və Herseqovinanın ərazi bütövlüyü, suverenliyi, sərhədlərinin toxunulmazlığı ilə bağlı birmənalı şəkildə Bosniya və Herseqovinanın maraqlarını dəstəkləmişdir.

Bu gün isə bizim münasibətlərimizin yeni səhifəsi başlayır. Rəsmi səfər çərçivəsində aparılan danışqlar, qeyd etdiyim kimi, yeni imkanlar açır. O cümlədən bu gün imzalanmış strateji tərəfdəşlik haqqında Bəyannamə gələcək inkişafımızın istiqamətlərini göstərir.

Biz müntəzəm olaraq siyasi və diplomatik müstəvidə məsləhətləşmələr aparacaq. Eyni zamanda, iqtisadi sahədə işlər

eyni zamanda, konkret layihələr üzrə işçi qrupunun yaradılması da razılışdırılıb və qısa müddət ərzində bu istiqamətdə addımlar atılacaq.

Strateji tərəfdəşlik əlaqələri xüsusi əlaqələrdir. Bu, hər iki ölkənin üzərinə çox böyük məsuliyyət qoyur. Biz bu məsuliyyətə hazırlıq. Əminəm ki, Bosniya və Herseqovina və Azərbaycan sözün əsl mənasında strateji tərəfdəşlər kimi bundan sonra birgə fəaliyyət göstərəcək.

Əməkdaşlığın digər istiqamətləri ilə bağlı onu deyə bilərem ki, ticarət dövriyyəsinin artırılması məsəlesi gündəlikdədir. Biz xahiş etdik ki, bize konkret investisiya layihələri təqdim edilsin. Biz bu layihələrə baxaq, onları incələyək və qısa müddət ərzində öz cavabımızı

büskarı olduğu Cənub Qaz Dəhlizinin uzunluğu 3 min 500 kilometrdir. İki ildən bir qədər çox müddət ərzində bu kəmər Avropa təbii qazımızı nəql edir. Bu kəmər Bosniya və Herseqovinanın sərhədlərinin yanından keçir. Yaxşı olar ki, biz təbii qaz sahəsində də əməkdaşlığa başlayaqq. Müvafiq göstərişlər artıq verilmişdir.

Bununla bərabər, hidroenergetika, eyni zamanda, bərpəolunan digər enerji növləri üzrə birgə araşdırımlar aparılacaq. Əminəm ki, bu istiqamətdə də ciddi addımların atılması mümkün olacaq. Azərbaycan xarici ölkələre milyardlarla dollar həcmində sərməyə qoymurdur və əlbette ki, Bosniya və Herseqovina ilə bu sahədə əməkdaşlıq bizim üçün çox maraqlıdır.

Prezident İlham Əliyev ATƏT-in fəaliyyətdə olan sədrini qəbul edib

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev aprelin 12-də Şimali Makedoniya Respublikasının xarici işlər naziri, ATƏT-in fəaliyyətdə olan sədri Buyar Osmanini qəbul edib.

Dövlətimizin başçısı beynəlxalq tədbirlər əsnasında Şimali Makedoniyanın Prezidenti və Baş naziri ilə olan temaslarını məmənuniyyətlə xatırladı.

Qəbulu görə təşəkkürünü bildirən Buyar Osmanı ATƏT-in fəaliyyətdə olan sədri kimi Şimali Makedoniyanın prioritətləri barədə dövlətimizin başçısına məlumat verdi. Bildirdi ki, Şimali Makedoniya sədrliyi çərçivəsində "Hər şey insanlar üçün" konsepsiyasını əsas götürüb və sədrlik prosesində də bu əsasda insanlara köklənən siyasetin həyata keçirilməsi istiqamətində çalışıb. O, ATƏT-in Şimali Makedoniya üzv dövlət kimi verdiyi dəstəyini xatırladaraq, hazırda ölkəsinin bu təşkilatın gündəliyində duran məsələlərin həllinə öz töhfəsini verməyə çalışdığını dedi, bu baxımdan Şimali Makedoniyada daxili siyasetdə "Ham üçün vahid cəmiyyət" konsepsiyasından çıxış etdiyini bildirdi, ölkə daxilində və

regionda postmunaqışə şəraitində barışığın təmin olunması istiqamətində həyata keçirilən layihələr barədə məlumat verdi. Bu xüsusda ölkəsinin əldə etdiyi təcrübənin Cənubi Qafqaz regionu ilə də bələşməyə hazır olduğunu diqqətə çatdırıldı.

Azərbaycan Prezidenti Şimali Makedoniyanın və ümumilikdə Balkan regionunun etnik barışq konsepsiyasının, reinteqrasiya və inklüziv cəmiyyətin yaradılması təcrübəsinin Cənubi Qafqaz üçün

də maraqlı ola biləcəyini qeyd etdi. Dövlətimizin başçısı Azərbaycanın üç Cənubi Qafqaz ölkəsinin bir araya gələrək görüş keçirməsi ilə bağlı təklifini xatırladı.

Prezident İlham Əliyev Ermənistana Azərbaycan arasında hazırda sülh prosesinin iki istiqamət üzrə həyata keçirildiyini diqqətə çatdırıldı. Bu baxımdan dövlətimizin başçısı Azərbaycanın Qarabağ iqtisadi regionundan olan erməni sakinlərlə bir-

başa temaslarının həyata keçirilməsi istiqamətində Bakıda görüşlərin təşkil edilməsinə dair təkliflərə çıxış etdiyini vurğuladı və bu xüsusda Azərbaycan tərəfindən xüsusü nümayəndənin təyin edildiyini dedi və onların Bakıya həm reinteqrasiya, həm də müxtəlif infrastruktur layihələrinin müzakirəsi məqsədilə dəvət edildiyini bildirdi. Prezident İlham Əliyev, eyni zamanda, Ermənistana Azərbaycan arasında ikitərəflə əsasda sülh müqav-

iləsi üzrə və münasibətlərin normallaşdırılması istiqamətində danışqların aparıldığı diqqətə çatdırıldı.

Dövlətimizin başçısı dünən Ermənistən-Azərbaycan səhərdində baş vermiş incidenti qeyd edərək, bunun Ermənistən tərəfindən məqsədyönlü şəkildə törendilmiş təxribat olduğunu bildirdi.

Buyar Osmanı ATƏT-in Azərbaycanda humanitar minatəmizləmə, yaşıllı liman və digər praktiki layihələrə töhfə verə biləcəyini qeyd etdi.

Prezident İlham Əliyev Azərbaycanın ATƏT ilə əməkdaşlığına praktiki müstəvidə baxlığını qeyd etdi. Dövlətimizin başçısı bu xüsusda transsərhəd çayları üzrə birgə əməkdaşlıq, humanitar minatəmizləmə, yaşıllı limanlar, Orta Dəhliz kimi konsepsiyalar üzrə praktiki və praqmatik əməkdaşlıq layihələrinin icra olunması imkanlarına baxılmasının mümkünlüyünü diqqətə çatdırıldı.

Görüşdə, həmçinin Azərbaycanla Şimali Makedoniya arasında nəqliyyat, enerji və qarşılıqlı maraqlı doğuran digər ikitərəflə əməkdaşlıq məsələləri müzakirə olundu.

Daşkəsəndə KOB dostunun təşəbbüsü ilə sahibkarlığa və məşgulluğa dair maarifləndirmə davam edir

Aprelin 17-də Daşkəsən KOB dostunun təşkilatçılığı Daşkəsən Rayon İcra

giyasının həyata keçirilməsinə dair 2020-2025-ci illər üçün Tədbirlər Planı"nın 3.1-ci bən-

Hakimiyyətinin, Gəncə-Daşkəsən Regional Məşgulluq İdarəsinin rayon xidmət şöbəsi və Daşkəsən Dövlət Aqrar İnkişaf Mərkəzinin iştirakı ile Çanaqqı kəndində sakinlərlə sahibkarlığa və məşgulluğa dair maarifləndirici görüş keçirilib.

Tədbir eyni zamanda Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 2020-ci il 13 fevral tarixli 1816 nömrəli Fermanı ilə təsdiq edilmiş "Məşgulluq Strate-

dinin (Sosial müdafiəyə xüsusi ehtiyacı olan və işe düzəlməkdə çətinlik çəkən şəxslərin aktiv məşgulluq tədbirlərinə cəlb edilməsi işinin gücləndirilməsi) icrası məqsədi daşıyib.

Daşkəsən KOB dostu Muraz Məmmədov çıxışında iştirakçıları KOBİA-nın xidmətləri barədə məlumatlaşdırıb. Sahibkarlığa və bazarlara çıxışa dövlət dəstək mexanizmləri, "Startap" şəhadətnaməsi, daxili

bazar araşdırmasının aparılması, özünüməşgulluq programı və bir sıra mövzular barədə söz açıb. Muraz Məmmədov vurğulayıb ki, Rayon İcra Hakimiyyətinin, Gəncə-Daşkəsən Regional Məşgulluq İdarəsinin rayon xidmət şöbəsi ve Daşkəsən Dövlət Aqrar İnkişaf Mərkəzinin iştirakı ilə keçirilən görüşün məqsədi koordinasiyalı şəkildə hərəkət etmək, rayonda bu sahədə olan mövcud problemlərə kompleks yanaşmaqla həllinə operativ nail olmaqdır. Görüşdə aqrar məşgulluğun artırılması, bu sahədə görülən işlər, fermerlərin inkişafı üçün həyata keçirilən layihələr, suvarma məsələləri, gübə ilə təminat, əkin sahələrində zərərvericilərə qarşı mübarizənin təşkili, bəyan prosesinin gedisi və digər mövzular ətrafında fikir mübadiləsi aparılıb, sullar cavablandırılıb, müraciət və tekliflər qeydə alınıb.

Daşkəsən KOB dostunun təşəbbüsü ilə analoji formatda növbəti görüşlərin rayonun digər yaşayış məntəqələrində keçirilməsi nəzərdə tutulur.

yeni salinan parkın açılışı olub.

Bildirilib ki, çoxsaylı şəhər sakinləri, o cümlədən şəhərim-

Tədbir zamanı iştirakçılara görkəmli bəstəkarın həyat və yaradıcılığı barədə ətraflı məlumat verilib. Qeyd olunub ki, 16 aprel 1916-ci ildə Gəncədə dünyaya göz açan Qəmbər Hüseynli sənət aləmində xalqına xidməti həyatının əsas mənası hesab edən sənətkarlardan olub. Bütün yaradıcılığı boyu professional musiqi sənətimizin xalq tərəfindən daha çox sevilən janr və formalar hesabına zənginləşməsinə çalışıb. Bütün dünya Qəmbər Hüseynliyi "Cüçələrim"lə tanışa da, bəstəkarın Azərbaycan xalqı tərəfindən sevilərək diniñenilən digər bəstələri də var. Görkəmli bəstəkarın yaradıcılığında mahni və romanslar mühüm yer tutur.

Tədbirin davamında Gəncə Uşaq Evinin sakinləri tərəfindən Qəmbər Hüseynlinin bəstələrinə yazılış şeirlər səsləndirilib.

Məlumat üçün bildirik ki, yeni istifadəyə verilən parkda körpə və uşaqların oynaması üçün müxtəlif atraksionlar quraşdırılıb, idman qurğuları, səhbətgah və oturacaqlar yerləşdirilib.

Gəncədə bəstəkar Qəmbər Hüseynlinin xatirəsi anılıb, məzarüstü abidəsinin ətrafında salınan yeni parkın açılışı olub

Gəncədə bəstəkar Qəmbər Hüseynlinin məzarüstü abidəsinin ətrafında salınan

parkın açılışı olub. Mərasimdə Gəncə Şəhər İcra Hakimiyyətinin başçısı Niyazi Bayramov, Türkiyənin Gəncədəki Baş kon-sulu Recep Öztop, Aparatın məsul eməkdaşları, idarə, müəssisə və təşkilat rəhbərləri, kolleç direktorları, həmcinin bəstəkarın ailə üzvləri iştirak ediblər.

Əvvəlcə bəstəkar Qəmbər Hüseynlinin məzarüstü abidəsi ziyarət olunub, üzərinə tərçək-lər düzülüb. Daha sonra burada

izin ziyalıları Gəncə Şəhər İcra Hakimiyyətinin başçısı Niyazi Bayramova müraciət edərək, görkəmli bəstəkarın məzarının ətrafında balaca fidanlar üçün park salınmasını xahiş etmişdirlər. Edilən müraciət əsasında şəhər rəhbərliyi tərəfindən müvafiq tədbirlər həyata keçirilmiş və parkın salınması işlərinə başlanılmışdır.

Qəmbər Hüseynlinin doğum günü ərəfəsində açılışı olan park, balaca fidanlara ərmağan

izin ziyalıları Gəncə Şəhər İcra Hakimiyyətinin başçısı Niyazi Bayramova müraciət edərək, görkəmli bəstəkarın məzarının ətrafında balaca fidanlar üçün park salınmasını xahiş etmişdirlər. Edilən müraciət əsasında şəhər rəhbərliyi tərəfindən müvafiq tədbirlər həyata keçirilmiş və parkın salınması işlərinə başlanılmışdır.

Tədbirin davamında Gəncə Uşaq Evinin sakinləri tərəfindən Qəmbər Hüseynlinin bəstələrinə yazılış şeirlər səsləndirilib.

Məlumat üçün bildirik ki, yeni istifadəyə verilən parkda körpə və uşaqların oynaması üçün müxtəlif atraksionlar quraşdırılıb, idman qurğuları, səhbətgah və oturacaqlar yerləşdirilib.

Samux Rayon İcra Hakimiyyətində vətəndaşların növbəti fərdi qaydada qəbulu keçirilmişdir

Samux Rayon İcra Hakimiyyətində vətəndaşların növbəti fərdi qaydada qəbulu keçirilmişdir.

Qəbulda rayon İcra Hakimiyyəti Başçısı Aparatının məsul işçiləri, adlıyati idarə, təşkilat, xidmət sahələrinin rəhbərləri,

Inzibati Ərazi Daireləri üzrə nümayəndələr və bələdiyyə sədrəri iştirak etmişlər. Vətəndaşların qəbulu saat 10:00-da başlamış, qəbulu yazılmış 8 nəfər vətəndaşın müraciəti dinlənilmişdir. Onlardan 5 nəfəri torpaq, 1 nəfəri su, 1 nəfəri təbii qazın

verilməsi, 1 nəfəri isə təqaüdün verilməsi ilə bağlı müraciət etmişdirlər. Dinlənilmiş müraciətlərin və qaldırılan məsələlərin həlli ilə bağlı aidiyyatı qurumların rəhbərlərinə və məsul şəxslərə yerindəcə müvafiq tapşırıqlar verilmişdir.

Talış xalqının dəyərli və mübariz qızı, İradə Məlikova 55-yaşın mübarək

Talış xalqının mübariz və dəyərli qızı İradə Şirzad qızı Məlikova bu gün respublikada özüne məxsus mövqeyi ilə tanınan vətənpərvər, ziyanlı xanımlardan biridir. Elə tərcüməyi-hali da onun işgüzar, çətin maneələri tek başına dəf edən, Vətənin mübariz, qeyrəti qızı olduğunu göstərir.

O, axarlı-baxarlı, cənnət məkan Astaranın sitrusuluğu ilə göz oxşayan Kijəbə qəsəbəsində 1968-ci ildə ziyanlı ailəsində işıqlı həyata göz açıb. Atasının özüne məxsus işi ilə əlaqədar ailəsindən Bakıya köcdüyüündə İradə təhsilini Bakı məktəblərində alır. Orta təhsildən sonra İnşaat Mühəndisliyə Instituto məzunu kimi ixtisas üzrə müxtəlif yerlərdə məsul işdə çalışır. 2015-ci ildən isə müstəqil tədqiqatçı, araşdırmaçı olaraq respublikada fəaliyyət göstərir. İradə xanım ictimaiyyəti kimi öz üzərində müntəzəm fəal çalışdıqına görə fəaliyyəti uğurlu alıñır. O, cənub bölgəsinin məktəblərində tədris edilən 1,2,3,4-cü sinif və metodika kitablarının nəşri, məzmunu, bədii tərtibatı, nəşrin metndəki dil üslüb qaydalarının uyğunluqlarının qiymətləndirilməsində Təhsil Nazirliyin ekspertiñdir.

İradə Məlikova 2017-ci ildə iyun ayında təsis etdiyi ayda bir dəfə işçiləndirdiği "DODO" ictimai qəzetiñ baş redaktorudur. Respublikada yaşayan azsayı xalqların dillərində çap olunan qəzətdə milli adət-ənənələr, folklor nümunələri, atalar sözleri, şerlər, ziyanlıların həyat yaradıcılığı ilə bağlı maraqlı yazılar talış, rus, azərbaycan dilində oxuculara çatdırılır.

İradə xanım Bakı Beynəlxalq Multikultirazlizm Mərkəzinin üzvü kimi dövlət tədbirlərinə dəvət olunan fəal ictimaiyyəti xanımdır. O, həvəskar bəstəkar kimi 25-ə yaxın mahnının müəllifidir.

İradə xanım mehriban, qayğıkeş, sədaqətli Rövşən bəyin həyat yoldaşıdır.

Həyət yoldaşı Rövşən Məlikov Birinci Qarabağ müharibəsində iştirak etmiş Kəlbəcər, Ağdərə, Tərtər və Ağdam rayonlarını erməni teroristlərindən azad olunmasında gedən döyüslərdə cəsurcasına mübarizə aparanlardandır. Xüsusi təyinatlı "N" sayılı herbi hissənin baş giziri kimi Vətəninə hemişə sədaqətlə qulluq etmiş Qarabağ müharibəsinin veteranı kimi, komandanlıq tərəfindən diplom və fəxri fərمانlara layiq görüllüb.

Ağdamın müdafiəsi uğrunda gedən qızığın döyüslərdə mərmi partlayışından sarsıntı keçirəndə müvəzinetini saxlayaraq döyyüsləri davam etdirmişdir. Rövşən bu gün də Vətən yolunda canından keçməyə hazır bir döyüşçüdür.

İradə Məlikova qəlbə yaralı anadır. İlk nübarı 16 yaşı Leyla yaşadıqları mənzildə dəm qazından zəhərlənərək 13 gündən sonra dünyasını dəyişib. Bu dəhşətli faciə əzizlərini, xüsusən də İradə xanımı çox sarsıdib. Uzun illərdir ki, İradə hələ də unudulmaz hadisənin təsiri ilə yaşayır. O, təsəllini yeganə balası, Memarlıq Universitetini bitirdikdən sonra memar Məhəmməddə tapır. Oğlu məsul işdə çalışmaqla yanaşı anasının çoxşaxəli fəaliyyətini dəstekləməklə, bir növ onun yardımçısıdır.

Ayda bir dəfə işq üzü görən "DODO" İradənin həyat yoldaşı Rövşən və oğlu Məhəmmədin qayğısı ilə respublikada tanınan ictimai mətbü organıdır.

İradə Məlikova 15-ə yaxın kitabın müəllifi, bir çox kitabların redaktoru, tərtibatçısı, tərcüməcisiñdir. Yotube kanalında "İradə DODO TV" yaratmış, burada Azərbaycanın milli mənəvi dəyərlərinin dünyaya tanıtılmasına təqdirəlayiq fəaliyyət göstərir.

Ulu öndər Heydər Əliyevin respublikaya rəhbərlik etdiyi dövrde əməyi "Şöhrət" ordenine layiq görülmüş, artıq haqq dünyasında olan nüfuzlu şəxsiyyət Şirzad Baxşiyevin qızı İradə xanımın yaradıcılıq fəaliyyətini düşündən həyatda hər zaman mübariz olan Şirzad Baxşiyeva oxşar, atası kimi fəal və mübariz İradə xanımın fəaliyyəti təbiidir.

Bizdə "Diplomat" qəzetiñ idarə heyəti adından İradə xanımı ad günü münasibəti ilə ürəkdən təbrik edir və ona can sağlığı, uzun önlər, ailə xoşbəxtliyi və işlərində uğurlar arzu edirik.

SARI ASIQ GECESİ

Dünən aprelin 30-da Filarmoniyada Sarı Aşıq gecəsi keçirilmişdir. Gecədə Laçın rayonunun ziyalıları, elm və sənət adamları iştirak ediblər. İncəsənət Universitetinin professoru folklorşunas Məhərrəm Qasımlı Sarı Aşıq haqqında gecəni açaraq tamaşaçılara məlumat verərək, sözü Laçın Rayon İcra Hakimiyətinin sədri Ramiz Cəbrayılov cənablarına verdi. Ramiz müəllim Laçın rayonunun iqtisadi-siyasi durumundan, köçkün xalqımızın durumundan, hörmətli prezidentimiz İlham Əliyev cənablarının qazqın və köçkünlərə qayğıından, torpaqlarımızın geri qaytarılmasından danışaraq meydani aşıqlara verdi. Aşıq qurupu aşiq Cabbar Cabbarovun rəhbərliyi ilə Səməd Vurğunun "Azərbaycan" şeri ilə səhnəni canlandırdı. Laçın aşıqları aşiq Umbay Axundovlar, Pərviz Sahil Qurbanovlar, Təbriz Sadiqov, Pərviz Axundov vətən həsrətli mahnıları ilə, vətənə bağlı şeirləri ilə gecəyə xüsusi rəng verdilər. Sarı Aşığın gələn yubleyinin aşığından doğma Vətəni Laçında keçirilməsi arzulandı.

SARI ASIQ HAQQINDA

HƏYATI

XVII əsr Azerbaycan aşıqlarından olan Sarı Aşığın doğum və ölüm tarixi dəqiq məlum deyil. Aşığın qəbri Zəngəzur mahalının, indiki Laçın rayonunun Gülebürd kəndinin, Həkəri çayının yaxınlığında. Qəbrin baş daşına onun xəyalı şəkli də həkk olunmuşdur. Arxeoloqlar 1927-ci ildə qəbri açaraq onun XVII əsrə yaşadığını sübut etmişlər. Sarı Aşığın həyatıyla bağlı xalq arasında "Yaxşı və Aşıq" das-tanı təşəkkül tapmışdır. Sarı Aşıq əsasən bayatılırla tanınır. O, "bayatı qoşmaq qadın işidir" deyənlərə meydan oxuyaq yaradıcılığında bu janra üstünlük vermişdir. Aşıq əsasən əlaqəli məsələlərə toxunan bu bayatılırlarda cinaslardan şox ustalıqla istifadə etmişdir.

Şeirlərində atalar sözlerini və məsəlləri tez-tez işlədən Sarı Aşıq şoxlu sayda sevgi şeirlərinin də müəllifidir.

1993-ci ildə erməni vandalları Sarı Aşığın qəbrini tamamilə dagitmışlar.

YARADICILIĞI GƏLMƏDİN

Vədə verib mənə, gəlləm demişdin, Gözüm qaldı intizarda, gəlmədin. Sənsiz mənim ağlamaqdı munisim, Mənsur kimi qaldım darda, gəlmədin.

Əlif qəddim əydi hicran məlali, Necə xəlq eyləmiş qaşın hilalı, Saldı məni qəmə zülfün xəyalı, Məni qoydun eşq barda gəlmədin.

Mən elə Aşıqəm ey vədə xilaf, Nizəni ahundan çərx olar şikar, Belə olar ay bimürvət, nainsaf, Getdi əldən ixtiyar da gəlmedi.

GÖZLƏRİN

Əyibdi qəddimi qaşların tağı, Qəsd eleyib şirin cana gözlerin. Bu qədər şüx baxıb aşiq öldürmə, Heyifdi batmasın qana gözlərin.

Camalın şölesi günəşdən əla, Səni görən necə olmaz mübtəla, Qəmzəyi cəlladin, xədəngin belə, Rəhm eləməz heç insana gözlerin.

Gözəllikdə sənsən bu gün yeganə, Canım qurban olsun sən tək cananə, Yixar Aşıq evin elər viranə, Dolananda hər bir yana gözlerin.

Şikar edib tutdum bir şahi terlan, Sən etdin ağılımlı zail, a Yaxşı! Səni sevən keçər canü sərindən,

Olar camalına mail, a Yaxşı!

Məhabbəti olan ister sazını, Men çekərem hər dəm sənin nazını. Şəmsü Qəmər kimi görəz üzünü, Gün təki aləmə yayıl, a Yaxşı!

Qaşların bir oxdu, kirpiyin almaz, Haramdan oxlaşan, oram sağalmaz. Gedər bu gözəllik sənə də qalmaz, Əgərci sərəxşan, ayıl a Yaxşı!

Məni sənə aşiq etdi yaradan, Səyrağıbı haqq götürsün aradan. İsteyirsən xəbər tutgil Sarıdan, Yollarında mənəm sail a Yaxşı!

BAYATILAR

Bu Aşıq zində deyil, Ağlı özündə deyil, Kim deyər haq cəməli, Yaxşı üzündə deyil.

Gözəllik soy iləndi, Şahmar da soy iləndi, Nəsimi tek bu Aşıq, Yolunda soyulandı.

Aşıq minaya dəyər, Qurban minaya dəyər, İl var bir güne dəyməz, Gün var min aya dəyər.

Mən Aşıqam qanlı güllə, Qanlı seviş, qanlı güllə, Yemiş büləbül bağırını, Çıxmış ağızı qanlı güllə.

Qarşıda yaxşı dağlar, Köçməyə yaxşı dağlar, Hər kəsin bir dağı var, Aşıqi Yaxşı dağları.

Aşıq Qaramanlı, Xalın qara, manlıdı, Yaxşının tənəsindən Yenə qar amanlıdı.

məkan 120 kənddən, 1 şəhərdən və 1 qəsəbədən ibarət idi.

Laçın 1923-cu ilə qədər Abdallar, sonra isə Laçın adlanıb.

Rayonda əsasən maldarlıq, arıcılıq, əkinçilik, taxta-şalban istehsalı inkişaf etmişdi.

Hazırda Laçın rayonunun əhalisi Azərbaycan Respublikasının müxtəlif ərazisində səpələnmişdir.

Tarixi haqqında qısa məlumat

Laçın rayonu Azərbaycan Respublikasının cənub-qərbində dağlıq ərazidə yerləşir.

Şimaldan Kəlbəcər rayonu, şərqdən Xocalı, Şuşa və Xocavənd rayonları, cənubdan Qubadlı, qərbdən isə Ermənistən Respublikası ilə həmsərhəddir.

1923-cü ildə Dağlıq Qarabağ Muxtar Vilayətinin təşkili ilə əlaqədar Şuşa qəzası ləğv olunmuş və əvəzində Ağdam qəzası təşkil edilmişdir.

1923-cü ildə Respublika Mərkəzi İcraiyyə Komitəsinin qərarına uyğun olaraq Qubadlı, Kəlbəcər və Laçın torpaqları vahid qəza halında bir-ləşdirilərək Kürdüstən qəzası yaradılmışdır. Qəza mərkəzi əvvəlcə Pircahan, sonra Minkənd, daha sonra isə Laçın təsdiq edilmişdir.

Laçın şəhərinin yerini Tağı Şahbazi Simurğ seçmiş və bu adı da ona o özü vermişdir.

Laçın rayonu 1924-cü ildə yaradılmış, ərazisi 1883 kvadrat km-dir. 01 yanvar 2004-cü il tarixə əhalisi 65507 nəfərdir.

Rayonun mərkəzi Laçın şəhəridir, əhalisi 14500 nəfərdir.

kub su, qaz şəbəkəsindən 173000 kub qaz, 985000 kq maye qaz istehlak olunurdu.

Laçın şəhərinin böyük inkişaf etməsində ilk addımları Tağı Şahbazi Simurğ, Hüsnə Hacıyev, İsmayıllı Şərifov, Canbaxış Abdullayev və onlarca başqaları atmış, onların çox böyük fədakar xidmətləri olmuşdur.

İkinci dünya müharibəsi illərində 3660 nəfər Laçın rayon sakini cəbhəyə yollanmış, onlardan 2426 nəfəri geri qayıtmamışdır.

Şosse yol Laçına 1950-ci illerin əvvəllerində çəkilməyə başlamışdır.

Respublikanın paytaxtı Bakı şəhəri ilə şosse yolla ara məsafəsi 450 km, Xankəndi dəmir yolu stansiyası ilə ara məsafəsi isə 60 km olmuşdur.

1962-ci ildən sonra isə əvvəlcə şəhərin, sonra isə kəndlərin elektrikləşdirilməsi, radiolaşdırılması və telefon xətlərinin çəkilişi işinə başlanılmışdır.

Rayonun cəmi torpaq sahəsi 166488 hektar olmuşdur ki, ondan da 75781 hektarı kənd təsərrüfatına yararlı, 12102 hektarı isə əkin yeri idi. Həmin torpaqlardan 1515 hektarı sututar torpaqlardan ibarət idi.

Rayon ərazisinin 927 hektarını həyətyani, 33205 hektarını meşə, 72000 hektarını yaylaq sahələri təşkil edirdi.

Rayonda şəhər, qəsəbə və 125 kəndin bazasında 48 şəhər, qəsəbə və kənd inzibati-ərazi vahidləri üzrə nümayəndəliklər fəaliyyət göstərirdi.

Rayonun iqtisadiyyatının əsasını heyvandarlıq və əkinçilik təşkil edirdi.

Azerbaycanın rəhbəri Heydər Əliyevin təşəbbüsü ilə Azərbaycan KP MK-nin və Nazirlər Sovetinin "Dağ rayonlarının iqtisadiyyatını dəha da yüksəltmək tədbirləri haqqında", "Laçın rayonu zəhmətkeşlərinə mədəni-məişət xidmətlərini dəha da yaxşılaşdırmaq tədbirləri haqqında" 16 noyabr 1971-ci il və Azərbaycan KP MK-nin büro-sunun "Laçın şəhərinin 50 illiyi barədə" 6 avqust 1974-cü il tarixlərə qəbul olunmuş qərarlar rayonun sosial-iqtisadi və mədəni həyatının, əhalinin maddi rifah halının yaxşılaşdırılmasına çox böyük güclü təkan vermiş, təsərrüfatların maddi-texniki bazası xeyli möhkəmlənmiş, orta məktəb məzunlarının güzəştəli ali məktəblərə qəbuluna xüsusi yer verilmişdir.

Şəhər və kəndlər abadlaşdırılmış, şəhərlərdə 1000 nömrəlik avtomat-telefon, televiziya ötürücüsü stansiyaları qurulmuş, bütün kəndlər başdan-başa telefonlaşdırılmış, radiolaşdırılmış, elektrikləşdirilmiş, Laçın şəhərinin və rayonun 53 kəndine təbii qaz çəkilməşdir.

Bu diqqət və qayğı sayesində onlara təhsil, mədəniyyət, məişət, sehiyyə obyektləri, heyvandarlıq komp-

Ümumi məlumat (işğaldən önce):

Ümumi ərazi, [kv.km]	1883.00
Əhalinin ümumi sayı	65507
Kəndlərin sayı	125
Qəsəbələrin sayı	1
Iri və orta müəssisələrin sayı	133
Məktəbəqədər uşaq müəssisələrinin sayı	3
Ümumtəhsil məktəblərinin sayı	101
Texniki, orta ixtisas və peşə məktəblərinin sayı	2
Ali təhsil müəssisələrinin sayı	0
Xəstəxanalar və tibb müəssisələrinin sayı	20
Mədəniyyət ocaqlarının sayı	217

LAÇIN RAYONU

(İşğal tarixi: 18 may 1992-ci il)

Laçın rayonu Azərbaycan Respublikasının cənub-qərbində dağlıq ərazidə yerləşir.

69 min əhalisi olan bu səfali

Rayon üzrə 15310 təsərrüfat mövcuddur.

Əhalinin sıxlığı hər kvadrat km-də 36 nəfər, hər sakine 18 kvadrat km sahə düşürdü.

Mərkəzləşdirilmiş su təchizatı sistemindən bir gündə 4800

leksleri və sair sosial-mədəni və kənd təsərrüfatı obyektləri tikilib istifadəyə verilmişdir. Kəndlərə şosse yollar çəkilmiş, Şuşa-Laçın yolu əsaslı surətdə yeniden tikilmiş, asfalt zavodları, daş karxanaları, əhəng, pemoksol, yerli sənaye, toxuculuq sexləri istifadəyə verilmiş, Sumqayıt Alüminium və maşın-qayırma zavodlarının, Bakı 1Nöli tibb texnikumunun filialları açılmış, məmər yataqları istifadəyə verilmiş, ticaret, ictimai-iasha, rabitə, meşət, kommunal müəssisələri və digər idarə və müəssisələr fəaliyyət göstərirdi.

Görülülmüş tədbirlər nəticəsində rayonda 133 idarə və müəssisə, o cümlədən 23 tikiinti və 16 sənaye müəssisələri fəaliyyət göstərmişdir.

Rayonda 1 ədəd avtovazal, 82 avtobus dayanacağı, 2130 km uzunluğunda avtomobil yolları, 92 ədəd köprü, 1187 km uzunluğunda su kəməri, 33 su anbarı, cəmaşırxana, 15 km uzunluğunda mərkezi kanalizasiya, 20 km uzunluğunda istilik şəbəkəsi, 14 hamam, 8 ədəd yanacaq doldurma stansiyası, 2636 km uzunluğunda elektrik hava xətləri, 498 km uzunluğunda qaz kəməri, 10200 km uzunluğunda radio-telefon kommunikasiya xətləri, 3 ədəd televiziya stansiyası və ötürücülər və sair mövcud olmuşdur.

1992-ci ilin mayın 18-də Laçın rayonu xəyanətin qurbanı oldu və erməni silahlı qüvvələri tərəfindən işğal edildi.

Laçının işğali ile əlaqədar rayona 7,1 milyard ABŞ dolları dəyərində ziyan dəymışdır.

264 nəfər şəhid olmuş, 65 nəfər girov götürülmüş, 103 nəfər əsil olmuşdur. Rayon üzrə 1 yaşıdan 16 yaşadək mövcud olan 24374 nəfər uşaqqdan 18 nəfəri şəhid, 225 nəfəri əsil olmuş, 1071 nəfəri, o cümlədən 31 nəfəri hər iki valideynində yetim qalmışdır.

Bütün var dövlətlərimizi yeraltı və yerüstü sərvətlərimiz talan-qarət olmuş, torpaqlarımız hərraca qoyulmuş, ata-baba qəbiristanlıqlarımız düşmən tapdağında qalmış, rayonun 65507 nəfər əhalisi Respublikanın 59 şəhər və rayonlarına, "Taxtköprü" qışlaqlarındakı 84 obaya məcburi köçküň düşmüşdür.

İqtisadi-təsərrüfat potensialı

Rayonda iri dövlət müəssisələrinən olan 9 heyyandarlıq sovxozu, o cümlədən Kirov adına südçülük damazlıq sovxozu, yağı-pendir zavodu, konserv zavodu, et tədarükü və qəbulu mentəqəsi, yun və gəndəri qəbulu idarəsi, kimya birlüyü, baytarlıq müalicəxanası, tikinti materialları istehsalat birlüyü, ağac emalı sənayesi, yol və tikiinti quraşdırma idarəsi, Sumqayıt Alüminium və maşın-qayırma zavodlarının filialları, yüngül sənaye və yerli sənaye kombinatları, iki ədəd asfalt zavod, beton zavod, texniki-təchizat birlüyü, suvarma sistem-

SARI ASIQ HAQQINDA

ləri idarəsi, 23 tikinti idarəsi, mərmər, əhəng, pemoksol və toxuculuq sexləri, iki ədəd daş karxanası, avtonəqliyyat müəssisəsi, təhsil, səhiyyə, mədəniyyət, ticarət, ictimai-iasha, rabitə, meşət, kommunal müəssisələri və digər idarə və müəssisələr fəaliyyət göstərirdi.

Ərazisində olan abidələrin yalnız 70%-ə qədərini təşkil edir.

1. Abdallar (Beylik) kənd ərazisində: Həkəri çayı üzərində köprü XVIII əsr, daş qutu-dəmir dövrü, qəbiristanlıq.

2. Zabux kəndi ərazisində: Sümüklü qəbiristanlığı, XVI əsrə aid Xallanlı qəbiristanlığı.

Ümumiyyətlə, rayonda 133 idarə və xırda idarə, müəssisə və təşkilat, 52 kolxoz, 9 sovxo və payçı kəndli fermer təsərrüfatı fəaliyyət göstərmişdir.

Nəqliyyat infrastrukturu

Dağlıq Qarabağı Ermənistan Respublikasının Gorus rayonu ilə birləşdirən Respublika əhəmiyyətli şosse yolu uzunluğu Laçın şəhərində Gorus rayonuna kimi 54 km, Şuşa rayonuna isə 40 km, cəmi 94 km-dir.

Respublika əhəmiyyətli Laçın-Qubadlı yolu 77 km-dir.

Rayon üzrə cəmi 2130 km uzunluğunda Respublika və yerli əhəmiyyətli yol, 92 ədəd köprü vardır.

Respublikanın paytaxtı Bakı şəhəri ilə şosse yolla ara məsəyesi 450 km, Xankəndi dəmir yolu stansiyası ilə 60 km-dir.

Tarixi və memarlıq abidələri

Rayonun ərazisində 200-ə yaxın tarixi, mədəniyyət və memarlıq abidələri, onlarla kurqan, qala tipli arxeologiya baxımından faydalı olan abidələr, çoxlu sayıda qəbirüstü abidələr, stellalar, at, qoç fiqurları, süjetli daşlar, eləcə də bu ərazi çoxlu təbii sərvətləri, qiymətli minelar suları ilə zengindir.

Bu ərazidə olan abidələrin əksəriyyəti Qafqaz Albaniyası dövrünün yadigarlarıdır. Alimlərimizin verdiyi məlumatə əsasən bu ərazidə olan Qafqaz Albaniyası dövrü abidələrinin bir çoxu bizim eranın xristianlıqdan əvvəlki dövrünə aiddir.

Bu yerlərin mürəkkəb reliyefi, sərt iqlimi bir çox çay keçidlərində, yolların keçilməz hissələrində köpüllerin inşasına səbəb olmuşdur. Onlar əsasən bir tağlı və yaxud iki tağlı körpülərdir.

Rayonun ərazisində aşağıda adları çəkilən abidələr rayon

3. Malibəy kəndi ərazisində: qədim qəbiristanlıq.

4. Kosalar kəndi ərazisində IX əsrə aid Ağaqlan qəsri, qədim qəbiristanlıq.

5. Soltanlar (Hüsüli) kəndi ərazisində: 1761-ci ilə aid Soltan Əhməd sarayı, XIV əsrə aid qədim qəbiristanlıq.

6. Zeyvə kəndi ərazisində Soltanbaba türbəsi, Şeyx Əhməd türbəsi, Tərbə, qədim qəbiristanlıq.

7. Qaraqlışlaq kəndi ərazisində XI əsrə aid məscid, Dəmirovlu Pir-Məbəd.

8. Sadınlar kəndinin mərkəzində XVII əsrə aid məbəd.

9. Hacılar kəndi ərazisində: qədim qəbiristanlıq, bulaq (abidə).

10. Vağazin kəndi ərazisində məbəd.

11. Quşçu kəndi ərazisində XV əsrə aid Uşaq qalası, böyük Bulaq, Korca bulaq, Sadınlar qalacığı.

12. Mirik kəndi ərazisində XV əsrə aid qala, məbəd.

13. Bozlu kəndi ərazisində qəbiristanlıq, Xaçın yali ərazisində XV əsrə aid Xaçın daşı.

14. Əhməddli kəndi ərazisində XVII əsrə aid məbəd "Vəng" qəbiristanlığı.

15. Minkənd kəndi ərazisində XV əsrə aid Minkənd çayı üzərində ikitəgli, Abaxeyir ərazisində bir tağlı köprü. Məbəd.

16. Şeytanlı kəndi ərazisində Birtağlı köprü.

17. Qaragöl ərazisində məscid, qəbiristanlıq.

18. Hoçaz kəndi ərazisində mağara, məbəd.

19. Soyubulaq kəndi ərazisində Bulaq (abidə), Məbəd.

20. Zabux kəndi ərazisində köprü (1988-ci ildə dağıldı).

21. Gülebird kəndi

edilməsi uğrunda gedən döyüslərdəki şücaətinə görə laçınlı Əvəz Verdiyev Sovet İttifaqı Qəhrəmanı kimi yüksək fəxri ada layiq görülmüşdür.

O vaxtlar yerli camaatda elmə, maarifə, həvəs oyatmaq üçün 70-ci illərdə "Qabaqcıl maarif xadimi" fəxri adına layiq görülmüş, dünyalarını dəyişmiş Ələsgər Məmmədov, İdris Xəlilov, filologiya elmləri doktoru Xasay Cabbarov, fəlsəfə elmləri namizədi Salman Salahov, hazırda professor Şahbaz Muradov, tarix elmləri doktoru, professor Oktay Əhmədov, coğrafiya elmləri namizədi Malik Mirzəyev, riyaziyyat elmləri namizədi Sovet Möhbaliyev, tibb elmləri namizədi Əvəz Zeynalov, aviasiya texnika elmləri namizədi polkovnik Şamil Məmmədov, riyaziyyat elmləri namizədi Mustafa Qarayev, "Şərəf nişanı" ordenli filoloq Tofiq Nəcəfov, Baxışzadə Həsənli, Müseyib Axundov, Qurban İbrahimov, Musa Quluyev və onlarca başqa elm fədailəri gecə-gündüz əhalinin savadlanması üçün əllərindən gələni etmişlər.

Heyvandarlıqda qazanılan nailiyətlərə görə Laçın rayonunu nəinki respublikada, hətta o vaxtlar bütün keçmiş SSRİ miqyasında tanınan adamlar az olmamışdır.

Adı kəndli, hes bir savadı olmayan keçmiş Leninkənd sovxozenin baş çobanı Həsən Cümşüdov hələ 1936-ci ildə "Lenin" ordeni ilə, bir neçə il sonra isə onun oğlu Əkbər Cümşüdov Moskvada keçirilən Xalq Təsərrüfatı nəaliyyətləri sərgisində "Şərəf nişanı" ordeni ilə təltif olunmuşdur.

70-ci illərdə Kirov adına sovxozenin sağıcısı, Qəhrəman ana Şərqiyə Vəliyeva Sosialist Əməyi Qəhrəmanı, 1980-ci illərdə isə Lenin adına sovxozenin baş çobanı Cabbar Cabbarov keçmiş "SSRİ Dövlət mükafatı laureati" adına layiq görülmüşdür.

Laçın şəhəri ilə həmyəşid olan, ömrünün 55 ilini Laçın rayonunun ictimai-siyasi, sosial-iqtisadi həyatının inkişafına sərf etmiş, "Şərəf nişanı", "Xalqlar dostluğu", "Oktyabr inqilabı", 3 ədəd Qızımı əmək bayrağı və "Azərbaycan bayrağı" ordenləri ilə təltif olunmuş Muradxan Cabbarov bu gün də bütün çətinliklərə sinə gərərək köçkün-lük dövründə öz qaynar fəaliyyətini uğurla davam etdirir.

Qarabağ torpaqları uğrunda gedən döyüslərdə fədakarlıq göstermiş və ölümlərindən sonra Azərbaycanın Milli Qəhrəmanı kimi fəxri ada layiq görülmüş həmyərlilərimiz mərhum Kamil Nəsibov, İsaflı Şahverdiyev, Oktay Güleliyev, Fazıl Mehdiyev, Qorxmaz Eyvazov və onlarca "Azərbaycan bayrağı" və digər ordenlərə layiq görülmüş mərd, mübariz insanlar məhz Laçın rayonunda yetişmişlər. Büyük Vətən Müharibəsində Polşa torpaqlarının azad

Səhifəni hazırladı: Pərviz Pənahoglu

KÜRDLƏR VƏ KÜRDÜSTAN

Kürtlərin coğrafiyası və yerləşməsi

(Əvvəli 525-ci sayımızda)

Onun erməni dili ilə oxşarlığı haqqında efsanənin heç bir əsası yoxdur.

Ərzrum vilayətinin Şərqi hissəsində kürdlər başqa milletlərə nisbətən əhemməyyətli dərəcədə çoxdurlar 1.

Suriyada ayrıca koloniyalıları olan kürdlər Dəməşqdə bütöv məhlədə yerləşdirilmişdir. (M.Hartman). Bağdadda kürdlərin sayı beş mindir. Ancaq Bağdad vilayətində kürdlər ümumərəb kütłəsinə qarışırlar. Zəngən, Delo və b. qəbilələr əsasən Bağdaddan İrana gedən yoluñ Şərqiñde yaşayırlar. (baş konsul Orlov).

Türkiyə kürdlərinin ümumi sayı, güman edildiyinə görə, bir milyon 7 yüz minə (Averyanov) çatır. Əgər İranda onların sayı bir miylona yaxındırsa, ümumi şəkildə bütün kürdlər (rus təbəələri da daxil olmaqla) 2,5 və üç milyon ola bilər.

Bu vaxtacan kürdlərin yerləşməsinin ümumi etnoqrafik mənzəresini vermiş və Qərbədə demək olar ki, naməlum qalmış 2 yeganə təşəbbüs polkovnik Kartsevin xəritəsindən ibarətdir. Texniki səbəblər üzündən onun surətini çıxarmaq mümkün olmadığı üçün biz kürd etnoqrafiyasının ən yaxşı praktik bilicisi – madam ki, söhbət Türkiyədən gedir – ingilis parlamentiñin üzvü Mark Sayksin 3 işinə əlavə olaraq Türkiyədə kürdlərin yerləşməsinin şəklini verəcəyik.

Ermənilərn, kürdlərin və nisbi sayları haqqında mümkün statistik materialların böyük hissəsi Xarici İşlər Nazirliyinin «Ermenistanda reforma» (1915) rəsmi nəşrində yiğcam şəkildə qruplaşdırılmışdır.

1) Baş konsul Adamov kürdlər üç yüz min, ermənilər iki yüz min, türklər iki yüz on min. Bayazid sancağında kürdlər başqa millətlərdən beş dəfə çoxdurlar. (linç) Müəllifi, Məşəddə baş konsul işləmiş T.M. Sukeslə qarışdırıbmamalı.

2) «Kürdlər haqqında qeydlər» (Zapiski Kavk. Ot İ.R.Qeoqr. Obh. 1897 q 339-368) çap olunmuşdur. Orada kürdlər haqqında ədəbiyyat da var. Xəritədə ermənilərin üstünlüğünün göstərilməsi dəqiq deyil, kürdlərin qərb koloniysi göstərilməyib. İran əliallahilərinin rayonları düz göstərilməyib. Bəzən transkripsiyalar pozulur. Qəbilələrin adları yerə uyğun gelmir. Ancaq öz-özlüyündə xəritə böyükdür və öz əhəmiyyətini itirməmişdir.

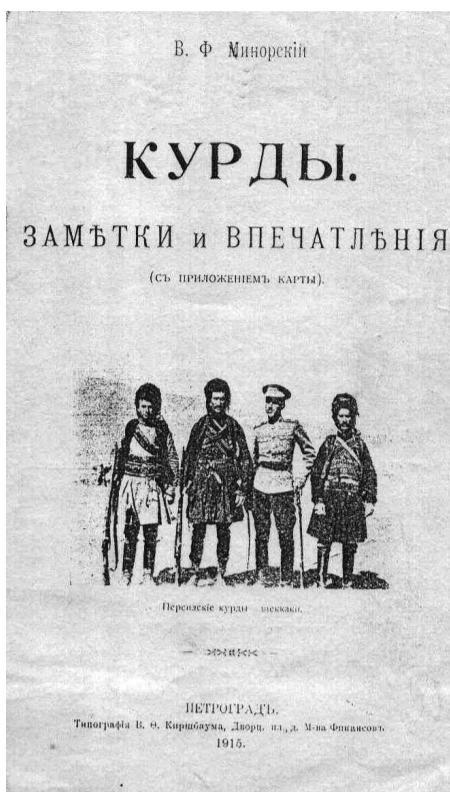
3) The Kurdisle tribes of the Ottoman Empire, Y.R.Anthon, S., XXXVI-II, 1908 q., (451-486). Bu iş, sübhəsiz, kürdlər haqqında bütün mövcud ədəbiyyati cəlb etməklə təkmilləşdirilib yenidən çap olunmağa layiqdir. Xəritənin öz sistemi olduqca praktikdir. Qəbilələr sırf coğrafi cəhətdən 5 rayona bölündüb. Hər birinin sərhəddində rəqəmlə ayrı-ayrı qəbilələrin yeri göstərilib, onların yarımfəsiləri kiçik hərflərle qeyd olunub. Xəritədən istifadə üçün qəbilələrin müfəssəl kataloqu əlavə olunub. Bizim əlavədə xəritə ancaq kürdlərin yerini tapmağın göstəricisi olabılər. Nestorianlar xəçlərlə göstərilib, ancaq ermənilərin yerləşməsi qətiyyətən göstərilməyib. Və elə bu mənada polkovnik Kartsevin xəritəsi böyük üstünlüye malikdir. S.M.Sayksı eyni familyalı «Teri thousand miles in Persia» kitabının arxa

II K Ü KDLƏRİN TARİXİ

Kürdlərin mənşəsi, daha doğrusu, onların Kürdüstanı ilk dəfə görünməsi çox mübahisəli məsələdir. Klassik yazıçılar 1 müasir Kürdüstanın ərazisi ilə əlaqədar kurd adına çox oxşayan bir sıra adlar xatırladırlar. Son vaxta qədər belə demək qəbul olunmuşdu ki, yeni eradan əvvəl 401-ci ildə Ksenofontun başçılığı ilə 10 min yunan karduxuların nəslindən olan kürdlərin (qarşısında) geri çəkilmişlər. Bu görüş son zamanlar deyişib. Göstərilən oxşar adlı xalqlar bəzi alımlar tərefində iki qrupa ayırlırlar. Onlar birinin (məhz karduxuların) əri mənşəini 2 inkar edirlər. Ancaq belə hesab edirlər ki, karduxilərden şərqdə yaşamış körçios kürdlərin əcdadi olublar. Hər necə olsa da bizi

maraqlandıran bu xalq yeni eradan bir neçə əsr əvvəl Kürdüstan dağlarında oturmuşdu.

1) Kürdlərin adının mixi xətti abidərədə çəkilməsi məsəlesi, görünür, həll olun-

mayib. Qabaqki Kur-ti-i adını indi Kir-xi-i oxuyurlar (Bax. Hartman Bohtan, 11,92)

2) Akademik Marr belə hesab edir ki, «Karduxi» adı öz formasına görə bu xalqın urartulara yaxın olduğunu göstərir. (Özünü xalda adlandırmış). Ancaq karduxuların qədim dili sonralar köklü surətdə yeni hind-Avropa dili ilə əvəz olundu. Bax «Bir daha Çələbi sözü haqqında», Z.B.O.XX, səh. 139. N.Ə.Marr Kütürlərin karduxlara münasibəti haqqında fikir söylemeye çətinlik çəkir.

Biz bilirik ki, kürdlər heç olmasa dilinə görə nəinki aridirlər, tamamilə müəyyən İran qrupuna məxsusdurlar. Deməli, onları (ya da onların dillərinin) vətəni böyük ehtimala görə, Şəlqədər. 1 Aryalılarının ilk yüksəlişi təxminən yeni eradan əvvəl VII əsre aiddir. Məhz bu dövrədə midiyalılar öz müttəfiqləri ilə Assuriyanı darmadağın edəndə (yeni e.ə.607) kürdlərin böyük dəstəsi Qərbə doğru herəkət etdi. Bununla bərabər yada salmaq lazımdır ki, kürdlərin ən yaxın və çoxəsrlik qonşusu olan ermənilər elebu zaman frakiyadjan gəlib, Urartu 2 çarlığı tutdular. (Tamam başqa mənşəli xalq) və Van gölü 3 ətrafında məskən saldılar. Beləliklə, əgər ermənilərin kökü şimali-qərbədirse, onda kürdlərin kökü Şərqedədir. Bu, elə bil ki, Tavrın dağ qalasını iki yere parçalayan bir-birinə zidd iki dağdır.

Qədim fars monarxiyasında kürdlər ayrıca yad olunmurlar. Görünür 2 onlar Ermənistən əyalətinə daxil imişlər.

Bizim eradan qabaq yaşamış yunan coğrafiyasına (Strabon, Ptolomey və b.) indi Pinakanın Dəclə 4 çayı üzərində kiçik yer olan Finiklə eyniləşdiridi şəhərlərdən biri olan Korduen (Qordien) vilayətini yaxşı tanıydırlar.

1) Arilərin İranda yerləşməsi, ehtimal ki, Şərqdən Qərbə baş vermişdir. B.B.Bartold 6, İstor. Qeoqr. Ob. obzor İran, 1903, str.3,59.

2) Urartuları, ya da indi deyildiyi kim xaldeyləri xüsusi alarodik xalqlar qrupuna aid edirlər (xetlər, mitannilər, naililər) sr. B.A.Turaev, İst. drev. vost., II (1914), 46 i cld

3) Bununla belə, başqa bir nəzəriyyəyə görə, ermənilər xetlər və kimieriyalarla müqayisə olunmuşlar. Bax. Xalatyan, Oçerk İstorii Armenii, 1910, 10-20.

4) Ancaq əgər karduxular və Kütürlərin fərqləri haqqındaki nəzeriyə ilə razılaşsaq, onda onun dövründə mövcud olan Qoqdozios qədim zamanlarda kar-

duxi adlanmış, - deyən Strabonun (16, 747) göstərişini nəzərə almaq lazımdı.

Bu korduenlə yuxarıda adı çəkilən Salmasdan cənubi Hekari ilə qərbə doğru Bohtana uzanan erməni arşakidlerinin Kortçeyasi qismən üst-üstə düşə biler.

Bu yerlərin taleyinin necə müxtəlif olduğunu mənim Şarmuadan aldığı quru bir icmal göstərəcəkdir. Mərkəzi Kürdüstanın cənub-şərqi hissəsi ardıcıl surətdə əhemənilərdən asılı olan erməni Haykan sülaləsinə, Böyük Isgəndərə, erməni arşakidlerine, Mark Antonio və Kleopatrən oğlu Aleksandra, gah Parfiyanın, gah Romanın vassali olan, arşakidilərə sasanı Ərdəşir və Şapura, Qaleriyadan İovanayacan Roma imperatorlarına, yenə sasanilərə, Bizans imperatoru Feodosiyaya, sasanilərdən asılı olan erməni arşakidlerinə, yenə də bizanslara nəhayət, ilk ərəb işgalçılara, keçmiş ərəb vassalları olmuş Arşruninin erməni knyazlarına və 990-1096-ci illərdə çarlıq etmiş ilk müstəqil kurd sülaləsi Mərvanilərə tabe olmuşlar.

Bunun ardınca yene Şərqi işgalçılaraının bütöv sırası gəlir. XI əsrde Səlcuqlar gəldilər. Sonra kürdlər monqollara qarşı əvvəlcə XIII əsrde Hülükü xana, sonra təxminən 1400-cü ildə bir dəfə Kürdüstanda – Amadey altında çox pis vəziyyətə düşmüş Tamerlana qarşı vuruşmali oldular.

1) sr. Adonüg, Armenia pri Östianianq, 418

2) Charmoy, cheref-nameh, 1,341-2

Nəhayət, XVI əsrda Qərbədən yeni işgalçılardır, Osmanlı türkləri gəldilər və 1514-cü ildən Kürdüstanın taleyi türkiyə ilə bağlı oldu.

Kürdüstanı feth etmiş Sultan Səlim onun qurulmasını yaxın adamı, əslili Bitlis kürdü 1 olan tarixçi hakim İdrisə tapşırıldı. Güman edirdilər ki, İdris siyasi məqsədlərə görə, kürdlərin ermənilər yaşayın rayonlarında yerləşdirilməsinə kömək edib. Ancaq düşünmək daha doğru olardı ki, kürdlər Şimaldan qismən köçəri, qismən də xristianlıq səhiyyədən kənarlaşmışlar.

«Şərəfnamə» kürdlərin sərbəst yaşa-

maları barədə belə yazar «Ən böyük sult-

tanlar və yüksək potentatlar heç vaxt on-

ların ölkələrinə, torpaqlarına qəsd etmirlər.

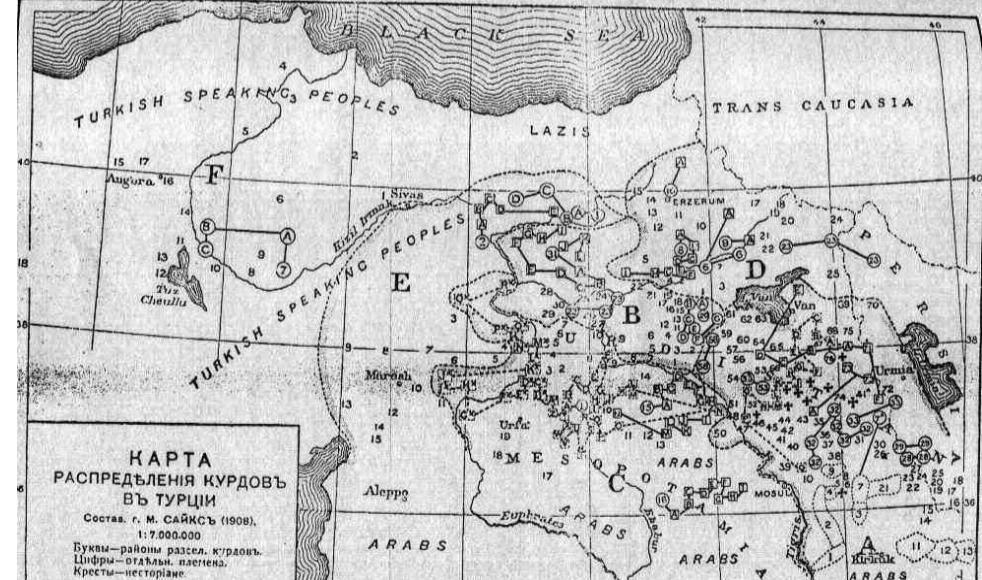
Onlardan lazım olduğu qədər köməkçi

qoşun kimi istifadə etmək üçün hədiyyələr

almaqla məhdudlaşır, onların sədəqət və

itəatindən razi qalıdır». Yalnız XIX

əsrde bunun sonu çatdı. Büyük türk isla-

kimi xeyli qabaq yayılmışlar. Məsələn, melundur ki, məşhur Səlahəddinin Ravəndi qəbiləsindən olan ulu babaları hələ X əsrde İrəvan quberniyası 2 dairəsində, Dvin ətrafında köçərilər edirdilər.

Kurd salnaməsində deyilir ki, Ruzek qəbiləsi bitlis və Xazonu hansısa gürcü knyazı Daviddən alıb, elə orda da kurd sülaləsinin Bitlisdə yerləşməsinin 837-ci ilə aıl olduğu göstərilir. Bəlkə bu tarixi bir qədər böyütmək lazımdı. Ancaq ola bilsin ki, göstərilən hadisə X-XI əsrlərdən gec baş verməmişdir.

Şübə yoxdur ki, kürdlər daima erməni carlığının hissələrini tədricən zəbt etmişlər. Ve bu, XI əsrde sona çatmışdır. Onlar bir çox yerdə öz qədim ərazilərində oturmayıblar. Ancaq nəzərə almaq lazımdır ki, bu məsələ yeni deyil, çoxəsrlik tarixə malikdi. Qədim Ermənistənən bizim günlərin kurd-erməni etnoqrafiyasına çevrilməsi bununla izah olunur.

hatçısı II Sultan Mahmud Sultan Səlimini sona çatdırmaq, demək caizə, Kürdüstanı yenidən istila etmək qərarına gəldi və bu, 1834-cü ildə Mehəmməd Rəşid paşa tərəfindən yerinə yetirildi. Bu vaxtdan etibarən kürdlər qismən türk təbəəsi oldular. Lakin elə burada, 1843-46-ci illərdə

1) cheref – nameh, II, 34

Bədir xanın başçılığı altında ilk kurd üsyani şəklinde reaksiya verdi. Ancaq bu ermənilərlə yox, içində ingilis missionerləri olan nestorianlara qırğıñ və soyğunluq şəklinde baş verdi.

Bədir xana qarşı qoşun gönderdi, o, məglub olub Kritə sürgün olundu. Krim məhabibəsi zamanı bədir xanın qardaşı oğlu və rəqibi Yezdanşirin başçılığı ilə artıq əsl xalq hərəkatı baş verdi. Türk ordusu şimala gedəndə

Kurdistan yek ji dergûşen herî kevin a şaristaniyê ye

Li cîhanê gelek ciyên kevin yên şaristaniyê hene. Ji wan hinek ev in: Filistîn, Misir, Yûnanîstan û Mezopotamya.

Mezopotamya axa navbera çemên Dîcle û Feratê ye (mezo: navber, potam: çem).

Paristaniya vê herêmê digi-hîje 8-9 hezar salên berî zayinê (b.z.).

Hin cîranê kurdan yên dîrokî asûrî, faris, ermenî û romayî bûne.

Bi qasî ku tê zanîn cara

pêşî sumeriyan qala kurdan kiriye. Wan ji welatê kurdan re gotiye:

KAR-DA-KA (*)

Ev gotin 2000 sal b.z. li ser kevirekî hatiye nivîsîn. Ev kevir li Mezopotamyayê li kavilekî sumeriyan hatiye dîtin.

Welatê Kardakan diket navbera Bedîls û Wanê.

Asûriyan jî ji kurdan re gotiye kardox û ji welatê wan re jî gotiye Kurtiye.

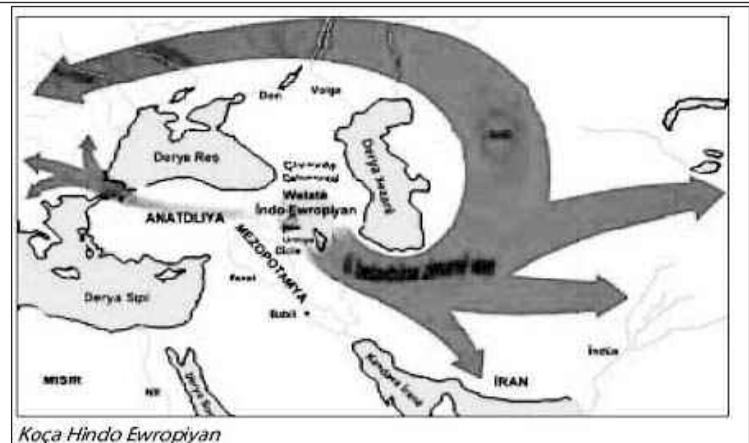
Piştre navê kurdan di bel-

gâyên dîrokî de wek kurtî, kirtî, kardox, kardoç, gutî, med, kardo û kardukhatiye nivîsîn.

Li gor dîroknasan kurd arî ne û neviyên medan in.

Gotina arî ji sanskrîtî (**) tê, maneya wê jî binijad, esilzade, yên xweşik, yên baş û rind e. Navê zimanê ariyan aryavaşa bû. Navê welatê wan Aryavarta (Welatê Arya/Varê Arya) bû. Welatê wan başûr û rojhilatê Derya Qezwînê (Xezar) bû.

(*) Navê KARDAKA li ser

kevir bi awayê KRDK hatiye nivîsîn. Zimannas gava ku nivîseke ku tenê bi tîpêng dengdar hatibe nivîsîn, A-yekê (dengekî) di navbera A û E'yê de

ye) dixin navbera hemû tîpan. Loma KRDK dikare KURDIK, KARDOK, KURDOCK û hwd. be.

(**) Sanskrîtî zimanê kevn ê hindî ye.

Seddadi Beş: DEWLETÊN KURDÎ, SEDSLAL 11'AN, ÎMPARATORIYÊN KURDÎ

Armenia, 11th-12th Centuries

Şeddadi navê dewleteke kurdan e ku di sala 951'ê (340'ê hicrî) de ji aliye Şeddadiyan ve li herêma Erana bakurê Azerbeycanê (Başûrê Qafqasyayê) hatiye damezrandin. Vê dewleta Kurdan heta sala 1164'an xwe ser piyan girt. Bajare Anî (li Qersê/Tirkîye), Tiflis (Gurcistan), Demirqapî, Qerebax, Nexcîvan, Gence (li Azerbeycanê ye), Duwîn (li Ermenistanê ye)

Dewleta Şeddadiyan, di sala 951'ê miladî da bi destê Muhammedî kurê Şedadî li (Başûrê Qafqasya) hatiye sazkirin. Ev dewlet, yek ji wan dewlaten Kurda yên ku di dema İslamiyete da hatine sazkirin. Bi rasti ev dewleta kurdî, gelek xurt û temen (umir) direj buyê. Sinoren wê pir fireh bûye, hemu bi vê dewletê ve girêdayî bûne. Di wê demeda li başur ji,

hukumeta Merwanîyan, li rojhilat hukumeta Hesnevî hebûye. Ev devlet ji aliye cardeh hukumdaren Şedâdi ve hatiye idarekirin. le belê bi erişa Melîksâh

hukumdare Selçuqi li ser wê herême di sala 1075'an da dawî lê hatiye.

Piştî dîlkîtina Salar Marzûban Mihemedî keyayê Musafirogulları di sala 948'an de Mihemed Şedadî Qartû (Mihemedî Kurê Şedadî jî tê gotin) cîhe wî girt. Mihemed Şeddad Qartû pêşî tenê keyayê Debîlê bû, lê di 951'ê de li tevahîya Azerbeycanê bû desthilat. Herçend tê gotin ku dewleta Şeddadiyan di sala 1164'an de hilwîşiyaye jî em ji kîtabeyeke ku Key-Sultanê Şedadî li Aniyê daye nivîsandin dizanin ku wî heta 1198'an desthilatdariya xwe meşandiye. Li gor hin çavkaniyan Şeddadî bi êrişa xundekarê Selçûqiyan Melîksâh bi ser vê herêmê de di sala 1075'an de hilwîşiyane, lê xwiyaye ew bi vê êrîşê qels bûne û heta sala 1198'an jî xwe girtine.

Sedsala 12 'anda, ji pirtûka destnîvisa gerîdokekî Roavada wêneya Seroke Dewleta Dostîkî Emîr Ebu Nasr Dewleta Dostîkî (Merwanî) di sala (982 an, BZ) de hatiye damezirandin Damezrênerê vê dewletê Badê Dostîkî bû (1). Bad jî, di wexta xwe de, bi mîranî û cegerdarî û bi bîrtûjî û şareza-yiyê hatibû naskirin.

Ibin Elesîr di pirtûka xwe de ya bi navê (Elkamil Fî Eltarî) de dibêje ko xelîfeyê Ebasiyan (Udid Eldewle) wexta bi Badê Dostîkî re civiya, bi dizî ji wezîrê xwe re gotiye ko ev zilam mirovan ditîrsîne. Wa dixuye ko Bad bi xwe jî di çavên xelîfî de hin tiş xwendibûn, lewra şiya ligel siwar û leşkerên xwe ji qesrê bireve û xwe ji tora xelîfî û leşkerên wî rizgar bike. Piştî wê dest bi avakirina dewleta xwe ya di çesnê stiraneke kurdi de, dike. Di destpêkê de êrişa xwe dibe ser Ardîş (2) û yeko yeko piştî hinartina nameyan, keleb û bajarê kurdan dergehêne xwe bê xwîn rijandin li ber wî vedikin. Bi vî awayî navûdengê Bad belav dibe û dewletên cîran ji tîrsa xwe re, bi taybetî dewleta Biweyhî û xîlafeta Ebasi dest bi amadekirina hêz û betalyonên xwe dikin da ko li beremberî destkeftin û berfirehkiranî dewleta wî rawestin. Gelek caran hewl dane ko wî bikujin. Di êrişa xwe ya li ser Mûsilîde, Bad vê carê bi rastî têt kuştin. Rawestana li ser şexsiyeta Bad pêdiviyî lêkolîneke taybetî ye digel ko jiyana wî tarî û di çavkaniyan dîrokî de ne ewqasî zelal e. Navê wî Husênen Ebdulahê Dostîkî ye, ji kurdîn Harbexî ye ji mîren Botan e. Piştî Mirina Bad, Ebasiyan û Biweyhîyan û romê wa texmîn kirin ko êdî ji tîrsnâkiya dewleta dostikiyan xelas bûn, lê belê berevajî gumana wan, cîgir û mîratgirên Badî, bi taybetî Ebû Elî kurê Merwanî, di demeke kurt de şiya bajarê xwe ji nû ve assê bike û hêza xwe jî careke dî berhev û tundtir bike. Ibnû Kesîr Dîmeşqî vê yekê bêtir zelal dike: "xelfîye Fatîmiyan şandeyeke giranbuha digel diyarî û entîkeyan hinartibû cem Mîr Ebû Elî û hebûna dewleta pejîrandibû, herwilo xelfîye Ebasiyan û Imperatorê pîzantîyan jî her yekî ji milê xwe ve daxwaza hevalbendî û sînorbendiyeke hêja jê dixwestin"

Firehbûna Dewleta Dostîkî

Destnîşankirina firehî û zemîna ko dewlet li ser ava bûbû, hinekî aloz e. Lî eger em navê û herêmê di bin destê dewletê de bi

**Dewleta Merwanî (P.Z. 990 -1085)
Beş: DEWLETÊN KURDÎ, SEDSLA
12'AN, ÎMPARATORIYÊN KURDÎ**

Eldîmeşqî di vî warî de wisa dibêje: "Kurê Nebhan ê bazirgan di rojekê de 500 Dînarîn pîzantî qezenc dikir". Ibnulfariqî jî dibêje ko, Dewleta Dostîkî li rada desthilata xwe ser miyanê tu kesî ji wan nedistend, ji bilî mirovekî Ereb ko çek di mala wî de dîtibûn, wek nokerekî ji bo welatekî dî hatibû nav wan dixebeitî.

Dîroknasên ko li ser qonaxa dîrokî ya navçeyê radiwestin didin xuyanîkirin ko (Nesir Eldewle) Mîrê Dostikiyan, mirovekî siyasi, şareza û hismendekî bê hempa bû. Di tîghiştina hunera desthilatdariya dewletê de dûrbîn bû, lewra şiya gelê xwe di aşîtî û xweşiyê de bîhêle. Li seranserî 53 ê salan bi hishûji danûstenden ligel dewlet î imperetorîn herêmê dikir bêyî ko welatê xwe hogirî asteng û nakokiyêni siyasi bike. Herweha besdari çareserkirina pîrsîrêkîn di navbera dewletên navçeyê de, dibû.

Dewleta Dostîkî û hunera avahîye

Jibermayî û kavîl û şûnşopêni hunera avahîye yêne dewleta Dostikiyan mirovan mit û mat dikin. Di wê wextê de, û di wê navçeyâ ko bi ser û pevçûnun mijûl bû, Dostikiyan berê xwe dabûn avakirina pêdiviyêni jiyaneke xwes, hewl didan ko xwe ji ber pevçûnun bidin alî da ko xwe ji avakirina şaristaniya mirovane re û xwe ji avakirina welatekî bajarvanî û xweşkirina jiyana xelkîn wî welaftî re, vala bikin. Ji nû ve tekûzkirina Keleha Amedê û ji nû ve tebûtkirina sûra wê û keleha Batmanê û sûrê Miyafarqîn û pirêni asê li ser çemê Batmanê û kelehen Botan, tev, çend nimûne ne ji hunera avhiya Dostikiyan ko navê xwe û navê avahîkar û hostayê kurd li ser wan kavilan kolandine. Herwisa, Dostikiya bi awakî pir balkêş guh dabûn avakirina bazaran û kolanan û hewl dabûn ko ava paqî li hemî mal û taxan belav bikin. Bêguman hemî avahî û eywanen ko di wexta Dostikiyan de avadibûn, wek pişê û hunereke spehî; bi taybetmendiya giyanê kurdan ve girêdayî bûn. Lewra ji yên herêmê û ji hunera avahîya Romanî pir cihê bûn.

Səhifəni hazırladı: Perviz Pehaoglu

Gutî (Qurtî, Gutium) Beş: BERIYA ZAYİNÎ, DEWLETÊN KURDÎ, ÎMPARATORIYÊN KURDÎ

Gutî di dirokê de yek ji pêşîye Kurdan e li çiayê Zagros û li kîlêka çemê zapê jiyan e, 2700 sal berya mîladê, dewletek xurt û serbixe sazzdin û têne heta mezrabota, lewre axa wir gelek xwes û bijun bu.

Di sala 2649 pêşîye mîlade êrîş dibin ser Sumer û Akadiyan welatê Akadiyan ji zevt dîkin du qerna wan idare dîkin, peşe di sala 2400 berya mîlade da bi biraye xwe gele

Lolora yekbunê cedîkin dewleta wan bi vî rengî gelek xurt û peşve dike. Lî piştre li hember Akadayî disa mexlûb dibin û diciñ warê xwe yê kevn çiayave

Zagrose. Piştre di sala 2270 B.Z. di dema padışahê Asûriyan Salmanasarê yekemin de bi wan re şereki giran datinin. Navê padışahê dawîya Gutian Tirîgan bû.

Dewleta Eyyubiyen (1175-1348)

Beş: DEWLETÊN KURDÎ, SEDSALA 12'AN, ÎMPARATORIYÊN KURDÎ

Malbata Eyûbiyan li hawîrdorî Aranê (rojava û bakûrê Irana iro) dima. Ew malbateke kurd bû, ji éla Rewadiya bû. Ji vê élê Şadî bi herdû kurên xwe re Şérko (Esededîn) û Eyûb (Nicmedîn) ji gundê Acdanqanê çûne Bexdayê û ji wir jî piptre çûn li Tekritê bicihbûn.

Şadî li Tekritê mir û herdû kurên wî çûn ketine xizmeta Micahedînê Gîtanî de. Gîtanî dît, ko Eyûb jîr û zane ye, rabû ew kire destkarê Tekritê. Sala 1136 li Tekritê Selahedîn bû. Bav û apê Selahedîn çûne cem İmadedîn Zengî xwedîyê Mûsilî. Wî gelekî guh da wan û Eyûb kire waliyê Balebekê.

Piştî mirina İmadedîn Eyûb bi maltaba xwe ve çû Şamî û xwe gehande Nûredîn kurê İmadedînê Zengî xwedîyê Helebê. Nûredînê Zengî Hims û Rehma dane Eyûb û ew kire mîrekî mazin, Şérko jî rikire Misrê, da perê melek Mensûr bike, yê destdirêjî pâwîrî kiribû. Şérko biraziyê xwe Selahedîn jî bixwe re bir. Şérko jî ber mîranî û rastiya xwe bûbû destê sultan Nûredîn, yê rastê. Şérko piştî demekê vegera welatê Şamî, jî hingî ve êdî rola Selahedînî siyasi destpêkir û berz bû.

Ji ber ko Francan çavêن xwe berdane Misre, Şérko dîse vegerayê û Selahedîn jî rikire bajarâ Skenderiyê. Şérko wezîrê Misrê bû û dest li ser danî. Ta mirina wî sala 1168 her Şérko karûbarê Misrê gerand. Piştî li wir Selahedîn bû wezîrê pêşî, lê ji ber rastî û dadeweriya xwe êdî ew bûbû bahê dilê misriyan. Selahedîn Franc di perê li Dimyatê de bkand. Bavê wî ji hate Misrê, gehayê. Piştî mirina xelîfî fatîmî Aladdîn êdî Selahedîn bû serdestê Misrê yê bêhempa. Û piştî ko Nûredînê Zengî mir êdî Selahedîn xwe kire sultanê Misrê. Bi vê hikmê Maltaba Eyûbiyan sazkar.

Bi şer Yemen, Sûdan û Felestîn vekirin û sala 1174 dest danî ser Şam, Mûsil û Helebê. Sala 1187 di perê Hîlînê de zora xaçperestan bir û Quds vekir. Şâhî Inglîstanê Richard (bixwîne rîtçard!), yê bi Dilê şer navkîrî careke din êrisî Eyûbiyan kir, da Qudesî vegerêne, lê biser neket. Di sala 1192 levhantînek di nav herdû alîyan de çêbû, û şer rewasta. Li gor vê levhatinê ji erda ber lêva deryayê pê ve, ya di nav Sûr û Yafa de titîst di destê xaçperestan de nema.

Selehaddîn Eyûbî

Silhedînê Eyûbî (Selahedîn, Selahedîn, Selahedîn Eyûbî, Simko) serleskerê misilmanan bû li dijî xaçperestan (mesihîyen ku çûbûn xakîn pîroz li Filistînê ji bo ola xwe biparêzin) û bi bidestxistina bajarê Qudsê (Orşelîm) de û qewirandina xaçperesten Ewropî ji Rojhîlata Navîn serketî bû.

Piştî ku Selahedîn Eyûbî di 4 adara sala 1193an de li Şamî wefat kir, Maldara(Dynastie) Eyûbî ya Kurd di heman salê de hilweişa. İmparatoriya Eyûbî, ji aliye Selehaddînê Eyûbî

ve de gulana sala 1175an de hâte damezirandin.

Sultan Selahaddîn, sala 1138 li Tirkîte hatîye dinê. Navê bavê wî Necmeddin el-Eyyubî bîn Şadî bin Mervanî ye. Malbata wî ji eşireta Revadî ye û Revadî jî digihîjîn Hîzbanîya. Derheqê piçuktiya wî da zêde tişt nayê zanîn. Gorî lêkolîna Dr.Ahmet el-Bilî, bavê Selahaddîn Necmeddin Eyyubî û Eshededdîn Şerko ji Tirkîte diçin Musilî. Li wir tekîlî ordîya İmadedîn el-Zengî dîbin û jî wî ra gelek xizmetê dîkin. Sala 1140'ı da wexta ku İmadedîn el-Zengî Baalbekê zeft dike, bavê Selahaddîn dîbe hukumdarê Baalbekê. Piştî miri-

zanayîya xwe û bi cesareta xwe tim li ba Sultan Nureddîn cîyekî giřing digre.

Sultan Selahaddîn, piştî mirina El Xelîfe el-Adid, sala 1172'ân da dibe hukumdarê Misrê. Du sal şunda, sala 1174 da Sultan Nureddîn wefat dike. Rêya hukumdarîyê ji Sultan Selahaddîn re ve dibe, lê ew xwe grêdayî hukumdar El-Melik el-Salih Ismaîl bîn Nuerddîn dihesibîne.

Sultan Nureddîn li ser erişen birê xwe yê bi navê El-Emîr Seyfeddin el-Melik el-Salih alîkarî jî Sultan Selahaddîn dixwaze. Sala 1175'ân da Sultan Selahaddîn bi ordîya xwe êrisî Şamî dike, Şam, Humus û Hamayê

na El-Zengî, dîbe qumandarê ordîya Şamî. Wê demê birê wî, Şerko jî qumandarê ordîya Sultan Mahmud Nureddîn bin İmadedîn el-Zengî ye.

Zarokatiya Sultan Selahaddîn li Baalbekê derbas dîbe. Xwendîna xwe li wir diqedîne. Piştî bi bavê xwe ra diçe Şamî, li wir warê çekdarîyê da perwerde dîbe. Piştî xwendîna xwe gorî lîyaqata Sultanîye li Selahaddîn dîke. Bi navê wî pere derdikeye û li ser navê wî wek El_Melik el-Nasir Yusuf ibn Eyub, xutbe dîde xwendîn.

Bi alîkarîya birê wî Turanşah Yemen û Aden jî dikeve bin hukumdarîya Sultan Selahaddîn. Sala 1178'ân da bi Frenkîyan ra dikeve şerekî giran û bi zaîyatek mezin şer winda dîke. Lê di zemanîkî kurt da ji bo heyfa xwe carek din berê xwe dîde Filistînê. Li Mecr el-Uyunê berî Frenkîya dîde û gelek prensê wan êsîr digre. Piştî wî şerî sunda berê xwe dîde Ermenîstanê û wê derê jî li hukumdarîya xwe girêdide. Vedigere Misrê û ji bo îmara welatê xwe dîxebe. Lê tu car Filistîn ji bîra wî dernakeve. Carek din dîsa berê xwe dîde Filistînê û Berûdê digre. Cara yekemîn davê ser Musulê, Sîncar û Diyarbekrê bi welatê xwe va girêdide. Dîgihîje Enteb û Halebê. Sala 1185'ân da cara duduva êrisî Musulê dîke. Piranîya Mezopotamyayê û Kudistanê dike bin hukumdarîya xwe. Nav hukumdarî misilman da dîbe xwedî cîyê herî bilind. Lê dilê wî da daxwazek wîyê giřing dimîne, ew jî girtina hemû axa Filistînê ye.

Sultan Selahaddîn li Filistîn e

Hukumdarî El-Kerk, peymana ku navbera wî û Sultan ve çebibû, dîde alîkî û sala 1186 da erişê hecîya dîke.

Ser vê yekê Sultan jî bi hazırlîyek mezin, carek din berê xwe dîde Filistînê. Salek şunda, sala 1187 da li Hûtînê ordîya Frenk ji hev bela dike û Kralê Qodus û Prensê El-Kerk êsîr digre. Ala xwe xencî Qodus û Surê li hemû Filistînê dardixe. Meha Recebê sala 1187 Qodusê jî bi hukumdarîya xwe girê dîde û dîgihîjî miradê xwe.

Di bin hukumdarîya wî da cihuyên ku di Filistînê da dijîyan, bê tade û bê ezîyet jîyana xwe didomînin. Ji bo wê yekê hemû dirokvanen Frenkan jî, derheqê Sultan Selahaddîn da gelektiştîn baş dînîvîsinin.

Ser girtina Qodusê İmparatorê Alman, Kralê Ingîliz û yê Fransayê bi kîn û nefreték mezin ordîyek mezin amade dikin û berê wî didin Filistînê. Ordîya wan wexta ku êrisî Filistînê dike, ne Xelîfe ne jî sultanek misilman ji bo alîkarîya Sultan Selahaddîn tu tiştîk nakin.

Ordîya Frenk, serîda tê Akkayê û wir işgal dike. Ordîya Sultan jî, alîkîda diji wan berwe dîde, alîyî din jî hêdî hêdî şunda dîkişê. Dawîya şer da Akka dikeve destê Frenkan. Frenkan li wir bi tade û zîlma xwe gelektiştîk mirovîn sîvîl qetîldîkin. Ser vê yekê hemu dinê da ferqa Sultan û ya Frenka jî eşkere tê xuyakirin.

Şerê nevbera Ordîya Sultan û Frenkan da derdikeye, pênc sal berdewamdiye. Sultan, bi planek mezin wan ji Qodusê dardixe. 2 llonê sala 1192 an da navbera wan da peyman çêbdîbe, gorî wê peymanê Sultan Selahaddîn ji şer muzzafer derdikeye û vedigere Şamî. Ser hatîna Hacac ya Şamî, Sultan diçe pêşîya wî, lê di rî da nexwê dikeve.

4 Adarê sala 1195 an de, di 57 salîya xwe da wefat dike. Sultan Selahaddîn li Camiya Ummeyê de tê definkirin.

Sultan Selahaddîn, bavê 18 zarakan bu, ji van 17ê wan kur yek jî qîz bû. Kirinê wî

Şerê dijî ordîya Frenk qezenzkir û yetkiyâ emîrîn misilmanen çêkir.

Suriyê û Misirê kir bin hukumdarîya xwe. (Her du dewlet alî meshebî da bi hev ra dijminatî dikirin.)

Sînorê hukumdarîya xwe ji Kudistanê heta Tunusê, ji Sudanê heyâ Yemîn û Adenê freh kir. Hukumdarîya xwe bi rewşek baş domand. Ew, sultanek adîl bu, ji zulumkaran heznedikir. Qimetek mezin dîda fîkrî mirovîn derdora xwe. Tu ferq nedikir navbera gelê xwe. Zengîn û feqîr, esnaf û aristokrat wek mina hev didît. Derê wî ji hemû kesan ra vekirî bu. Di hemû jîyana xwe da tu qîmetek ne dîda dewlemendîyê.

Wexta ku walîyê Şamî jî ra qonaxek çêdike û Sultan qonaxê dibîne, weha dibêje; „EZ nikarim di vê qonaxê da bijîm. Ev qonax layiqî mirovî ku mirina wî nêzik buye, nine. Alîyî din gere armanca me ji bo xizmeta Xwedê be, ne ji bo jîyana koşk û sera be.“ Wî ji mal û milkî dinê heznedikir. Tim wiha digot; „mal, milk û xwîlî wek mîna hev in.“ Prens Muhammed Ali dibêje; „Piştî mirina wî, di berîka wî da 47 Dirhemê wî tenê hebû. Ev ji, ji serweta ku mirovî feqîr dihêle, gelek kêmîr e.“

Mirovîn di bin hukumdarîya wî da dijîyan, wî wek mirovî bi şewqet, kirelek bi merhamet û sultanek adîl dizanibun. Ew ji bo refah û emniyete dostanî û têkildariyê de bijîyan.

Bro Heski Têli (İbrahim Heski) bû serokê birêvebiriya avakirina hikümetê û karenî sîvîl. Herwekî Temir Axa wekî serokê artêşê û berpirsiyârê birêvebiriya avakirina karên leşkerî hate peywirdarkirin. Bi alîkariya YKSS, Britanya û İranê hêza Kurdan hate şikestin û serhildan têkçû. Lê heyâ sala 1931'ala Komara Agiriyê her dihate pêldan

gelê xwe xebitî. Piştî mirina wî hemû kesen di bin hukumdarîya wî da, şînek mezin kirin.

Jiyana wî di şer da derbas bu. Di saxî û nexweşîya xwe da tim li ser piştî hespê xwe bû. Wexta ku jê ra digotin hinek peya be û bîhna xwe bide, wî bersiva wan wuha dida; „Wexta ku piyê min dîghîjîn erdê, ez xwe nexwes dihesibînim.“

Wesiyetê wî

Sultan Selahaddîn ji kurê xwe Melik el-Zahir re wesiyetê xwe dike û jê ra weha dibêje: „Jî rîcâ Xwedê dernekeve. Ez serfiraziya xwe deyndarê Xwedê me, ji bo vê yekê ez emîr Xwedayê alemin ji te ra emîr dîkim. Xwînê nerjîne û xwîn rijandin jî xwe ra neke edet. Xwîn rijandin, xwîn rijandinê bi xwe re tîne. Zîlma xelqê xwe neke, ji bo emniyeta mal û milkê wan bixebite. Nebe kîndarê kesî. Dilê mezina neşkîne, dilê mirovîn ku dîbin destê te da ji bo idarekirina dewletê dixebeitin, qezenke. Em hemu mahkûmê mirinê ne. Tu hata ku riza gel qezenek nekî, ya Xwedê nikarî qezenek bikî. Ser vê yekê têkîlya xwe bi gelê xwe re baş çêbîke. Tobedarê Xwedê be, lewra Ew Kerim û Qadir e“

Berî cîhata xwe ji derdora xwe ra digot; „Min bi şûrê min ve defin bikin ku bila roja mahşerî tevî min rabe û li hiszura Xwedê ji min re şahidiyê bike.“

Gotinê jî bo wî

İmparatorê Alman, piştî hatina xwe ya Suriyê diçê qebra wî zîyaret dike û wuha dibêje; „EZ ji bo hatina xweya vir gelek kîfxweşim, ku Sultan Selahaddîn li vir jîyana xwe domandîye. Ew Sultanek bê hempa û kahramanek mezin bû.“

Berî şerê navbera wî û Xaçîya, Qumandarî ordîya Xaç Perest Richard (Richardê dî Şer), ji eskerê xwe ra dibêje; „Dî ciyê xwe da bisekinin. Dilê vî şerî jî dilê şerî we mezintir e.“ Dîrokvan Dr. Stanley; „Hinek kes wesfî wî zatê mezin nîzanin. Bê şuphe ew, mirovîk xwedî şeref û bê tîrîs bu. Dilê wî tîjî merhamet bû. Ew mirovîk misilman û di bin emîr Xwedê da bû.“ Tîrî el Muherriîn de gelek wesfî wîyê baş tîrîz kirin.

Dîrokvan Stivatsîn derheqê Sultan de wuha dibêje; „Sultan Selahaddîn quweta dijiminê xwe baş texmîn dikir û gorî wan planen şer çedîkir. Bi sebrek mezin hareket dikir û şixulê kû dest pê kiriba, heya dawîyê dikundan. Serfiraziya wi girêdayîya sebr û temûla wî bû.“

Jiyana Selahaddîn

Eyubî di şer da debas bu.
Lê wî gelek eserên dîrokî
jî dane avakirinê.

El Medrese el-Nasir: Li Kahîrê, li mihih El Firafe kîleka tarba Imam Şâfiî hatîye avakirin.

El Medrese el-Kamhîye: Li Taxa Said el-Suade ji bo perwerdekirina dînî hatîye avakirin.

Hanaka el-Salahîye: Li Taxa Said el-Suade ji bo perwerdekirina dînî hatîye avakirin.

Dîvan el-Istul: Temelê wî teref Sultan Selahaddîn hatîye avetîn.

Sur a İskenderîye: Ev Sur jî li Kahîrê bi emîr wî hatîye insâkirin.

Kasr-i Yusuf: Ev Sur jî li başurê Kahîrê li ser bilindayîyek mezin wî daye çekirin.

Komara Agiriyê yan Komara Araratê Beş: GOTAR, SEDALA 20'AN

nedixwastin Kurd bibin xwedî dewlet û ji bo wî jî ci ji destê wanbihata dikirin.

Bi şikestina tevgera di bin pêşengîya Şêx Seîd re, navenda doza azadiya Kurdistanê bû Agirî. Serokê Kurd İhsan Nûrî Paşa tevger û şereke nûjen dida û roj bi

roj Kurd berî bi serkeftinê dibûn. Tê zanîn rêxistina Xoybûnê serhildan birêvedibir. Xoybûnê İlankirina Komara Agiriyê (li Ewropa Komara Araratê dihate binavkirin û pirranî wisa tê zanîn) bi fermî kir. Komar dê sazûmaniyeke demokratik avabikira û Kurd û Ermenî di nava

Vidadi
Qurbanov

AGLA, TELLI SAZIM, AGLA

Geri dönməz bu karvanın, yolu hardan haradı?
Karvanbaşı başın əyib; - Nigarandı, nalandı.
Vətənimiz əsir düşdü, sərvətimiz talandı,
Harda qaldın, ağlamırsan, telli sazım, ağa sən.

Ağbirçəkli anaların sinəsində yara var,
Gülçöhrəli körpələrin taleyində qara var.
Yetim qalmış bu millətim hara getsin... hara var?
Harda qaldın, ağlamırsan, telli sazım, ağa sən.

Ruhlarımız girov qaldı, töhmətini götürdük,
Puça döndü həyatımız, mənasını itirdik.
Qaçqın-köçgün damgasıyla ömrümüzü bitirdik,
Harda qaldın, ağlamırsan, telli sazım, ağa sən.

Köhlən atlar yəhərlənib, boş yəhərdə gəm yeyir,
El-obamız diyar-diyar, pərən düşüb, qəm yeyir.
Naxələflər yurdunu satdı, kefin çekir, dəm yeyir,
Harda qaldın, ağlamırsan, telli sazım, ağa sən.

Nə ölməyə üzümüz yox, yaşamağa haqqımız,
Viran olub yurd yerimiz, talan olub taxtimiz.
Gülə bilmir üzümüzə qara golmiş baxtımız,
Harda qaldın, ağlamırsan, telli sazım, ağa sən.

Qorqud ruhu yurd yerində qopyz calib ağlayır,
Ələskərin nur qəbrini ah-nalələr dağlayır.
Qaçaq Nəbi məzarından Boz atını haylayır,
Harda qaldın, ağlamırsan, telli sazım, ağa sən.

Bakı - 2006

LAÇIN DƏRDİ, LAÇIN HƏSRƏTİ...

Təbiətin ən füsünkar gözəlliyini özündə cəmləşdirib, xüsusi bir ecazkar cəzibəyə malik olan, kiçik Qafqaz dağlarının qartallar oylağı olan İslaklı dağının ətoklərində, Laçın rayonunun Kamallı adlı bir kurd kəndi yerləşirdi. Ərazisi 1900 ha çatan bu kəndin təsərrüfatı 180-ə, əhalisinin sayı isə 2000 nəfəri ətib keçmişdi. Əhalinin əsas məşguliyyəti neyvandarlıq və əkinçilik idi. Kəndin o dövrə 800-900 baş iribuyuzlu məlqarası, 6-7 min baş xırda buynuzlu davarı, meyvə və bostan məhsulları yetişdirmək üçün böyük bağ sahəsi var idi. Kolxoz təsərrüfatında isə 400 baş iribuyuzlu mal-qara, o cümlədən 150 baş sağlamalınək, 4000 baş xırda buynuzlu davarı var idi. Əhalinin maddi və mənəvi vəziyyəti olduqca yaxşılaşmışdı. Camaatın istifadəsində 2 ədəd su artezian quyu, müasir tipli böyük mağaza, çörək pişirmə müəssisəsi, rəbitə şöbəsi, 170 nəfərlik komutator, mərkəzi kitabxana, həkim məntəqəsi, on illik orta məktəbinə, tele ötürücü stansiya və s. var idi. Kənd gənclərinin təşəbbüsü ilə şəhər tipi mədəniyyət evi inşa edilmişdi.

Kolxozun iqtisadiyyatı çox güclü şək-

ildə inkişaf edir, əhalinin maddi və mədəni rifahi yüksəldi. Təsərrüfatın 2 ədəd kombayını, 3 ədəd tırtılı traktoru, 3 ədəd təkərli traktoru, 1 ədəd ekskavatoru, 8 ədəd yük avtomobili, yem dayırmanı və digər kənd təsərrüfatı texnikası var idi.

Sabiq kolxoz sədri Cəfərov Ələddinin təşəbbüsü ilə bu zonada ilk olaraq kənddə elektrik dəyirmanı tikişlərək son tamamla ma işləri görüldür. Lakin bədnəm və mənfur qonşularımızın (onlara qonşu demək mümkünə) məkrli və iyrənc siyaseti güllü-çiçəkli, axar-baxarlı ərazilərimizi, münbit torpaqlarımızı zəbt etmək, mənimsəmək niyyətləri çox-çox qabaqcadan hazırlanmış bir plan idi.

Demək olar ki, erməni faşistlərinə 1988-ci ildən doğma Azərbaycanımızı parçalamaq, torpaqlarını işgal etmək, xalqlarımızın başına olmazın müsibətlərini gətirmək üçün fürsət düşmüştü.

1992-ci il mayın 8-də alınmaz qala olan Şuşa şəhərimizi zəbt etdiğən sonra, Ermənistan və Rus orduları Dağlıq Qarabağ və Ermənistan tərəfdən Laçın rayonunu mühəsirəyə aldılar. Tanklarla, topalarla və vertolyotlarla silahlanmış güclü hərbi birləşmələrə qarşı əliyalın camaat

nə edə bilərdi?

O zamanki hakimiyyətin səriştəsizliyi nəticəsində orduda özbaşınlıq, fərərilik baş alıb gedirdi. Laçın beş-on nəfər özünü müdafiə könülli dəstələrinin ümidiən qalmışdı.

Dövlət tərəfindən heç bir kömək göstərilmədiyinə görə "Laçın dəhlizi" adı ilə məşhur olan Laçın-Şuşa, Laçın-Zabux yolu və bütövlükdə Laçın rayonu 18-i may 1992-ci ildə süquta uğradı.

Rus ordusu ilə birləşən Ermənistan ordusu əliyalın xalqımıza divan tutdu, kəndləri yandırdı, qız-gəlini, qoca-cavani, uşaq-körpəni əsir tutdu, başlarını kəsdi, xalqımızı soyqırma məruz qoydu.

Laçın şəhəri və 130-a yaxın yaşayış məntəqəsi, 60 min nəfərə yaxın olan əhalisi amansız bir faciə ilə üz-üzə qaldı. Rayon əhalisi respublikamızın əllidən çox rayon və kəndlərinə səpələndi.

Hal-hazırda, təkcə Kamallı kənd əhalisi, on iki müxtəlif bölgədə məskunlaşmış, məşəqqətli və amansız məcburi köçkünlərə həyatı sürürələr. Düz 14 ildir ki, vətən həsrəti onların qəlbini, ürəklərini parçalayıb üzür. Qocalarımız və orta yaşı əhalimiz, demək olar ki, yurd həsrətinə

dözməyib qurbət diyarlarda vətən həsrətiyle dünyalarını dəyişiblər.

Dövlətimizin məcburi köçgün və qacqınlara göstərdiyi qayğı hamımız tərəfindən razılıqla qarşılanır. Lakin nə qədər firavan və qayğısız yaşasaq da bizə öz doğulub boy-a-başa çatdığını elimizə obamız gərəkdir.

**Əzizim, vətən yaxşı,
Geyməyə kətan yaxşı.
Qurbət cənnət olsa da,
Ölməyə vətən yaxşı.**

-xalq bayatımız bizim dərdimizi çox dolğun bir terzdə ifadə edir.

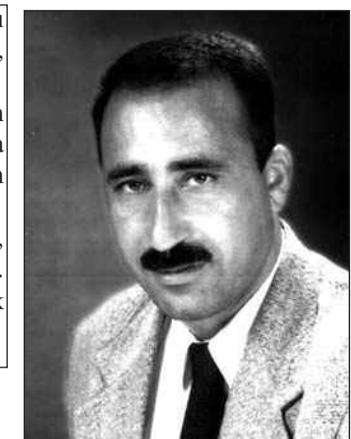
**Bu gün hüzün gündür!..
Bu gün əzm gündür!..**

Bu gün biz birləşib torpaqlarımızı qanımız bahasına olsa belə almalyıq!

Alçalmış, təhqir olunmuş, şərəf və ləyaqətimizi geri qaytarmalıq! Artıq vaxtdır, birləşib erməni cəlladlarını, torpaqlarımızdan qovub çıxarmalı, el-obamızı öz doğma yurd-yuvalarına qaytarmalıq.

Xalq səbrsizliklə o günü gözləyir!

Vidadi Qurbanov

Rəfayil Cəlil oğlu Mayilov 1971-ci ildə Laçın rayonunun Şeylanlı kəndində kurd ailəsində dünyaya göz açmışdı. Ailəlidir, bir övladı var, ali təhsilə malikdir. Gözəl şeirlər yazır, bir kitabın müəllifidir.

Qarabağ döyüşlərində həmişə ön cərgələrdə olan Rəfayil, tağım komandiri vəzifəsinə qədər yüksəlmüşdi. Onun bir arzusu var, oda tapdaq altında olan vətən torpaqlarını mənfur düşmənlərin tapdağından azad etmək və doğma yurd yuvasına qayıtmadır.

Rəfayılın şeirlərində vətən həsrəti, vətənə məhəbbət, yurd yanğısı, özünü daha qabarlıq göstərir. O, həm də kurd dilində şeirlər yazır. Şairin bir neçə şeirini oxuculara təqdim edirik və ona ugurlar diləyərək deyirik ki, gün o gün olsun, vətəndə qalibiyət şeirləri yazsan.

RABE, RABE!

Laçın maye li bin destan,
Birinən dil wek goncale.
Pir girane va qul, va jan,
Büye revoke, gel bê Hale.

Rabe, rabe Azerbaycan!
Hilgir waran, ji dest maran.
Li ber neyar, bibe beran,
Bavpîre me Ristem Zale.

Rafayil bê Laçın maye,
Va belaye, ax u vaye.
Va ci bager, va ci baye,
Gel bê ware, gel bê male.

LAÇİNƏ MIN TU LI KUYE?

Warê eylo, dîyarê baz,
Laçinə min tu li kuye?
Kane govend, kane "Qaz-qaz",
Laçinə min tu li kuye?

Li dîrok me dît pir-pir gesp,
Te firotin, dijmin kir qesp.
Dillerzîne li ser te hesp,
Laçinə min tu li kuye?

Li te gundan cîma revî?
Tu şemal bû, niha şevi.
Mortalê kurd bi çar devî,
Laçinə min tu li kuye?

Bila yekbe Azerbaycan,
Yekdi dibe bi dijmin jan.
Refayil jî bi te qûrban,
Laçinə min tu li kuye?

LAÇIN

Elə qovrulmuşam çıxıb çızdığım,
Həsrətinə dözmək olmur, ay Laçın.
Göyneşir sinəmdə hər bir an dağım,
Min-min zəhmətimiz olub zay, Laçın.

Xeyanətə qurban etdilər səni,
Düşmənə verdilər cənnət vətəni.
Qəlbimdə el dərdi, yurdun şivəni,
Olub qəm dəryası, olub vay, Laçın.

Sənsiz didələrim qan ağlayır, qan,
İnan, xilasına hazırlam hər an.
Yaralı ürəyim ayrılığından,
Olub qəmlə dolu bir saray, Laçın.

Vətəndə-vətənsiz olmaq bələdi,
Başlara töhmətdir qaçqınlıq adı.
Böyük tanrı olsun xalqın imdadı,
Dərd qəlbimdə olub laybalay, Laçın.

Bircə çiçəyini üzüb-dərməyə,
Şeylanlı kəndimə salam verməyə,
Bir dəfə üzünü gəlib görməyə,
Olaydım bir uçan torağay, Laçın.

Rəfayılam, sənsiz qalmışam yetim,
Torpağına gəlib mən necə yetim?
Gecə də, gündüz də, budur niyyətim,
Şirin canım olsun sənə pay, Laçın.

Jîyana kurdên koçber

Üsivê Teyfûr

Pey hilweşandina (ruxandina) dewleta Sovêtê li cihanêda di çarenûsa gelanda gelek guharandin û bûyer pêşda hatin.

Sinor û xerîta (nexş) dewletan, rewşa gel û mirovan, nêrinê wan, jîyan hate guharandin. Komarênu ku di yekitîya Sovêtêda li ser projeyên sosializmê de: her kes ji bo hemûyan, hemû ji bo her kesîku weha hevdu girtibûn (15 komar) û ji navendekê dihate rîvebinir ji hevdu veqetîyan, dewleten serxwebûne ji wanra pêjda hat û herek bû dewletteke serbixwe. Lî van pêşketin û guharandina di kurdên sovêtêra tu berjewendî neanîn. Rewşa kurda xirabbû. Di hêla aborî, sosîal, civakî, ramyari, û netewi da alozi çêbûn. Berî her tiştî di komarênu sovêtâ berêda netewperestî û nijadperestiyê xwe da xuya kirin. Evê yekê bandorî li ser meneviyat û

Her teyr bi refê xwe da xwaşê!

jîyana kurdan dikir. Kurda nikaribûn jîyanek normal û steqîri bidominîn. Di hin komaran da şer çebûn. Di navbera Azerbaycan û Ermenîstanê şerekî neheq dest pê kir. Ermenîstanê 20 % aqara Azerbaycanê dagir kir. Şer tu wexta rewşa gelâ û mirova baş naake timê kûştin, mirin, koçberî, belengazî û dijwariyên herî giran tîne.

Vî şerîda derba herî mezîn li kurda ket. Kurd li cî û warê xwe kal û bava hatin şehidandin. Belê dewleta şêwîre ji despêkê rojeke qenc boy gelê kurd nekir xêncî xirabiyê, ji dema sovêtê kurdara tu tiştê qenc nema. Kurd careke din koçberîya bê rûmetra rû bi rû man (kurdê sovêtê çar cara hatine nefikirin)

Kurdê Ermenîstanê belayê deverên cihanê bûn; dewletên Awropa, Avstralîya, Amîrikayê, Kanadayê, yê zêdetir berê xwe dane Rûsiyayê, Azerbaycanê, Kazakistanê Gîrqizistanê. Paş wexta boy şerî Qerebaxê kurd nekevinav nav şer boy zarokên xwe biparêzin, dubare ji Azerbaycanê barkirine Rûsiya Fédéral usaji gele koçberên kurda ji Ermenîstanê bar kirin çune Krasnodarê. Piranîya wan di gundan da cî war bûne, êwirîne. Bi malhebûn û heywanetiyêra mijûl dibin.

Di gorî hejmara binelîyên Rûsiyayê iro RF heya 50 hezar kurd dijî. Di herêma Korênovskê lî gundê Platnîrovskêda heya 200 malbetê kurd cî war bûye. Pey hilweşandina tifaqa sovêtê li Azerbaycanê, Ermenîstanê li Kazakistanê, ji Kîrzîstanê û ji hin deverên din kurda koçî li vir kirine. Hemû derfetên ku li vî gundî da hene kurd li jê pêk tînin. Kurdê Platnîrovskê bi ruh û ramanê

xweva bi welatê xwera ê dîrokî bi Kurdistanêra girêdayîne. Pirrê wan welatparêzin. Li vî gundî çend şervanê kurd tevî mîlitânî niştimanê bûne. Hêvî û baweriya li ber welat hemû kurdên vê herêmê kirîye yok, xwe parceke Kurdistanê dihesbînîn.

Li vî gundiда mirovîn têgêhîstî û welatparêz pirin; Sebrîyê Kemêl rûsîpi, kurdê Qirkizistanê, Teyfûrê Evdille mele, zanyarê olî, pispor kurdê Ermenîstanê, Ismaîlê Üsiv rewşenbir iñjînîr Ermenîstan, Letîfê Memmed rojnemavan, dîroknaş ji Ermenîstanê, Taharê Newroz rewşenbir, Rafîkê Mehmed wellatparêz, ev mirovana ji bo gelê xwe xerîb hertim dibin teyaxa menewî. Kurdên gundê Platnîrovskê ji wek hemû kurdên cihanê hîvidarê serxwebûna niştimanâ pir Pirozin. Zütirekê ev bextewerî wê bibe nesîbê hemû kurdên bi şeref ên ku gelê xwera û welatê xwerane. Ev kurdên koçber bûyerên ku welatê kal bavîn meda li dijî gelê me ê torin û maqûl diqewime ji bo vê dewleta dagirker bi hîdet şermezar dikin. Lî iro hine mrovê dexes, mixenê, duru cîye neheq xrawîyê dikine nava gel. Ew nabînin wekî Kurdistan idî rîzgar buye, gelê kurd wê wana derxe ru û şermezarke. Bila bimirin fitnekar, qerezkar yên ku hemberî gelê meyi evrave. Belê kurdên koçber pêşeroja xwe Kurdistanêra girêdane.

Her teyr bi refê xweva difire. Kurd li xerîbistanê tu kesîra ne pêwîstin.

Üsivê Teyfûr

KÜRD XALQININ TARİXİNDƏN SƏHİFƏLƏR ŞƏDDADİLƏR

Ösası 951-ci ildə Məhəmmmed Şəddad ben Kürdü tərəfindən qoyulmuş Şəddadilər sülaləsi 971-ci ildə Salarilər dövlətini süquta uğradı. Gencede hakimiyəti ola aldlar və Zaqqafqaziyanın böyük bir hissəsində Şəddadi kürd dövlətini yaratdırılar. 117 il hakimiyətde qalan Şəddadiler Arrani, Naxçıvanı, Sünniki, Qafani və başqa əraziləri idarə etmiş, Dvini tutmuş, Ermenistana üç min dinar vergi qoymuşdular.

Mütərəqqi fikirli Şəddadi hökmardları böyük quruculuq işləri aparır, mədəniyyətin inkişafına qayğı göstəridirlər. 1 Fezl 1027-ci ildə Araz üzərində möhtəşəm Xudaferin körpüsünü tikdirmişdi. Əbdülfəttah Musanın dövründə Genceyə gələn Qətran Təbrizi yazmışdır: "Gence cənən bağcasına dönmüşdür". "Qobusname"nin müəllifi Keykavus 18 il hakim olmuş Şəddadi hökmardarı Əbuləsvar Şavuru belə mədəh edirdi: "Əbuləsvar böyük şah idi, dediyini eləyən, müdrik, ədalətli, ləyaqatlı, şücaətli, fərasəti, dini sevən, uzaqgörən idi". Şavur saraylar, mədrəsələr, karvansaralar, hamamlar tikdirdi, məşhur Gence qapılarını düzəltdi.

1088-ci ildə Səlcuq yürüyü Şəddadilər dövlətini süquta uğratdı. Genceli kürdlər, necə deyirlər, qeybə çəkildilər (Bax: K. E. Bosvort. "Musulmanskie dinastii", M. 1971)

SƏLAHƏDDİN ƏYYUBİ

Kurd maarifçi şerî ondan böyük sima tanımir. Be'zi klassiklər Səlahəddini öz xalqına xidmet etməməkdə, imkani ola-ola birləşmiş Kürdistan dövləti yaratmamaqdə günahlandırır, bə'ziləri isə kürdlərin və Kürdistanın tənəzzülünün onun həyatdan getməsindən sonra başladığını bildirirlər.

Kurd şairlerinin münasibəti öz yerində, Səlahəddin Əyyubi dövründə şerqin on qüdrətlə sərkərdəsi və "mübâhisəsiz" on böyük hökməri "kimi vəf olunmuş, "müsəlman dünyasının xilaskarı" titulunu əbədi olaraq mənimsəmişdir.

Xidməti budur ki, Misir hakimi olarkən müsəlmanların böyük hissəsini bir bayraq altında birləşdirib "şir ürəkli Riçardi geri oturdaraq

II xaç yürüşünün qarşısını almışdır. Bir sözlu, xâçperəstlərin özlerinin yazdığı kimi İslami xîlas etmiş, müsəlman dünyasını solibçılərin tapadığından qorunmuşdur.

Bir sira tədqiqatçılardan qənaətinə görə Səlahəddinin babası Şadi o zaman Ermenistan Dvini (Zengəzur-Ş.h.) ətrafında maskunlaşmış Rovvadî kürd tayfasından çıxmışdır.

Səlahəddin Əyyubi tarixda möhtəşəm iz qoyan Əyyubilər sülaləsinin yaradıcısıdır.

(Bax: L. A. Semyonova. "Salax addin i mamluki v Egipte". Moskva, 1966.)

ZEYNALABDİN MARAĞAYI

Akademik İ. A. Orbeli yazır: "Kurd xalqı tarixen öz oğullarını iranlı, türk, ərəb, erməni adı altında itirmişdir ki, onlar məşhur şair, müğənni və sərkərdə kimi başqa xalqların tarixini zinətləndirmişlər". İranlı adı altında itirilmiş kürd oğullarından biri də məşhur "İbrahim bəyin səyahətnaməsi" adlı romanın müəllifi, ötən əsrde yaşışmış Zeynalabdin Marağayıdır.

Əsər fars dilində yazılmışdır. İran ədəbiyyatşünaslarının fars nəşrinin görkəmli nümunəsi hesab etdiyi romani Azərbaycan alımları Azərbaycan bədii nəşr tarixində roman janının ilk nümunəsi sayılır.

Zeynalabdin Marağayı 1837-ci ildə Marağada varlı-hallı tacir ailəsində doğulmuşdur. "Səyahətnamə"nin üçüncü cildinin başlangıçında özü haqqında yazır: "Əlqərəz, başdan ayaga günahkar olan bu müəllif Zeynalabdin ibn Məşadi Əli ibn-Hacı Resul ibn-Hacı Abdulla, ibn-Həmzə xan Savucubulaq (İran Kürdistanında) şəhər. Hazırkı adı Mahabaddır -Ş.h.) kürdlərindən və həmin mahalın xanlarından idi. Dilləri sünni olub, şafei məzhəbindən idilər".

"Səyahətnamə" kürd təfəkkürünün fars dilində meydana çıxmış məhsuludur.

HEYRAN XANIM DÜNBÜLÜ

Ösasən Azerbaycan dilində yazıl yaratmış Heran xanım özü haqqında deyir: Soruşsan nəsəbini bu yazıq Heyranın,

Bir Əli xadimidir, cümlə-cahanə bildir.

Naxçıvan şəhərinin ətrafına çatsa nəsəbi, Əslîna varsan əgər, tayfası dünbülüdür.

1574-cü ilde qələmə alınmış "Şərefname" əsərinin müəllifi Şəref xan Bidlisinin və bir sira başqa müəlliflərin yazdığı kimi dünbütlər kürd tayfası olub Cənubi Azərbaycanda Xoy və Səkmənabad tərəflərde yaşamışdır. Səfəvilər zamanında, habelə Nadir şahdan sonra Dübülü tayfasına mənsub olan adamlar Xoy və onun ətrafında hakimlik etmişlər. Tebrizin bəylərbəyi Kərim xan Zənd də bu tayfadən olmuşdur. O, vəfat etdikdən sonra, Qacarların hakimiyətinin ilk dövründə Azərbaycanda dünbütlərdən bir neçə xan hakim idi.

Heyran xanım özünün yazdığını görə o, Naxçıvanda, kübar ailəsində doğulmuş və orada da tərbiye almışdır. İran-rus mühəribəlinin ilk illərində ailəsi ilə birlikdə Cənubi Azərbaycana köçürülmüşdür.

Heyran xanım 80 il yaşayıb.

Fateli xan Xoyki də Dübülü tayfasındandır.

(Bax: Heyran xanım. Seçilmiş əsərləri. Az. Döv. nəşriyyatı, 1961)

"QAFQAZIN HOMERİ"

Aşiq Alının babası Haqverdi Dərəleyəz mahalının Milli dərəsindəki Gilan kəndindən qohum-əqrabası ilə birlikdə Göyçə mahalının Qızılıvəng kəndinə köçmüştür. Haqverdinin əmisi uşaqlarından Kəlbəcorin indiki Milli kəndinə golib, oranı özünə məskən seçənlər də olmuşdur.

Aşiq Ali 1801-ci ildə Göyçə mahalının Qızılıvəng kəndində Mirzə kişinin yoxsul ailəsində dünyaya göz açıb, 1911-ci ildə həmin kənddə vəfat edib.

Qüdrətli sənətkarın aşağıdakı təcnisi birinci və sonuncu dəfə 1977-ci ildə dörc edilib.

Dövrün səməndini ruzi əlindən,

Əbədi nə fateh, nə danə mindi.

Arif əhsən aldı aqıl əlindən,

Hər anda tanə söz nadana mindi.

Əbçər həmdəm oldu kürd marama,

Əlaci cəng idi, kürd, dəm arama.

İbtida ırsimdən kürdəm, arama

Danmadım bu irsi, nə danam indi.

Mahaldan feyziyab dolanan Ali,

Elin xəzinəsinə dola nan, Ali,

Ara bu mənəm dolan, an, Ali.

Nadan xəyalında nadanam indi.

İvane və Zəkəriyə qardaşları çarıça Tamaranın baş sərkərdələri, vuran əli olmuşdur. Onların bacısı Xorişah 1215-1261-ci illerdə Arax-Xaçın Albani knyazlığına başçılıq edən knyazlar knyazı Həsən Cəlalın anasıdır. ("Elm və həyat" j. N 9. 1989-cu il)

XII əsrin sonu, XIII əsrin əvvəllerində İvane və Zəkəriyənin mənsub olduğu Mxarqrdezi nəslî Gürcüstan dövlətinə müstəsnə xidmət göstərib. Akademik Şota Ambakoviç Mesxiya "XII əsrde gürçüstəndə daxili siyasi vəziyyət və dövlət quruculuğu" kitabında yazar ki, Mxarqrdezi xalis gürçü familyası olsa da onlar kürd tayfalarının birindən ayrılib, XI əsrde Zaqqafqaziya köçmüşlər. Akademik daha sonra yazar: "Böyük gürçü tarixçisi İvane Cavaşılı deyir ki, Mxarqrdezelilər mənşəcə kürddür və bu barədə mübahisə etmək mənəsizdir".

Səhifəni hazırladı: İsmayıllı Tahir

MAHMUD BƏY SƏFIKÜRDSKİ

Mahmud bəy Bala bəy oğlu Səfikürdski
Doğum tarixi 1898-ci il
Doğum yeri Səfikürd kəndi
Vəfatı 1977-ci il

Həyatı

Bala bəyin üçüncü oğlu Mahmud bəy 1898-ci ildə Səfikürd kəndində dünyaya boy göstermişdi. 1909-cu ildə Gəncə gimnaziyasına daxil olmuşdu. Gimnaziyanı bitirmədən orduya çağrılmışdı. Rus qoşunlarının tərkibində rumın cəbhəsində döyüslərdə iştirak etmişdi. Hərbi xidmətdən sonra Gəncəyə dönmüşdü. Gəncənin müsəlman-türk əhalisinin rusların himayəsi ilə ermənilər tərəfindən kütləvi şəkildə qırılmasının qarşısının alınmasında yeni yaradılmış

«Yaşıl qvardiya» adlı özünmüdafie dəstəsinin tərkibində çıxış etmişdi. «Yaşıl qvardiya» əsasən gənclərdən, teləbələrdən ibarət idi. Mahmud bəy Səfikürdskinin döyük təcrübəsini nəzərə alaraq, onu qvardiyanının sədr müavini təyin etmişdilər. Gimnaziyanı 1919-cu ildə başa vurduğdan sonra bir müddət Gəncə Daire mehkəməsində müstəntiqliyə namizəd kimi hüquq elminin incəliklərini öyrənməyə çalışmışdı. Elə həmin il o, Bakıda BDU-nin tibb fakültəsine daxil olmuşdu. Aile vəziyyəti və maliyyə çətinlikləri ilə əlaqədar olaraq işləmək fikrine düşmüş və ƏMT-nin rəisi Nağı bəy Seyxzamanlı Gəncə hadis-

ələrindən Mahmud bəyi tanıyordu. Və şübhəsiz ki, onun ƏMT rəisinin müavini kimi mürəkkəb və məsuliyyətli vezifəyə təyin edilməsi həm de onların bir-birilərini yaxşı tanımlarından irəli gəldirdi. Arxiv materiallardan məlum olur ki, Mahmud bəy Səfikürdski ƏMT-də rəis müavini kimi 1919-cu ildə noyabr ayının 15-dən martın 6-dək ƏMT-nin (əksinqilabla mübarizə təşkilatının) reis müavini vezifəsində çalışmışdı. O da bu vezifədə hümmətçiləri təmsil edirdi. Çünkü razılığa əsasən, ƏMT rəhbərliyi iki partiyadan təmsil olunmalı idi. ƏMT-nin rəis müavini vezifəsi de hümmətçilərin payına düşdü. Ancaq bütün bunlara

baxmayaraq, arxiv sənədlərinin də təsdiq etdiyi kimi Mahmud bəy bu vəzifədə özünü layiqince apardı, gənc respublikanın təhlükəsizliyinin təmin edilməsində öz bacarığını əsirgəmədi. Xüsusən də erməni cəsuslarına və denikincilərə qarşı mübarizədə Mahmud bəy Səfikürdski bütün imkanlarını səfərbər etmişdi. Onu da deyək ki, əldə edilmiş materialların (MTN-nin arxiv, PR-1752 sayılı istintaq işi) bir qismində onun bolşeviklərə qarşı da çıxışı qeyd edilir. Buna əlavə olaraq onu da demək olar ki, Nağı bəylə Mahmud bəyin barəsində söylənilən fikrə bir söykənəkdir. 28 aprel işğalından sonra bir qrup hümmətçi Azərbaycan Fövqaladə Komissiyasında işə qəbul edildi. Onlardan biri də Mahmud bəy idi. Bu elə çox uzun çəkmədi. 22 noyabr 1920-ci ildə onun həbs

edilməsi barədə 1906 sayılı order imzalandı. Bir gün sonra onu Quba şəhərində həbs edib Bakıya göndərdilər. Onu komunistlərə qarşı çıxış etməkdə günahlandırdılar. Ziddiyyətli ifadələrin nəticəsində Mahmud bəy Səfikürdski haqqında 21 yanvar 1921-ci ildə qərar çıxırıldı: o, tutduğu vəzifəsində qala bilməz. Ancaq onun «cinayət»ləri sübuta yetmədiyindən həbsdən azad etmişdi. Təqiblər davam edirdi. Belə bir vəziyyətdə Mahmud bəy Səfikürdski Azərbaycanı tərk etmək məcburiyyətdə qaldı. Önce Yuqoslaviyada yaşayıb ticarətlə məşğul oldu. Sonra Türkiyədə yerləşdi. Mahmud bəy 1977-ci ildə vəfat edib.

Mahmud bəyin Əli bəy adlı oğlu, Mələk xanım, Bilqeyş xanım və Leyla xanım adlı qızları var.

Goranboyun Səfikürd kəndi ərazisində 5 min il yaşı olan yeni yaşayış məskəni aşkar edilib

Yaşayış yerindən çoxlu qədim əşyaları tapılıb

Goranboyun Səfikürd kəndi ərazisində 5 min il yaşı olan yeni yaşayış məskəni aşkar edilib. «Göl yeri» ərazisində aparılan qazıntı nəticələrinin qədim dövr tarixinin öyrənilməsinə töhvə olduğu bildirilir. Yaşayış yerindən çiy kərpj , qazma şəklində evlər, təsərrüfat quyuları, ojaq yerləri, 3 insan skeleti, saxsı qablar və çoxlu sayıda bəzək əşyaları tapılıb. Ərazidə tədqiqat aparan mütəxəsislərin fikrincə qazıntı işlərinin nəticəsi Azərbaycan arxeologiyasında az öyrənilən və mübahisələrə səbəb olan məsələlərə aydınlıq gətirəcək. Yeniliklər əsasən ilk Tunj dövrünə

qedərki mərhələni əhatə edir.

Tapılan kiçik öküz fiquru isə bu dövrde insanların «toxa» əkinçiliyindən «xişə» keçdiyinə dəlalet edir. Bundan başqa metaldan dəmir ujuqlu kəsiji alətlərin hazırlanmasında istifadə olunan «bitum» mehlulu da aşkarlanıb ki, bu əvvəlki arxeoloji qazıntılar zamanı az miqdarda olduğundan indiyədək onun tərkibi öyrənilməmiş qalıb. Dövrlərə şahidlik edən bu daş natıqların hər parçası tarixin qaranlıq səhifələrini nurlandıran məşəl kimidir. O işqida isə ecdalarımızın getdiyi yollara yolculuq etmek insana mənəvi rahatlıq verir.

Son zamanlar Goranboy rayonunun Səfikürd kəndi ətrafında geniş çöl-tədqiqat işləri aparılıb. Bu işlərin nəticəsində isə rayon üçün ilkdəfə olaraq eneolit dövrünə aid yaşayış məskəni aşkar edilib. Həmin yaşayış məskənində aparılan kəşfiyyat xarakterli qazıntı nəticəsində abidənin e.ə. V minilliye aid olduğu müəyyən edilib.

AMEA-nın Arxeologiya və Etnoqrafiya İnstitutunun arxeoloqu Müzəffər Hüseynovunsuzlərinə görə, burada eyni zamanda çoxlu saxsı məmulatlar da aşkar olunub. Bundan əlavə, kənd ətrafında son tunc-

əhəng daşlarından tikilib. Kurqanaltı kamera isəsərdabə tiplidir. Sərdabənin divarlarının hündürlüyü 145 sm-dir. Bu hündürlüyü həm də sərdabənin hündürlüyü kimi vermək olar.

Sərdabənin divarları isə çox yaxşı qalıb. Eni inşa edilmiş divarların şimal tərəfdə eni 1 metr 10 sm, cənub və qərb tərəfdə isə 1 metr 60sm-dir. Sərdabənin içəridə ölçüsü şərq-qərb istiqamətində 3 metr 70 sm, şimal-cənub istiqamətində 3 metr 40 sm-dir. Sərdabəyə giriş isəsərəqdəndir. Girişin eni 1 metr 40 sm, giriş dəhlizinin uzunluğu isə 4 metr 30 sm-dir. Giriş dəhlizinin kənarındaki divarlar da ağ

muncuq, 10 ədəd iy başlığı aşkar edilib. İy başlığının 9-ü sümükdən, biriise daşdan hazırlanıb. Daşdan hazırlanan iy başlığı çox ustalıqla hazırlanıb, üzəri üçbucaq formalı naxışlarla bəzədilib. 10 ədəd iy başlığının birqəbirə aşkar edilməsi faktı ilk tunc dövrü üçün nadir hadisə hesab edilə bilər. Sərdabənin aşkar olunan skeletlər sağ və sol yani üstə, yaribükülü, baş tərəfi divara söykənmiş vəziyyətdə qoyulub.

Torpaq qəbirler aşkar edilib. Goranboyun Səfikürd kəndində tədqiqatlar aparan Müzəffər Hüseynov sonda onu da bildirdi ki, tədqiqatlar zamanı ilk tunc dövrünə aid kurqan-

Analoqu olmayan kurqan

Abidə tunc dövrünə, b.e.ə. III minilliye aid edilir

İlk dəmir dövrünə aid ikitorpaq qəbir tapılıb və qazıntı nəticəsində qəbirlərdən gil qablar, müxtəlif materiallardan, tuncdan bəzək əşyaları - muncuqlar, qolbaq yə sirğalarlaşkar edilib. Ekspedisiyanın esas uğurlarından biri Səfikürd kəndi yaxınlığında onun cənub-şərq tərəfində ilk tunc dövrünə, b.e.ə. III minilliye aid kurqan abidəsinin aşkar edilərək qazılması olub.

Arxeoloq Müzəffər Hüseynov onu da bildirdi ki, kurqanın diametri 16 metr, hündürlüyü 2,8 metrdir. Kurqan hündürlüyü 18-20 metrolan uzunsov-oval formalı təpənin üzərində qurulub. Qazıntı zamanı kurqan örtüyündə son tunc dövrünə aid bir qəbir abidəsi də aşkar edilərək qazılması olub.

Qəbirə müxtəlif forma yə ölçüdə 5 ədəd saxsı qab, əqiqdən hazırlanan 72 ədəd muncuq, 1 ədəd tunc iynə, 3 ədəd kəsici alət aşkaredilib. Əsas kurqanaltı oəbir çox maraqlıdır.

Arxeoloq M.Hüseynov onu da bildirdi ki, bu qəbir kamerasının divarları iri ölçülü

əhəng daşlarından tikilib. Girişdə 1 metr 70 sm plan sərdabənin ağızı 60-65 sm ölçüdə, qalınlığı 8 sm olan aq əhəng daşı ilə örtülüb. Divarların ətrafi isə iki cərgəçay daşları ilə bərkidilib.

Sərdabədə 19 insan skeleti aşkar olunub

Sərdabənin içərisində onun 4 küçündə diametrləri 25x27 sm, dərinlikləri 45-50 sm olan direk yerləri də aşkar edilib. Direk yerlərinin içərisində aşkar olunan kiçik və orta ölçülü çaydaşlarına əsasən gənc arxeoloq Müzəffər Hüseynov onu da ehtimal edir ki, bu direklərin ətrafiçay daşları ilə möhkəm-ləndirilib. Kameranın üst hissəsi ağaç tirrlərle örtülüb. Bunu qazıntı zamanı sərdabənin içərisində yanılı kömür olan ağaçqalıqları da sübut edir. Bəzi ağaç qalıqlarının diametri 30 sm-ə, uzunluğu isə 1 metrə qədər qalıb.

Sərdabənin üstü ağaçla döşəndikdən sonra kameranın üzeri iri qaya daşları ilə təpə formasında qurulub. Sərdabənin döşəməsi ağ gillə-suyandıqlanın sonra içərisi tamamilə münasib qaya daşları ilə döşənib. Skelet və bütün arxeoloji materiallar bundan sonra səliqə ilə sərdabəyə qoyulub. Sərdabə tipli bu qəbirde 19 insan skeleti, 23 saxsı qab, 213

Goranboyda 4500 il tarixi olan yaşayış məskəni aşkar edilib

Goranboyda 4500 il tarixi olan yaşayış məskəni aşkar edilib. Müzəffər Hüseynov: "Hazırda ərazinin hələ ki, 100 kvadratmetri arasdırılır". Goranboyda 4500 il tarixi olan yaşayış məskəni aşkar edilib. Tarixi abidə rayonun Səfikürd kəndi ərazisində tapılıb. Ekspedisiya qrupunun üzvü, arxeoloq Müzəffər Hüseynovun sözlərinə görə 2 il əvvəl aparılan tədqiqatlar zamanı bu ərazidə içərisində 10-dan çox insanın dəfn olunduğu kurqan aşkar edilmişdi.

"Sonradan aparılan araşdırmlar nəticəsində isə müəyyən-ləşib ki, qara arxac adlanan bu sahədə yaşayış məskəni də

mövcud olub və yaşayış yeri təqribən 2 hektar ərazini əhatə edib. Qazıntılar nəticəsində tapılan maddi mədənliyət nümunələri hələlik bu ərazidə yaşayan insanların toxuculuq və dulusluqla məşğul olduğuna dələlat edir", - deyə o bildirib.

Bundan başqa arxeoloqların ehtimallarına görə tapılan heyvan sümükləri vasitəsilə o dövrün heyvanat aləmi barədə də informasiya əldə etmək mümkündür.

Müzəffər Hüseynov əlavə edib ki, 2 ha ərazidə yaşayan insanların həm yaşayış yeri, həm də təsərrüfat sahələri var. "Yəni burada onlar həm çörəklər bişirib, həm də, qab-qacaq hazırlayıblar. Hazırda biz onun hələlik 100 kvadratmetrini araşdırırıq", - deyə o vurgulayıb.

Neçirvan Barzani'den Irak'a kınama mesajı

Neçirvan Barzani, eski Irak rejiminin kimyasal silahlarla sivil halka yönelik dehşet verici kimyasal saldırılara başlangıcı

saldırı düzenlediği Balisan, Şeyh Wesanan ve Xoşnaweti Vadisi bölgelerinde şehit düşenleri andı.

Kürdistan Bölgesi Başkanı Neçirvan Barzani, yayılmış olduğu mesajda, "Bugün, 16 Nisan günü, eski Irak rejiminin Kürdistan'da

olan bir suçunun 36'ncı yıldönümü. O gün Balisan, Şeyh Wesanan ve Xoşnaweti Vadisi halkı ve güzel doğası kimyasal saldırıyla uğradı" dedi.

Saldırıda şehit düşenleri anan Neçirvan Barzani, "O felaketin,

eski rejimin tedavilerine dahi izin vermediği, aile ve yakınlarıyla birlikte büyük acılara maruz kalan kurbanlarını da selamlıyoruz" ifadesini kullandı.

Neçirvan Barzani, mesajının devamında şu ifadeleri kullandı:

"Balisan, Şeyh Wesanan ve Xoşnaweti Vadisi her zaman emeğin, mücadelenin, rejimin zulüm ve baskılara direnişin merkezi, Peşmerge ve Kürdistan devrimlerinin sağına, destekçisi olmuştur. Bu yüzden ilk kez 1987 baharında bir kez daha rejimin saldırı ve kimyasal saldırılara maruz kaldılar. Bu acı anmada, o bölgeye ve vatansever halkına daha iyi şekilde hizmet edilip önem verilmesi gerektiğini vurguluyoruz. Şehitlerin aziz ruhlarına selam olsun, her zaman hayırla anılsınlar." **PeyamaKurd**

Mesrur Barzani'den Süleymaniye açıklaması!

Başbakan Mesrur Barzani, Süleymaniye'deki güvenlik durumuna ilişkin endişesini dile getirdi.

Başbakanlıktan yapılan açıklamaya göre, Süleymaniye Valisi Heval Ebubekir ile bir telefon görüşmesi yapan Başbakan Barzani, dün akşam saatlerinde Süleymaniye'de SİHA'larla gerçekleştirilen saldırısı ve Süleymaniye'deki güvenlik durumu ile ilgili bilgi aldı.

Süleymaniye'deki olumsuz güvenlik durumuna değinen Başbakan, bölgede daha fazla güvenlik ve istikrar sağlanması için hükümetin destek olacağını ifade etti.

Başbakanlık açıklamasında, Başbakan Mesrur Barzani'nin "bu olayların son bulmasını ve her-

hangi bir can kaybının yaşanmasına" temenni ettiği aktarıldı.

Süleymaniye Valiliğinde yapılan açıklamada ise Başbakan Barzani'nin Heval Ebubekir ile Pencwêne ilçesindeki

alan SİHA saldırısını ele aldığı belirtilerek Süleymaniye ve Pencwêne'ye olan desteklerini dile getirdiği belirtildi. **PeyamaKurd**

KSDP Lideri: İran, YNK ekibinin hükümete dönmesi için çabalıyor

İran'dan üst düzey iki diplomatik heyet geçtiğimiz hafta Kürdistan Bölgesi'ni ziyaret ederek, siyasi

Muhammed Hacı Mahmud, İranlı heyetlerin, partiler ve bazı siyasetçiler ile bir dizi görüşmeler

ülkelerinden heyetleri olsaydı medyaya yansıtılardı. İran'ın bölgede özellikle de Irak üzerindeki rolü ve gücü var. Kürdistan Bölgesi yetkilileri İran'ın rol üstlenmesini ve sorunların çözümüne katkı sunmasını talep etti" ifadelerini kullandı.

Hükümet ortakları KDP ve YNK arasında yaşanan gerginliğin çözümü için İran'ın çabalandığını kaydeden KSDP Genel Sekreteri Mahmud, iki parti arasındaki her türlü sorunun İran'ın güvenliğine yönelik tehdit oluşturduğuna inandıklarını bu nedenle YNK ekibinin hükümet çalışmalarına dönmesi, yine Erbil-Bağdat arasındaki anlaşmanın hayatı geçirilmesi konusunda İran'ın çaba sarf ettiğini sözlerine ekledi.

Doğu Kürdistanlı partilerin İsrail ile ilişki içerisinde oldukları suçlamasına ilişkin ise Hacı Mahmud, "İranlı heyet, İsfahan'da yakalanan 8 kişilik bir grubun bunu itiraf ettiğini söyledi" şeklinde değerlendirdi. İran'ın her iki parti arasındaki sorunları çözme girişimine ilişkin ise Kürt siyasetçi, "YNK'nın iç sorunlarına ilişkin ayrıntılar gündemimize gelmedi. Ancak sorunlar ne kadar çetrefilli olsa da İran'ın çözerek kabiliyette ve güpte olduğunu düşünüyorum" dedi. **Nerina Azad**

parti yetkilileri ile bir araya geldi. Kürt siyasetçi Muhammed Hacı Mahmud, İran heyetinin YNK ile KDP arasındaki çelişkiler ile YNK'nın iç sorunlarını görüşmek için bölgede olduklarını söyledi.

Geçtiğimiz hafta İran İstihbarat Bakan Yardımcısı (İtlaat) Ağa Lütfi diğeri İran Cumhubaşkanı Ticaretten Sorumlu Yardımcısı eski Irak ve Suriye Büyükelçisi Hasan Danayifer başkanlığında iki heyet Kürdistan Bölgesini ziyaret etti.

Rûdaw canlı yayınına bağlanan Kürdistan Sosyalist Demokrat Partisi (KSDP) Genel Sekreteri

gerçekleştirdiklerini söyledi.

Hacı Mahmud, "Kürdistan Demokrat Partisi (KDP) ve Kürdistan Yurtseverler Birliği (YNK) arasındaki çelişkilerin çözümünün yanısıra, İsrail'in İran'a sızmak için kullandıklarına inandıkları Doğu Kürdistanlı partiler konusunda Irak ve Kürdistan Bölgesi ile varılan anlaşma İranlı üst düzey heyetlerin ana gündemini oluşturuyordu" dedi.

İran heyetinin Kürdistan Bölgesi'ndeki tüm siyasi partiler ile görüşüğünü belirten Hacı Mahmud, "Ancak bu görüşmeler kamuoyundan gizliyorlar. Eğer ABD ve AB

Başkan Barzani: Kürdistan halkına karşı işlenen suçlar...

Başkan Mesud Barzani, Balisan, Şeyh Wesanan ve Xoşnaweti Vadisi bölgelerinin eski Irak rejimi tarafından

kimyasal saldırıyla uğramasının 36'ncı yıldönümü dolayısıyla bir mesaj yayınladı.

Sosyal medya hesabından paylaşımında bulunan Başkan Barzani, "Balisan, Şeyh Wesanan ve Xoşnaweti Vadisi'ne yönelik kimyasal saldırısı suçu ile Kürdistan halkına karşı işlenen tüm suçlar, milletimizin bedeninde birer derin yaradır ve asla unutulmayacaktır" dedi. 6 Nisan 1987'de Baas rejimi tarafından Balisan, Şeyh Wesanan ve Xoşnaweti bölgelerine kimyasal silahlarla ağır saldırı altına alınmış ve çok sayıda sivil katledilmiştir. **PeyamaKurd**

Mazlum Abdi: Suriye ordusuna katılmayı umuyoruz

DSG Genel Komutanı Mazlum Abdi DSG'nin Türkiye ile "Suriye topraklarındaki işgalini sona erdirme" müzakeresine bağlı olarak gelecekte Suriye ordusuna katılmasını umduğunu ifade etti. Abdi, Al-Sharq'a "DSG'nin Suriye rejimi ile ilişkileri olduğunu ve bunları geliştirmek istedğini" söyledi, ancak "Suriye rejiminin bu konuda uzlaşmaya yakın olmadığını belirten Abdi, "Şam'ın diğer ülkelerle ilişkilerinin normalleşmesine de karşı olmadığını" kaydetti.

DSG Komutanı Abdi ayrıca "DSG'nin Suriye güçleri ve Suriye topraklarının savunma sisteminin bir parçası ve hesaba katılması gereken bir güç olduğunu, savaşçılarının sayısının 100 bini aştığını" söyledi. 2019'da Suriye ordusu daha önce Demokratik Suriye Güçleri üyelerini kendi saflarına katılmaya çağrılmıştı, ancak DSG, Fransız haber ajansı AFP'a

göre "Satışını koruyan siyasi bir çözümü" varılması gerektiğini vurgulayarak daveti reddetmişti. Abdi, "Suriye çözümüyle ilgili herhangi bir tartışma DSG'yi dikte etmeyecektir. Aksi takdirde hiçbir çözümü ve uzlaşmayı kabul etmeyeceğiz." Abdi, Türkiye ile Şam ile ilişkilerin normalleşmesine yönelik adımlarla ilgili olarak işgal sürdüğü müddetçe, "Kürt halkı kanları phasına normalleşmeye karşıdır" dedi.

Abdi ayrıca, Erdoğan'ın "Suriye devleti, Suriye halklarının çıkarlarına uygun olması gereken bir çözümü şu anda hazır değil" dedi.

Türkiye ile ilişkiler sorulduğunda Abdi, "Ankara'nın Suriye'de elini serbest bırakın ve Suriye Demokratik Güçlerinin kanını döken herhangi bir anlaşmaya" karşı çıktı, ancak "Suriye topraklarını işgaline son vermemi şartıyla Türkiye ile müzakere etmeye istekli olduğunu" ifade etti.

Abdi, "Türkiye topraklarını işgal etti ve insanlarını Afrin'den, Serekani'den, Tel Abyad'dan sürdürdü ama işgalin ve demografik değişim sona erdirilmesi ve halkınza yönelik saldırının durdurulması konusunda bizimle diyalog hazırlıksız yakalıksa o zaman biz de Ankara ile diyalog hazırlız." Dedi. Rojava'da uluslararası koalisyon güçlerini hedef alan son saldırılar arkasında kimin olduğu sorusuna Abdi, "Koalisyonun bölgesinde çekilmemesini isteyen birçok güç var ve bunu özellikle dörtlü anlaşma aracılığıyla açıkça söylüyorlar. İran, Türkiye, Rusya ve Suriye'yi içeriyor.

Mazlum Abdi, "Amerikan güçlerine yönelik herhangi bir saldırının bizim güçlerimize de zarar verdiği, dolayısıyla bu saldıruların Suriye halkının çıkarına olmadığı" vurgulayarak, "bu saldıruların durdurulması" çağrısında bulundu. Geçen hafta DSG, Abdi ve ABD güçlerinin Irak Kürdistan'ındaki Süleymaniye havaalanında bulunduğu ve Bağdat'ın Türkiye'ye atfelenen bir saldırırda hedef alındığını, daha önce komutanının havaalanında bulunmadığını reddeden bir açıklama yaptıktan sonra açıkladı. DSG komutanı bu konu hakkında ise şunları söyledi: "Ortaklarımızla birlikte Süleymaniye şehrinde IŞİD ile mücadele çalışmalarımız vardı ve Süleymaniye'deki Amerikan müttefiklerimiz ve terörle mücadele güçlerimizle çalışmalarımızın sona ermesiyle Türklerin konvoyumuzu hedef alan bir saldırısına uğradık."

Saldırıdan bir sonu çıkmadı ve Rojava'ya döndük ve saldırının bizi hedef alacağından emin olana kadar kamuoyu ile bilgi paylaşmak istemedik. Bilgiler netleştiğten sonra kamuoyu ile paylaştık.

Saldırıların kaynağının sorulması üzerine Abdi, "Bu saldırısı kimin yaptığı biliyoruz. Türkiye bizi defalarca tehdit etti ve suikast girişiminde bulundu ve bu bizi ilk kez hedef almıyor. Daha önce ve son zamanlarda denedi. Yürüttüğümüz soruşturmalardan yanı sıra Irak ve Amerika'nın da yürüttüğü soruşturmalari var.

Nerina Azad

Serok Barzanî: Tawanêñ dijî gelê Kurdistanê hatine kirin nayêñ jibîrkirin

Serok Mesûd Barzanî, bi boneya salvegera 36emîn a kîmyabarana li ser Balîsan, Şêx Wasenan û Gelîyê Xoşnawetî peyamek belav kir.

Di peyama ku îro 16ê Nîsanê Serok Barzanî li ser hesabê xwe yê Twitterê belav kir de, tawana nejibîr a rejîma berê ya Iraqê hat bibîrxistin.

Serok Barzanî got: "Tawana kîmyabarankirina Balîsan, Şêx Wasenan, Gelîyê Xoşnawetî û hemû wan tawanêñ ku di derheqê gelê Kurdistanê de hatine kirin, birfînêñ kûr in li ser bedena gelê me û ti carî nayêñ jibîrkirin." **PeyamaKurd**

Kerkûkî: Ji bo rewşa Kerkûkê asayı bibe lihevkirinek hatiye kirin

Kemal Kerkûkî yê PDKê ragihand, ji bo rewşa Kerkûkê asayı bibe lihevkirinek hatiye kirin û PDK jî wê vegere Kerkûkê. Berpirsê Ofîsa Rêxistina Germiyanê ya Partiya Demokrata Kurdistanê (PDK) ya Kerkûkê Kemal Kerkûkî

ragihand, ji bo rewşa Kerkûkê normal bibe û PDK vegere Kerkûkê, rîkeftinek hat kirin.

Bi bûyerên 16ê Cotmeha 2017an, bi destbikarbûna serokwezîrê Iraqê Mihemed Şa es-Sudanî, hewlîn ji bo vegerandina rewşa asayı ya Kerkûkê ku di bin şert û mercen awarte de dihat birêvebirin, zêde bûn.

Berpirsê Ofîsa Rêxistina PDKê ya Kerkûk û Germiyan Kemal Kerkûkî ji K24ê re diyar kiriye, ji bo asayıkirina Kerkûkê û vegerandina PDKê bo nav bajîr rîkeftinek hatiye kirin, lê hînek pirsgirêkî teknîkî hene ku divê bêñ çare-serkirin.

Kerkûkî gotiye: Kurd, Şe û Sunne li ser asayıkirina Kerkûkê li hev kirine, ev rîkeftin di bernameya hîkûmeta nû ya Iraqê Mihemed Şa Sûdanî de cih girt û di Encûmena Nûneran de deng li ser hat dayîn.

Herwiha Kerkûkî daye zanîn: "Hemû hewlîn asayıkirina Kerkûkê bi rîkeftin, belge û îmze hatine encamdan, tenê besen teknîkî mane." **PeyamaKurd**

Meral Danış Beştaş li Qarayaziyê qeza kir

Wekîla serokê grûba HDP ê ya parlamentoa Tirkîyê Meral Danış Beştaş li bajarê Erzeromê li navça Qarayaziyê

bi ereba xwe qeza kir. Bi Beştaş re ajotvanê wê û yek ji rêvebirîn HDP ê hebû.

Beştaş, bi bandora qezayê di otomobîlê de asê ma û tîmîn îtfaiyê wan ji otomobîlê derxistin. Bi ambûlansê wan birin nexweşxana dewletê ya Erzeromê. Talûkeyekî ji bo jiyana wan tine. **PeyamaKurd**

Peyamek ji Serokê Herêma Kurdistanê

Serok Nêçîrvan Barzanî bi minasebeta 36 saliya destpêka êrişâ kîmyayî li ser welatiyên sivilên Kurdistanê peyamek ragihand.

Peyama Serokê Herêma Kurdistanê:

Îro 16ê Nîsanê em 36 saliya tawaneke din ya rejîma berê ya Iraqê bi bîr tînin ku destpêka tawanêñ hovane yên êrişâ kîmyayî li ser welatiyên sivilên Kurdistanê ye, ew jî tawana kîmyabarana li ser gel, ax û xwezaya bedew a Balîsan, Şêx Wasenan û Gelîyê Xoşnawetî ye.

Em şehîdîn nemir yên vê tawanêñ gelek bi rîz û hurmet bi bîr tînin û bejna xwe li ber giyanê wan yê pak ditewînîn. Em silav û hurmetan ji bo berkeftî û qurbaniyên wê karesatê dişînîn ku, hîngê rejîmî rî da birînêñ xwe jî derman bikin û bi kesûkar û malbatêñ xwe ra neçar bûn tehemul bikin û êş û janêñ mezin bikişînîn.

Balîsan, Şêx Wasenan û Gelîyê Xoşnawetî bi giştî her tim navendêñ xebat, tekoşîn û berengarbûna li dijî zilm û sitema rejîmî bûn, cîh û hisşarêñ vehe-wandin û piştevaniya Pêşmerge yê şoreşen Kurdistanê bûn, ji ber hindê weke gelek carêñ din, bihara sala 1987ê careka din ketine ber pêla reş ya rejîmî û kîmyabarana kirin.

Bi vê minasebetê em tekezî li ser wê yekê dikin ku zêdetir girîngî pê bê dan û baştir xizmeta wê deverê û xelkê wê yê welat-parêz, di hemû waran de, bikin.

Silav li ser giyanê pakê şehîdan be û bîrânîna wan her dem bi xêr be.

Nêçîrvan Barzanî
Serokê Herêma Kurdistanê
16.04.2023

Hikûmet û Parlamentoa Iraqê li ser budçeya Kurdistanê bîryara xwe didin

Hat ragihandin ku li gorî rîkeftina navbera Hewlîr û Bexdayê, Encûmena Wezîrîn Iraqê dê roja Sêşemê dicive û bîryarê li ser şandina buducaya Herêma Kurdistanê dide.

Cîgirê Serokê Parlamentoa Iraqê Şaxewan Ebdullah di civîneke rojnamevanî de ragihand, piştî xwendina duyemîn a projeyasaya bûdçeyê li parlamentoa, wê pişka Herêma Kurdistanê ya di bûdçeya Iraqê de jî bi derbaskirina bûdçeyê li Parlamentoa Iraqê re bê şandin.

Cîgirê Serokê Parlamentoa Iraqê Şaxewan Ebdullah herwiha da zanîn, li gorî rîkeftina navbera Hewlîr û Bexdayê, Encûmena Wezîrîn Iraqê dê roja Sêşemê 18ê Nîsanê bicive û bîryarê li ser şandina buducaya Herêma Kurdistanê bide.

Parlamentoa Iraqê bi amadebûna 235 parlamentaran

Encûmena Wezîrîn Iraqê projeysaya bûdçeyê ya zêdetirî

xwendina xwe ya yekem a bûdçeya 2023, 2024 û 2025an pêk anî ku ji nav zêdetirî 198 trîlyon dînar, pişka Herêma Kurdistanê %12.67 e.

Di 13ê Adara 2023ê de,

198 trîlyon dînar pesend kir, ku di çarçoveya rîkeftina navbera Hewlîr û Bexdayê de, divê Hikûmeta Herêma Kurdistanê rojane 400 hezar bermîl petrol bifiroşe. **PeyamaKurd**

Haci Mahmûd: Îranî dixebeitin da YNK dagere nav hukumeta Herêma Kurdistanê

Hefteya borî du heyetên diplomatîk yên Îranê seredana Herêma Kurdistanê kirine û bi partiyên Kurdistanê re hevdîtin kirine. Siyasetmedarê Kurd Haci Mehmûd ragihandiye ku heyet ji bo pirsgirêkî navbera PDK ê YNK ê çareser bikin û hem dijberiya di nan YNK ê de çareser bikin hatine herêma Kurdistanê. Hevdîtin di rewşeka baş de derbas bûne.

Hefteya borî cîgirê wezîrê ïstîxbarata Îranê yê Îvlaatê Ağa Lutfi û yê din cîgirê serokkomar yê ji bazirganiyê berpirs û hem balyozê berê yê Sûriyê û Iraqê Hasan Danayifer bû ku 2 heyet di bin serpereştiya wan de hati-bûn Kurdistanê. Ragihandina Haci Mahmûd wehaye:

"Ji bilî çareseriya pirsgirêkî navbera PDK ê YNK ê, ji ber Îranî di wê baweriyê de ne ku Îsraîl partiyên Rojhîlatê Kurdistanê bikartînin, peymana bi Iraqê û bi Herêma Kurdistanê re rewte

hevdîtinên wan bûn.

Heyet bi temamê partiyên herêma Kurdistanê re hevdîtin kirine. Lê hevdîtinan ji raya giştî vedîşerîn. Eger heyet ji Amerîka an ji YA yê bûna yekser digihandin medyayê. Bandor û hêza Îranê li herêmê û bi taybetî li ser Iraqê heye. Rêvebirêñ herêma Kurdistanê ji Îranê xwestin ku ku rola xwe bileyîzin û pirsgirêkan çareser bikin. Îran dixebite ku pirsgirêkî navbera PDK ê YNK ê çareser bike, Îran di wê baweriyê de ye ku pirsgirêkî

navbera her dû partîyan li ser ewlehiya Îranê tehdîd e. Lewra Îran dixwaze YNK dagere nav hukumetê û peymana navbera Erbîl û Bexdayê bi rîve here.

Li ser têkiliyên navbera partiyên Rojhîlat û Îsraîlê, heyeta Îranê gotiye ku li bajarê Esfanî 8 kes hatine girtin û îtîrafê kirine.

Pirsgirêkî di navbera YNK ê de neket rojeva me. Lê her cendîn pirsgirêk zahmet bin jî, Îran dikare çareser bike û ew şiyana Îranê heye." **PeyamaKurd**

Nêçîrvan Barzanî: Enfal, qurbanîdana gelê Kurdistanê ye

Serokê Herêma Kurdistanê wiha got, Nêçîrvan Barzanî, di salvegera "îro, di bibîranîna 35 saliya

dikin ku divê Hikûmeta Iraqê kes û karên enfalkiryan, di hemû waran de qerebû bike û bîryara Dadgeha Bilind a Tawanan a Iraqê ku Enfal wekî jenosid, tawana dijî mirovatiyê û tawana cengê nas kiriye, cî bi cî bike. Li Herêma Kurdistanê jî divê bastir xizmeta wan bê kirin û zêdetir girîngî pê bê dayîn.

Statuya destûrî ya Herêma Kurdistanê, berhemâ xebat û têkoşîn û bi sedan hezaran şehîdên tawanên hovane yên wekî; Enfal, kîmyabaran û qurbanîdana gelê Kurdistanê ye. Her di vê bîranînê de bi yekrêzî, biratî û karên hevbeş ji bo parastina destkeftî û mafêñ xwe hurmetê li can û yada şehîdan bigirîn.

Her wiha divê em hemû hewilîn xwe bidin ji bo ku Enfal di qada navneteweyî de zêdetir wekî jenosid bê naskirin û li tu cihekî cîhanê tawaneke wisa dubare nebe. Silav li ser giyanê şehîdan be." **PeyamaKurd**

bibîranîna 35an a komkujiya Enfalê de peyamek arasteyî gelê Kurdistanê kir û diyar kir ku Enfal, kîmyebaran û qurbanîdana gelê Kurdistanê ye.

Nêçîrvan Barzanî, di peyama xwe de bal kişand ser jenosîda Enfalê û wekî tawana dijmîrovî pînase kir û peyama xwe ya di derbarê vê tawanbariya dîrokî de

tawanên Enfalê de ku rejîma berê ya Iraqê di sala 1988an de li dijî xelk û axa Kurdistanê encam da, em bi rîz û hurmet zêdetir ji 182 hezar şehîdên Enfalê bi bîr tînin û em bejîna xwe li hember canêñ wan ên pak ditewînîn û silav li malbat û kes û karêñ wan ên serbilind bin.

Bi vê helmetê, em dubare

Ji ser Enfala Germiyanê 35 sal derbas bûn

Ji ser Enfala Germiyanê 35 sal derbas bûn. Beriya niha bi 35 salan îro, Rêjîma Bees a rûxandî, bi hezaran jin û zarokêñ Ger-

miyanê veguhestin û wenda kirin. Berî 33 salan, rejîma Bees a Iraqê li pêş civaka navdewletî di heyama 7 mehan de û di

çarçoveya 8 qonaxan de, prosœya enfalkirina gelê Kurdistanê bi rî ve bir. Di wê proseya leşkerî ya rejîma Bees de, ji 4 hezar û 500î zêdetir gund û bi sedan bajarok û zozan wêran kirin û xelkê wê ber bi çareniviseke nediyar ve birin. Di enfalkirina Germiyanê ya di qonaxa 3emîn de bû, artêşa Iraqê di 6 - 12 Nîsan 1988an de, ji her aliyekî ve êrîşî ser Germiyanê kir. Ji Kelar ta Cebar û Sengaw û ta Aşdax û gundêndîn derdorê ve û bi hemû cure çekêñ nû û teknolojiya nû ji asman û zemînê ve êrîş kir û bi hezaran malbatêñ Kurdan enfal kirin. **PeyamaKurd**

PAK'ê Xalid Begê Cibrî, Yusuf Zîya Beg û hevalên wan bibîranî

Partiya Azadîya Kurdistanê (PAK), di salvegera qetilkirina Xalid Begê Cibrî, Yusuf Zîya Beg û hevalên wan de peyama şermeziyê belav kir.

Di dîroka Kurdistanê de ji serhîldan û tevgerên neteweyî yên herî girîng yek jê jî tevgera neteweyî ya 1925ê ye ku bi serokatîya Şêx Seîd destpêbûye. Wekî tê zanîn amadekarîya vê serhîldanê ji aliyê Teşkîlata Azadîyê ve hatibû destpê kirin.

Teşkîlata Azadîyê di sala 1921ê de hatîye damezrandin. Serokê wê jî Xalid Begê Cibrî bû û Yusuf Zîya Beg jî yek ji rêveberên Teşkîlata Azadîyê bû.

Lê mixabin berîya ku amadehîya serhîldanê temam bibe, Dewleta Tirkîyeyê, ji bo rî li ber vê

serhîldanê bigire, di cotmeha 1924an de ewîlî Yusuf Zîya Beg girt, paşê jî di 20ê çileya pêşîna 1924an de jî Xalid Begê Cibrî girt. Dewleta Tirkîyeyê herdu rîberên Kurdan şandin Hefsa Bedlîsê.

Piştî girtina Xalid Begê Cibrî û Yûsûf Zîya Beg, bi provakasyoneke Dewleta Tirkîyeyê, serhîldan ji dema ku hatibû plan kirin zûtir dest pê bû. Û rîberê neteweyî, olî û civakî yên gelê Kurdistanê Şêx Seîd serokatîya vê serhîldanê kir.

Li gorî bîryara Dîwana Herbê ya Bedlîsê ku Dîwaneyeke Herbê ya ku bi desthilatîyen taybet yên Dewleta Tirkîyeyê ve hatibû wazîfedar kirin, di roja 14ê Nîsan 1925an de, li Bedlîsê Xalid Begê Cibrî û

Yusuf Zîya Beg kuştin. Heta nuha jî baş nayê zanîn ka herdu rîberên mîletê kurd bi gulebaran kirinê yan bi darve kirinê hatine kuştin. Herdu rîberên gelê Kurdistanê, ji ber amadekarîyen Teşkîlata Azadîyê yên ji bo serhîldaneke neteweyî hatin qetil kirin. Di eynî rojê de bi qerara Dîwana Herbê ya Bedlîsê rîberên mîletê Kurî Elî Rîza Beg, Bahaddîn Beg, Faîk Beg û Mele Evdirrehmanê Şîrnexî jî hatin darve kirin.

Mixabin heta îro jî cîhê mezelîn Xalid Begê Cibrî, Yusuf Zîya Beg Elî Rîza Beg, Bahaddîn Beg, Faîk Beg û Mele Evdirrehmanê Şîrnexî jî wek cîhê mezelîn Şêx Seîd, Seyîd Rîza û hevalan wan, cîhê mezelîn Seîdê Kurî, Xalid Begê Cibrî, Yusuf Zîya Beg Elî Rîza Beg, Bahaddîn Beg, Faîk Beg û Mele Evdirrehmanê Şîrnexî eşkere bikin.

Em wek PAK(Partîya Azadîya Kurdistanê) xwe

Tirkîyeyê ve nehatîne

berdewamîya rîbaza Teşkîlata Azadîyê, berde-

wamîya têkoşîna Xalid Beg û Yûsûf Zîya Beg û hevalan wan dibînin û ji bo armanca wan a Kurdistanê azad têdikoşin. Di 98emîn salvegera şehadeta wan de, em Xalid Begê Cibrî, Yusuf Zîya Beg, Elî Rîza Beg, Bahaddîn Beg, Faîk Beg û Mele Evdirrehman Şîrnexî û hemû şehîdên Kurdistanê bi giramî bibîrtînin. **Nerîna Azad**

Mesrûr Barzanî ji bo ewlehî û aramiya Silêmaniye piştevaniya xwe ragihand

Serokwezîrê Herêma Kurdistanê Mesrûr Barzanî, li ser rewşa bajarê bi Parêzgarê Silêmaniye Heval Ebûbekir re axivî. Serokwezîrê Herêma Kurdistanê Mesrûr Barzanî,

şevê din bi rîya telefonê bi Parêzgarê Silêmaniye Heval Ebûbekir re rewşa devera Silêmaniye û parastina ewlehî û aramiya wê deverê gotûbêj kir.

Serokwezîr Mesrûr Barzanî, di pêwendîya telefonê de nîgeraniya xwe li hember rewşa ne li bar a ewlekariya parêzgeha Silêmaniye nîşan da û piştevaniya hikûmetê ji bo dabînkirina parastina asayış û aramiya zêdetir li navçeyê ji Parêzgar re ragihand.

Hêjâyî gotinê ye, piştî êrîşa Tirkîyeyê ya balafirxaneya Silêmaniye ya 7ê Nîsanê, şeva borî jî balafireke bêmirov a Tirkîyeyê li navçeya Pencwîn a Silêmaniye di navbera gundê Wirya Kanî Mîranê li ciyayê Şêx Hesenê otomobilek kiribû armanc û li gorî agahiyan, 2 kes hatibûn kuştin û kesek jî birîndar bûye. **PeyamaKurd**

Daxuyaniya HUDA PARÊ ji Arinç!

Serokê Berê yê Meclisa Tirkîyê Bülent Arinç diyar kir, "Helbet Serokê Giştî yê HUDA PARÊ û hevalên wî jî hevalên me yên berê ne. Yanî ew hevalên ku em di nava Partiya Refahê de bûn, bi wan re kar dikirin."

Bülent Arinçê ku di merasima danasîna Namzetîn Wekilîn Serdema 28emîn a AK Partîyê ya Manîsayê de axivî, piştî danasîna Serokê Parêzgeha Manîsayê ya HUDA PARÊ Saït Seyîtoglu ev daxuyanî da.

"Helbet Serokê Giştî yê HUDA PARÊ û hevalên wî jî hevalên me yên berê ne. Yanî ew hevalên ku em di nav Partiya Refahê de bi wan re xebitîn in. Guh nedin gotegetôn di medyayê de. Ew mirovîn pak û welatparê ên vî welatî ne."

Arinç da zanîn ku "Hilbijartineke dijwar bû" û wiha got: "Tibijardeyên me ne hêsan bûn. Me bi ci re têkoşîn kir, me ci tabû şikand. Me ji bo welatê xwe, bi taybetî yên di temenê xwe de ci fedakarî kir, şahid in." **PeyamaKurd**

Mesrûr Barzanî: Em ûro bi dilekî tijî xem û kul, şehîd û qurbaniyê Enfala hovane bi bîr tînin

Serokwezîrê Herêma Kurdistanê di salvegera Enfalê de peyamek belav kir û daxwaz ji hikûmeta Iraqê kir, "Em ûro bi dilekî tijî xem û kul, şehîd û qurbaniyê Enfala hovane ku

yen ji hovtirîn şêweyên jenosîda li dijî gelê Kurd û Kurdistanê bû, bi bîr tînin."

Weke tê zanîn ûro ji ser komkujiya Enfalê, 35 sal derbas dîbin. Ji 6 Sibata 1986an heta 6ê ûlona 1988an ji aliyê rejîma Beesê bi serokatiya Sedam Husêن ve li dijî Kurdan, qirkirina bi navê Enfalê destpê kir û di encama heşt qonaxan de zêdetirî 182 hezar Kurd bi awayekî komkuji hatin kuştin û hatin bêserûşûnkirin. Qonaxa sêyem jî di 14 Nîsana 1988an de destpê kir.

Serokwezîrê Herêma Kurdistanê Mesrûr Barzanî di Salvegera Enfalê de peyamek belav kir û da zanîn, "Em ûro bi dilekî tijî xem û kul, şehîd û qurbaniyê Enfala hovane ku yen ji hovtirîn şêweyên jenosîda li dijî gelê Kurd û Kurdistanê bû, bi bîr tînin."

Mesrûr Barzanî da zanîn, ûro 35 sal di ser komkujiya Enfalê re derbas dîbin û got "Rejîma Besê ya Iraqê bi çend qonaxen cuda cuda bi hezaran xelkê sivil û bêtawan yên Gund û navçeyên curbicur yên Kurdistanê veguhaste çolên Başûr û naverasta Iraq, bi zindî hatin binaxkirin û beşeka gelek zêde ji wan jî heta niha wenda ne û çarenivîsa wan ne diyar e." Serokwezîr daxwaz ji Iraqê kir ku ziyanîtiyê Enfalê bênen qerebûkirin û wiha got "daxwaz ji hikûmeta Iraqê dikin ku erk û berpirsiyartiyê xwe yên exlaqî û destûrî cîhbîcî bike û zirardîtî, malbet û kesûkarên stemlêkiriyen destê rejîma Beesê bi awayekî şayîste qerebû bike û hevkariya Hikûmeta Herêma Kurdistanê jî bike da ku, bi awayekî baştir bikaribe xizmeta kesûkarên serfiraz yên şehîdan bike."

PeyamaKurd

Çekdarênen nenas êrîşî baregeha îstixbarata Sûriî kir: Efserek hat kuştin...

Navenda Çavdêriya Mafêni Mirovan a Sûriyeyê (SOHR) ragihand ku çekdaran li Quneytrayê êrîş biriye ser baregeha îstixbarata rejîma Sûriyê û di encamê de efserekî artêşa Sûriyê hatiye kuştin.

Li gorî SOHRê çekdarênen nenas êrîşî baregeha îstixbarata leşkerî ya hêzêne Şamê li ser rîya Mişêrfê-Resim El Xewalid a gundewarê parêzgeha Quneytrayê kir.

Hat diyarkirin, di encama êrîşâ ku çekêne giran û topêne RPG hatin bikaranîn de, efserê baregehê hat kuştin û 4 endamên din jî birîndar bûn.

Herwiha 14ê Nîsanê jî berpîrsê beşa lêkolînan a baregeha ewlehiya rejîma Sûriyê li bajare Newa yê Derayê ji aliyê çekdarênen nenas ve hat kuştin.

PeyamaKurd

Nêçîrvan Barzanî li Romayê bi Serokwezîra Italyayê Giorgia Meloni re civiya

Serokê Herêma Kurdistanê Nêçîrvan Barzanî li Romayê bi Serokwezîra Italyayê Giorgia Meloni re civiya.

Serok Nêçîrvan Barzanî li ser hesabê xwe yê medyaya civakî derbarê hevdîtina do ya bi Serokwezîra Italyayê Giorgia Meloni de daxuyaniyek da. Nêçîrvan Barzanî di daxuyaniya xwe de ev tişt anî ziman: "Hevdîtina bi Giorgia Meloni re kêfxweşîyeke mezin bû. Me tekezî li ser pêşxistina pêwendiyen kir. Min spasiyên xwe pêşkêşî birêz Meloni kir ku di demên dijwar de Italyayê piştgiriya Herêma Kurdistanê û Iraqê kiriye." Herwiha di hevdîtinê de hate gotin, piştvanîya Italyayê ji bo Iraq û Herêma Kurdistanê wê berdewam be.

Di berdewamiya daxuyaniya

nivîskî ya Serokatiya Herêma Kurdistanê de hat gotin, "Di

Italyayê Meloni tekez li ser wê yekê kir ku piştevaniya Italyayê

bo

hevdîtinê de, aliyan tekezî li ser pêşxistina pêwendiyen hevbeş ên navbera Herêma Kurdistanê, Iraq û Italyayê kîrin." Serokwezîra

Iraq û Herêma Kurdistanê wê berdewam be û tekezî li ser giringiya aramiya li Herêma Kurdistanê û Iraqê kîrin. **PeyamaKurd**

PAK: 'Em Şehîdên Enfalê Bigiranî Bibîrtînin'

Armanc kuştina hemû mîrên Kurd ên ji 13 salî heta 70 salî bû.

Ji bo ev armanc pêk bê, hemû rê û awa mubah bû; bombekirin, ji bin ve wêrankirina Gund û bajaran, qetîlamân gelêrî, bikaranîna çekêne kîmyayî û hwd.

Partiya Azadiya Kurdistan (PAK), di 35'emin salvegera Komkujiya Enfalê ku ji alîyê rejîma Beasê de hatibû kîrin daxûyanîyek belavkir.

"Di sala 1986an de Dewleta Iraq a Saddam Huseyîn di dema şerî bi Iranê re hêzeke mezin şand ser Başûrê Kurdistanê.

Armanc kuştina hemû mîrên Kurd ên ji 13 salî heta 70 salî bû. Ji bo ev armanc pêk bê, hemû rê û awa mubah bû; bombekirin, ji bin ve wêrankirina Gund û bajaran, qetîlamân gelêrî, bikaranîna çekêne kîmyayî û hwd.

Ev êrîşen hovane 3 salan berdewam kir, lê êrîşen herî mezin di sala 1988an de rûda, Helebçe yen ji wan êrîşan bû. Ne tenê Kurd her wiha Asûrî û Turkmenan jî ji van êrîşan para xwe girt.

Enfal bi qetil kirina 8000 mîrên Barzanîyan dest pê kir û heta sala 1989an 182.000 Kurdistanî hatin qetil kîrin.

Di encamê de 182.000 Kurdistanî hatin kuştin, ji 4665 gundên başûrê Kurdistanê 4000ê wê bi erdê re kîrin yen, bajarên wek Qeladiza, Seydsadiq yen mala ku ava nema. 3000 mizgeft, 2000 dibistan, 300 nexweşxane û 27 dêr wêran kîrin. Milyonek Kurdistanî cîh û warênen xwe berdan bi çol û çiya

heywanê wan kedî neman. Dema leşkerêne Saddam trîbuna bendava Dukanê vekir, bi sedan Gund bi xanî û mal û zevîyên xwe di binê avê de man.

Saddam û heramîyên wî navê vê jenosîdê ku wan ji Quranê girtibû, danîbû "Enfal". Enfal mana xwe "xenîmeta şer" e. Belê rast e, Saddam ne tenê Kurdistan wêran kir, mîrên ku destê wan çek digre kuşt, bi dehhezaran jînê kurd ber bi çolên Ereban ve mecbûrî koçberîyê kir, wek "xenîmeta şer" dest danî ser wan, destdirêjî li wan kir û hinekîn wan li sükên dewletê Xelîcî firotin. Hîn ûro jî li deverên Ereban, gorê komkujiya Kurdistan dertîn holê.

İşaretên qirkirina Kurdistan hîn di sala 1983an de, dema bi girtin û kuştina hemû mîrên Barzanîyan ku bi dest xistibûn dîyar bûbû. Baasîyan avêtibû ser herêma Barzan, ji 10ê heta 70 salî, 8000 mîrên Barzanîyan dîl girtibûn û biribûn çolên başûrê Iraqê û hemû bi saxî binerd kiribûn. Jinê wan li Musul û Hewlêrê mecbûrê iqametê kiribûn.

Yek ji qetîlamâ herî mezin ku tarîxa modern şahid bûye, komkujiya Enfalê ye. Ew sê salêni di navbera 1986-1989an de, Saddam ew êrîşen hov, di bin sîya şerî bi Iranê re kîrin.

Emerîka, Ewropa, Yekitîya Sowyet , dînya , musilman, cîranê Kurdistanê hemû

bêdeng man, çavê xwe girtin û xwe kerr kîrin. Kingê bi sedhezaran Kurd ji bo hewla canê xwe, li sînorêne Tirkîye asê bûn û ew dîmen bi rîya televîzyona ketin malêni Emerîkî û Ewropîyan, hîn nuh dezgehê navneteweyî dengê xwe bilind kîrin. Hîn jî ew sûretêni bi sedhezaran Kurd di serma û qesemê de ku xwe li sînorêne Tirkîye, Iran û Sûriyê dabûn di hafizeyan de teze ne.

Lê belê, ne jenosîdê pêştir, ne ya Enfalê, ne jî yên vê paşîyê lidarketine, nekarîye rî li ber doza azadîya Kurdistanê bigire.

Belê, Enfal ne bes jenosîda li dijî gelê Kurdistanê bû, ew herweha jenosîdeke li dijî mirovatîyê jî bû.

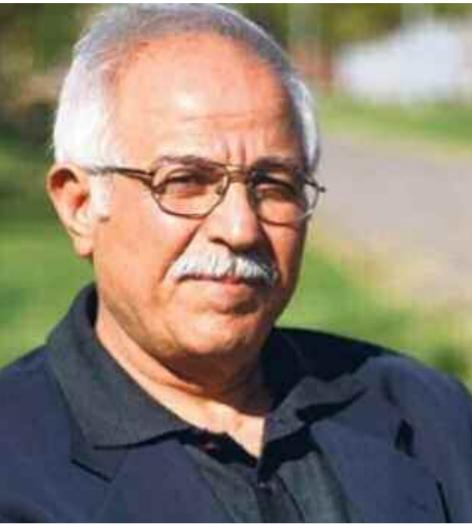
Bi hemû wehset û wêrankarîya xwe Enfalê jî xelkê Kurd teslim negirt. Gelê kurd ew 4000 Gund û bajaran xwe ji nû ve ava kîrin, rî û pire ji berê jî çetir kîrin. Zevî ji nû ve şîn bûn, kerîyê pez û garana dewaran li mîrgîn Kurdistanê ji nuh ve çerîyan. Li ser axa xwe, xwe bi xwe idare kir, azadî û demokrasîyeke ku tu car ew ax nebûye şahid, anî.

Dewleta Federa ya Kurdistanê Başûr ûro ne tenê ji bo Kurdan, herweha ji bo Asûrî, Turkmen, Ereb, ji hemû etnîsîte, Ezîdî, Suryanî, Kildanî, Şebek, Ehlî Heq, Şîf hemû ol û mezhebî re bûye sitar.

Divê dînya êdî vekirî piştgirîya gelê Kurd bike ku xwe bi xwe idare bike, mecbûrî jîyana bi dewletêni ku ev kerset anîne serê wan, neke. Divê em hemû Kurdistanê li dînyayê, Dewleta Federe ya Kurdistanê Başûr biparêzin

Parlementoya Kurdistanê roja 14ê Nîsanê, ji bo bibîranîna Enfala reş, ilan kîrîye. Kurd ne tenê di roja 14ê Nîsanê de, wê tim û tim vê qirkirîne bîne bîra xwe û ew ê ji bîr neke. Em şehîdîn Enfalê û hemû şehîdîn Kurdistanê bigiramî bibîrtînin û yênu ku ev jenosîda pêk anîne, bi tûndî rûreş dîkin." **Nerîna Azad**

Serokê Kurdistanê Xalid Begê Cibrî....

i b r a h i m G U Ç L U
(ibrahimguclu21@gmail.com)

Di Dîroka Kurdistanê de deme ku ji serhildana milî ya Kurdistanê ya 1925an bê qal kirin du navên dîrokî û hêja derdikevin pêş. Yek ji wan Xalid Beg e. Yê din jî, Şêx Seîd Efendî ye. Xalid Beg serokê Rêxistina Azadiyê (Komîteya İstîklalê ya Kurdistanê) ye. Şêx Seîd Efendî, serokê Tevgera 1925an e.

Serokê Rêxistina Azadi Xalid Beg û hevalê wî Yisûf Ziya Beg di 14 Nîsan 1925an de hatin darve kirin. Ew û hevalê wî Yisuf Ziya Beg bi awayekî nehiqûqî hatin darizandin.

Jiyana Xalid Beg a malbatî û leşkerî û siyasi û rêxistinî...

Xalid Beg, di sala 1882an de li Gimigimê (Wartoyê) tê dinyayê. Bavê wî Mehmûd Beg e. Mehmûd Beg him serokeşîra Cibran e û him jî li Wanê qeymeqamî kiriye. Diya wî Xalîtiya Şêx Seîd Efendî ye. Xalid Beg, di heman dem de bi Şêx Seîd Efendî û Şêx Abdüllahî Melekan re kûrmet û kûrxalîyê hevin.

Xalid Beg, dibistana Eşîretî ya li Kabataşê û Dibistana Leşkerî ya Bilind xelas dike. Ew yek ji yaverên leşkerî yê jîr e. Wezîfeya wî ya yekem Filîstîn e. Erebî û Farîsî jî baş dizane. Ew kesekî çand û edebîyadhezê kurdî bûye jî. Loma li ser çand û edebiyata kurdî û li ser zimanê kurdî jî xebat kiriye.

Mirovê doza miletê kurd bûye. Kemalîstan xwestine ku dema ew dest ji doza kurd berde, dê îmkanêne mezin ji wî re pêk bînin. Ew van yekan red dike.

Di dema Şerê Osmanî û Rûsyayê de di bin serokatiya Xalid Beg de çend hêz ava dibin. Ew hêzan di şer de gelek serkeftî dibin.

Dema ku leşkerên Rûsyayê tê Xinûs û Wartoyê, wê demê Alaya Xalid Beg tê Elazîxê û zivistana xwe li Palûyê derbas dike (1915). Di sala 1916-an de hikûmet wezîfaya avakirina Qonaxa Ovacık a Dersîmê dide Xalit Beg. Wê demê ji Apê kevneparlamenterê SHPê Mehmed Elî Eren Xidir Beg re dice mîvan. Leşkerên xwe li ser erdê wî bi cîh dike.

Xalid Beg li Ovacıkê ji pêwendîya dewlet û gel eciz dike. Loma jî li hemberî siyaseta dewletê helwestekî rexnegirî bi awayekê nîşan dide. Loma jî dewlet ji ew helwesta Xalid Beg eciz dibin û loma jî alaya wî paşve dîgrin.

Di sala 1918an de Eşîretên elewiyan êris tînin ser Eşîreta Cibraniyan. Mehmet Şerîf Fîratê ku nîvîskarê "Dîroka Wartoyê", giliyê Xalid Begê ji dewletê re dike. Dibêje ku: "Halid Begê Mîralay yê Cibrî û Halid Begê Mîralaya yê Eşîra Hesenan eşîretan çekdar dikine. Bi cilûmergên kurdî li

gûnda digerine. Propagandaya kurde-warî dikine. Li gûndan pitûkên xwe yên bi kurdî nîvîsandine û pirtuka Ehmedê Xanî Mem û Zînê li gûndan bela dikine."

Xalid Beg pişt re li Erziromê dibe Şerlesker.

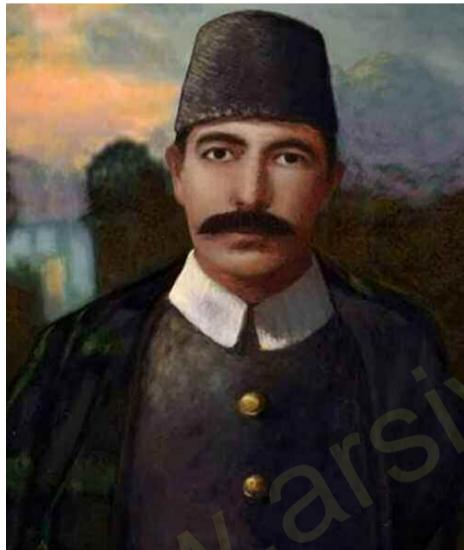
Nûrî Dersîmî, endamê Cemîyeta Tealî ya Kurd bû. Ew yek ji serokatiya Koçgîriyê bû û di serpêhatiyê de dibêje ku Xalid Beg li Kurdistanê li gelek bajaran rêxistinê Cemîyeta Tealî ya Kurdistanê ava kiriye.

Ew agahdarî jî derdixin holê ku Cemîyeta Tealî ya Kurdistanê li gelek herêmên Kurdistanê di bin serokatiya Xalid Beg de rêxistin bûye.

Ev rastiya bi nîrînê M. Şerîf Fîratê ku Dîroka Wartoyê nîvîsandiyê û li dijî kurditî bûye jî derdikeve holê.

Xalid Beg, piştî Şerîf Cîhanî yê Yekemîn dest bi xebata rêxistinkirina kurdan dike

Piştî ku Cemîyeta Tealî ya Kurd belav dibe, Xalid Beg ji bona ku rêxistinê nû ava bike, bi mîr, axa, şêx, serokeşîr, mele û munewerên Kurdistanê re danûstandin dike. Encama van danûstandinan jî di sala 1921-an de

Rêxistina Azadiyê ava dikin. Wek tê zanîn piştî Şerîf Cîhanî yê Yekemîn, di 10 Tebâxa 1920an de Peymana Sevrê pêk hat. Vê peymana şer qedand.

Peymana Sevrê, peymanek naverok dagirtî bû. Ji sê sed xalî zêdetir bû. Di Peymanê de ji bona kurdan jî mafê dewletbûnê hatibû pejirandin. Ew xalîn Peymana Sevrê, xalîn 62-65an bûn. Di Peymana Sevrê de hatibû tespît kîrin ku: Komîsyonek dê ji Îngîlîzan, fransîzan, İtalyayîyan ava bibe. Ev Komîsyona dê li beşek Kurdistanê li Rojavayê Fîratê sîstema rîbe-biriye kurdî çê bikin.

Piştî salekê dema Kurdan xwestin dê serî li Cemîyeta Miletan bidin dê bibin serbixwe û dewletekê.

Xalid Beg her çiqas ev peymana ji bona miletê kurd û Kurdistanê peymanek têr û tijî nedidît jî, piştgîriya Peymana Sevrê dike. Ji bona ku xalîn Peymana Sevrê yên di derbarê miletê kurd û Kurdistanê bikevin jiyanê xebat dike. Hezar mixabin Xalid Beg, di ev hevildana xwe de bi sernakeve. Lewra Kemalîst li dijî vê xebatê derdikevin. Kurdish berdidin hevûdu.

Wê demê Xalid Beg ji bona doza Kurdistanê vekirî û profesyonelî xebat bike, dixwaze ji wezîfeyaxwe dest berde û İstîfa bike. Lê İzin naye dayîn. Encama vê rewşê Xalid Beg, tê sirgün kîrin.

Xalid Beg dişînin Dersîmê. Dema ku Xalid Beg diçe Dersîmê Ovacıkê, ji bona ku kurdên elewî û sünî di arman-

ca milî û Kurdistanê de bibin yek xebat dike.

Ev yeka Kemalîstan û dewleta wan eciz dike, Alayîya Xalid Beg li Dersîmê xeter tê dîtin, loma jî emir tê dayin ku ew paşve vegere. Ew vedigere Wartoyê (Gimigimê) li wir xebata xwe didomîne.

Di wê demê de Kongreya Erziromê tê li darxistin. Ji bona kongreyê Xalid Beg jî tê vexwendin. Lê Xalid Beg vê vexwendinê red dike û başdarî kongreyê nabe. Ev helwesta Xalid Beg zêdetir Kemalîstan eciz dike. Loma jî biryar tê girtin ku Xalid Beg ji serokatiya eşîrê were dûrxistin bête şandina Erziromê. Ev di sala 1920-an de sirgunî Erziromê dike.

Şerîf Fîratê Wartoyî ew hewildana Xalid Beg ya di derbarê Peymana Sevrê de di pirtuka xwe ya "Doğu İlleri ve Varto Tarihi" de qal dike. Wusa dibêje:"... Di vê navberê de Mîralay Xalid Begê Cibrî, li herêma Gimigimê, Kopê, Melezgirtê, Kela Xinûsê, Kanîrêş, Boglan û Çewligê ji serokeşîr û şex û mela û keyayê gûndan mezbetayê morkirî berhev dikir û bo Cemîyeta Tealî ya Kurd dişand. Ji wira jî, qaşo ji bo vî karî bo Mistefa Nemrûdî û Şerîfê Kurd ku li Yekîtiya Netewan dixebeitin, dihatine şandin." (s. 156-157)

Piştî ku Xalid Beg sirgunî Erziromê dike, êdî navenda xebata wî ya milî Erzirom dibe. Ew bi hevalên xwe re dest bi rêxistîneke nû dikin. Di ev xebatê de leşkerên payebilind yêndî kurd di vê xebatê de cîh dîgrin. Di xebatê de rola Mîralaybûna Xalid Beg gelek mezin e. Ew rêxistîneke ava dikin. Ev rêxistina "Komîteya İstîklalê ya Kurdistanê (Azadî)" ye. Rêxistin di sala 1921-an de ava dice. Rêxistina Azadî, ji mîran, axayan, serokeşîran, şêxan, muneweran, meleyan, esferîn kurd ava dice. Di derbarê Rêxistina Azadî de agahdarîyen zêde di belgeyê İngîlîzande hene.

Beşek damezrînêrên Azadiyê ew in: Xalidî Begê Cibrî, Dr. Fuat, Ekrem Cemîlpaşa, Hecî Müsa, Husîn Paşayê (kor) Heyderanî, İhsan Nuri Paşa, Şêx Tahir, Seyid Ebdîlqadir, Hecî Axdî (Bavê Tûjo), Hecî Müsa Beg, Wusif Ziya, Xalidî Hesenan.

Rêxistina Azadiyê, heta sala 1923an xebata xwe îllegal (veşartî) û di qadeke teng de dimeşîne.

Lê piştî ku Peymana Lozanê teyê îmza kîrin, Rêxistina Azadiyê dest bi rêxistîneke giştî li Kurdistanê dike. Di demek kurt de 23 bajar û bajarokan şaxên wê têna ava kîrin. Ji hemû çin û tebeqeyan gel dice endam û piştgîre Rêxistina Azadiyê. Xebata xwe gur dikin ku di rewşek musaît de dest bi serhildanê bikin.

Dilketin û idama Xalid Beg û Dadgeha Dîwanê Herb ya Bedlîsê...

Pêşketina xebata Rêxistina Azadiyê bala dewletê bi xurtî dikşine. Agahdarî ber bi Enqereyê di derbarê Rêxistina Azadiyê de û xebata Xalid Beg de diherike.

Mistefa Kemal, piştî van agahdarîya di dawîya sala 1924 de diçe Erziromê. Di şîvîkê de Mistefa Kemal û Xalid Beg hevûdu dibînin. Xalid Beg, ji Mistefa Kemal re dibêje ku "ez dixwazim ji wezîfeya xwe ya leşkerî İstîfa bikim. Ez nizanim ku çîma hûn nahêlin yekî ku bi were İxanetîyê dike ji kar veqete?" Axevtin germ dice. Xalid Beg derdikeve devre.

Mistefa Kemal û hevalên wî, baş fahm dîkin ku Xalid Beg ji wan dûr e û ew xwedîyê armancek din e û dixwaze ku ji bona Kurdistanek serbixwe xebat bike.

Dema ku birayê wî Ehmed Beg (Ahmet Sever) vê yekê tespit dike ew diçe Erziromê Xalid Beg re hevbûdîtin çê dike.

Ehmed Beg dibêje "Dema ku min ji Xalid Beg re got, jiyanâ te di xetereye de ye, divêt tu ji Erziromê derkevi". Wê demê wî ji min re got: "Ez hay jê heme ku li dora min xetere heye lê çi dema ku ez vê serê zivistanê ji Erziromê derkevîm ev dê ji bo kurdan bibe felaket, teqez divêt em li benda biharê bimînin."

Piştî van gotinan, lê zêde dike û dibêje "Herin, xwe amade bikin lê bisekinin heta ku bihar têye."

Xalid Beg, wê demê gelek aşkere biryar dide ku biharê dest ji wezîfeya xwe berde, bi profesyonelî karêñ rêxistinê bike û amadekariya serhildanê bike.

Hezar mixabin beriya wê, serhildana Beytuşbabê dest pê dike. Wê demê di derbarê Rêxistina Azadiyê de operasyon dest pê dike.

Xalid Beg, di roja 20 kanûn 1924 de li Erziromê tê girtin û wî dibin zindana Bidlîsê. Wê demê Yisûf Zîya Beg jî dîl dikeve.

Xalid Beg û Yisûf Zîya Beg di Dîwana Herbê ya Bedlîsê de bi awayekî ne hûqûqî û bi lezûbez tê darizandin.

Xalid Beg û Yisuf Ziya Beg di dadgehe de parêznameyek gelek cidî û naverok dagirtî pêşkêş dikin. Di parêznameyek de Rêxistina Azadiyê, armancen wê, mafên miletê kurd, mafê çarenivisiya miletê kurd diparêzin.

Di derbarê Xalid Beg û Yisuf Ziya Beg de biryara idamî hat dayin.

Ew di 14ê Nîsan a 1925-an de bi gulebaraniyê hatin kûştin. Piştî Serhildana 1925an demekî kurt şûnda hatin idam kîrin.

18

№ 14 (526)

DIPLOMAT**9-15 апрел 2023-год**

Багдад и ПРООН подписали меморандум о борьбе с коррупцией

Федеральное правительство Ирака 12 апреля подписало

Багдаде под эгидой премьер-министра Мухаммеда Шиа ас-

ства", — говорится в заявлении, опубликованном сегодня пресс-службой Судани.

Судани заявил о "решимости своего правительства сотрудничать с международными институтами и организациями, чтобы разработать механизмы по борьбе с коррупцией и устранить ее угрозу планам устойчивого развития, не допустить препятствия развитию экономики и реализовать подход правительства к реформам".

Коррупция в Ираке остается важнейшей проблемой на фоне бедности и безработицы. Ирак занимает 157-е место в списке Индекса восприятия коррупции "Transparency International" из 180 стран мира. Страна продолжает бороться с повальной административной и финансовой коррупцией, которая многими рассматривается как основная причина неэффективности и отсутствия прогресса.

kurdistan.ru

меморандум о взаимопонимании с Программой развития Организации Объединенных Наций о сотрудничестве в борьбе с коррупцией для повышения прозрачности и подотчетности в государственном и частном секторах страны.

Меморандум был подписан в

Судани, который выразил благодарность ПРООН за постоянную помощь в борьбе с коррупцией в стране.

"Правительство продолжает преследовать коррупционеров и тех, кто причастен к краже государственных денег, и будет стремиться вернуть украденные сред-

ства", — говорится в заявлении, опубликованном сегодня пресс-службой Судани.

Ирак обвинял Турцию в нарушении положений соглашения 1973 года, согласно которому "турецкое правительство должно выполнять инструкции иракской стороны относительно перемещения нефти, экспортаемой из Ирака, ко всем центрам хранения, перевалки и конечным потребителям". В 2017 году в Курдистане состоялся референдум, где подавляющее большинство респондентов поддержали независимость региона. Несмотря на то, что Багдад не разрешил Эрбилию отделиться, автономия самостоятельно экспортировала нефть через Турцию и получала вырученные за нее средства без координации с федеральным правительством.

Экспорт нефти из Ирака в марте сократился до 3,534 млн б/с на фоне приостановки поставок в Турцию с севера страны, сообщает Iraq Oil Report. По итогам февраля иракские поставки за рубеж составили в среднем 3,738 млн б/с. Таким образом, за месяц экспорт снизился на 204 тысячи б/с.

kurdistan.ru

Ирак попросил суд США взыскать с Турции \$1,5 млрд за экспорт нефти из Курдистана

Министерство нефти Ирака обратилось в федеральный суд в Вашингтоне (округ Колумбия) с просьбой привести в исполнение

Ирака через турецкую территорию по нефтепроводу Киркук-Джейхан был приостановлен 25 марта. Нефтяные компании, рабо-

тавшие в иракском Курдистане, прекратили добычу.

Ирак обвинял Турцию в нарушении положений соглашения 1973 года, согласно которому "турецкое правительство должно выполнять инструкции иракской стороны относительно перемещения нефти, экспортаемой из Ирака, ко всем центрам хранения, перевалки и конечным потребителям". В 2017 году в Курдистане состоялся референдум, где подавляющее большинство респондентов поддержали независимость региона. Несмотря на то, что Багдад не разрешил Эрбилию отделиться, автономия самостоятельно экспортировала нефть через Турцию и получала вырученные за нее средства без координации с федеральным правительством.

Экспорт нефти из Ирака в марте сократился до 3,534 млн б/с на фоне приостановки поставок в Турцию с севера страны, сообщает Iraq Oil Report. По итогам февраля иракские поставки за рубеж составили в среднем 3,738 млн б/с. Таким образом, за месяц экспорт снизился на 204 тысячи б/с.

kurdistan.ru

взыскание \$1,5 млрд с Турции в рамках выигранного спора о поставках нефти из Курдистана, сообщило юридическое издание Law360. В конце марта международный арбитражный суд постановил, что Турция нарушила двустороннее соглашение, содействуя независимым трубопроводным потокам регионального правительства Курдистана (КРГ). В результате экспорт с севера

тающие в иракском Курдистане, транспортировали через Турцию около 400 тысяч баррелей нефти в сутки. Помимо этого, приостановка транспортировки затронула и объемы, контролируемые федеральным правительством, в 75 тыс. б/с. Несмотря на то, что иракские и курдские власти 4 апреля договорились о возобновлении экспорта нефти, постановки так и не начались, а большинство

Ирак подпишет техническое соглашение о возобновлении добычи нефти в Курдистане

Министр строительства Ирака Бангин Рекани объявил в воскресенье, 16 апреля, что технические проблемы, препятствующие экспортнефти из Курдистана, решены, подтвердив отсутствие юридических или технических препятствий для возобновления экспортнефти из курдского региона.

После подписания в Турцию будет направлено письмо о возобновлении экспортнефти из Курдистана. Ожидается, что этот шаг поднимет экономику региона и увеличит доходы иракского правительства, сказал Рекани в интервью "Kurdistan24". Совет министров Ирака обсудит финансовые права Курдистана во вторник, добавил иракский министр.

Багдад не выделял бюджет Курдистану в течение четырех месяцев в этом году. Однако федеральное правительство Ирака намерено выделить Эрбилию часть средств из бюджета, пусть даже в виде займов. Прежде чем средства могут быть переведены,

должен быть одобрен законопроект о бюджете, учитывающий бюджет Курдистана. Ранее в этом месяце премьер-министр Курдистана Масрур Барзани и его иракский коллега Мухаммед Шиа ас-Судани приняли участие в подписании совместного соглашения между Эрбилием и Багдадом, которое позволит Региональному правительству Курдистана (КРГ) возобновить экспорт сырой нефти, остановленного по решению суда в Париже.

kurdistan.ru

Глава КРГ принял делегацию ВОЗ

17 апреля премьер-министр Иракского Курдистана Масрур Барзани принял делегацию Всемирной организации здравоохранения (ВОЗ) во главе с начальником ее отде-

ления в Ираке Ахмедом Зуйтеном, чтобы обсудить пути укрепления двустороннего сотрудничества.

Как сообщил курдский премьер-министр в Facebook, "мы обсудили работу и проекты Всемирной организации здравоохранения в Курдистане и Ираке и подчеркнули важность развития сотрудничества между Министерством здравоохранения КРГ [Регионального правительства Курдистана] и Всемирной организацией здравоохранения".

КРГ сотрудничает с ВОЗ для улучшения медицинских услуг и сдерживания вспышек и новых заболеваний, включая недавнюю пандемию "COVID-19".

kurdistan.ru

Ученые Курдистана проведут конференцию по геноциду файлы

В Курдистане пройдет конференция, на которой будут представят доклады, посвя-

щенные многочисленным актам геноцида против курдов-файли, совершенных режимом Саддама Хусейна. Конференция призвана продемонстрировать миру доказательства геноцида против этого этнического меньшинства.

Трехдневная конференция должна начаться в городе Эрбиль 2 мая под эгидой президента "Демократической партии Курдистана" (ДПК) Масуда Барзани. Об этом в интервью "BasNews" сегодня сообщил глава отдела по делам файли в штаб-квартире Барзани Али Файли.

Мероприятие организуют университеты Салахаддина, Доуха и Сорана.

Предыдущие иракские режимы переместили и сослали в Иран около 600 000 курдов-файли и конфисковали их имущество в 1970-х и 1980-х годах. За этот период пропало без вести почти 22 000 представителей сообщества файли. Тысячи файли были лишены гражданства.

kurdistan.ru

Багдад проведет третью конференцию по водным ресурсам

В мае Ирак планирует провести третью Багдадскую конференцию по водным ресурсам, и направил приглашения иранской и турецкой делегациям принять участие в ее работе. "Встречи и работы продолжаются с иранской и турецкой сторонами в отношении доли воды Ирака", — сообщило в воскресенье "Iraqi News Agency" со ссылкой на заявление министра водных ресурсов страны. Федеральное правительство Ирака также намерено направить в Турцию "техническую делегацию" для обсуждения общих водных ресурсов.

kurdistan.ru

19

№ 14 (526)

ДИПЛОМАТ

9-15 апрел 2023-год

Президент Курдистана и Папа Франциск обсудили вопросы мирного сосуществования

13 апреля президент Иракского Курдистана Нечирван Барзани

Курдский президент и Папа Римский подтвердили свою при-

тического Курдистана с Папой Франциском, и я рад видеть Его Святейшество в добром здравии", — написал курдский лидер в Twitter, еще раз подтвердив свою приверженность продвижению гармонии и сосуществования в Курдистане, Ираке и за его пределами. "Папа подчеркнул важность сохранения мира и братства между общинами Ирака", — добавил президент.

Эта встреча — первая встреча курдского лидера с Папой Франциском после его визита в Ирак и Курдистан в марте 2021 года.

После своего вступления в должность премьер-министр Масрур Барзани побывал с дипломатическим визитом в Ватикане в феврале 2020 года. Его сопровождала министерская делегация Регионального правительства Курдистана (КРГ), и он также встретился с Папой Франциском. kurdistan.ru

встретился в Ватикане с Папой Франциском. Стороны обсудили продвижение мира и братства между различными сообществами в регионе и Ираке.

верженность делу мира и сосуществования в Курдистане и Ираке, говорится в заявлении администрации президента Курдистана.

"Для меня большая честь встре-

Археологи рассказали о быстром разрушении иракских памятников архитектуры из-за изменения климата

Иракское культурное наследие, пережившее тысячелетия, разрушается и медленно погребается под песком из-за изменения климата. Жара, продолжительные засухи и песчаные бури уничтожают такие вавилонские памятники, как руины города Умм Аль-Акариб в провинции Ди-Кар.

Развалины расположены на площади в пять квадратных километров, они датируются XXIV веком до н.э. До недавнего времени основную угрозу для объекта представляли мародеры, однако теперь наибольшую опасность является собой песок.

Между реками Тигр и Евфрат возникли некоторые из древнейших цивилизаций в истории человечества, в связи с чем археологи находят там множество артефактов. Сегодня на этой территории быстрыми темпами идет процесс опустынивания, а песчаные бури как абразив провоцируют физическое выветривание и разрушение

памятников.

Проблема усугубляется засоле-

невая: необходимы усилия на уровне правительства по сдерживанию

нием: вода испаряется так быстро, что почва не успевает поглотить минералы, из-за чего на поверхности образуется корка. Она агрессивно взаимодействует со строениями и также играет на их уничтожение.

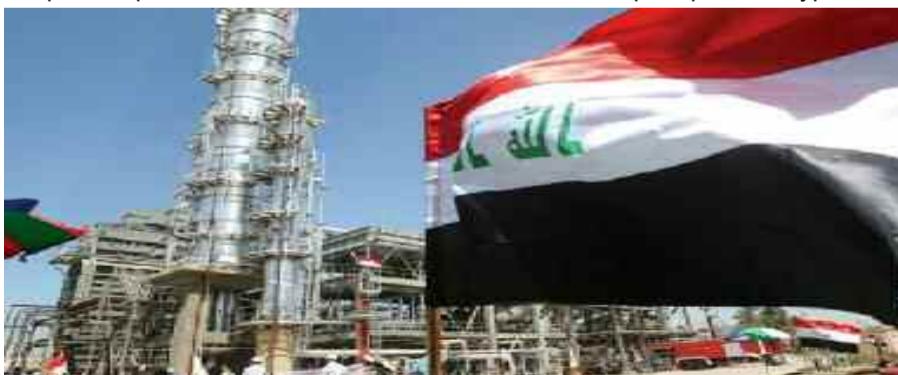
Подобная проблема многоуров-

носта пустынь, такие как высаживание миллионов деревьев. Также необходимо взять где-то огромное количество пресной воды. К сожалению, Ирак выглядит далеко не лучшим образом с точки зрения экологического поведения. kurdistan.ru

Ирак в марте сократил экспорт нефти на 200 тысяч б/с

Экспорт нефти из Ирака в марте сократился до 3,534 млн б/с на фоне приостановки поставок в Турцию с севера страны, сообщает Iraq Oil Report.

суда Международной торговой палаты в Париже, который постановил приостановить экспорт нефти из Курдистана, расположенного на севере Ирака, в Турцию.

По итогам февраля иракские поставки за рубеж составили в среднем 3,738 млн б/с. Таким образом, за месяц экспорт сократился на 204 тысячи б/с. Издание подчеркивает, что в последнюю неделю марта экспорт снизился почти на 500 тысяч б/с. Это произошло в связи с решением Арбитражного

Ирак обвинял Турцию в нарушении положений соглашения 1973 года, согласно которому "турецкое правительство должно выполнять инструкции иракской стороны относительно перемещения нефти, экспортируемой из Ирака, ко всем центрам хранения, перевалки и конечным потребителям". Власти

Ирака и региональное правительство Курдистана (КРГ) договорились о возобновлении трубопроводных поставок нефти с севера страны в турецкий порт Джейхан, о чем было объявлено 4 апреля.

Нефтяные компании, работающие в иракском Курдистане, транспортировали через Турцию около 400 тысяч баррелей нефти в сутки. Помимо этого, приостановка транспортировки затронула 75 тысяч б/с из объема, контролируемого федеральным правительством. При этом, по оценке Iraq Oil Report, останов трубопровода в первую неделю апреля, вероятно, отразится на снижении объемов экспорта и в текущем месяце. Кроме того, уменьшение международных поставок может продолжаться и в следующем месяце, поскольку Ирак присоединился к ряду других членов ОПЕК+ и добровольно сократит добычу нефти с мая на 211 тысяч б/с.

КРГ расследует нападение на аэропорт Сулеймании

Премьер-министр Иракского Курдистана Масрур Барзани 12 апреля провел заседание кабинета министров Регионального правительства Курдистана (КРГ), чтобы обсудить различные темы, в том числе недавнее нападение на аэропорт Сулеймании.

Как подчеркнул премьер-министр, КРГ осуждает атаку на аэропорт.

"Для реагирования на нападение Совет учредил комитет по расследованию приостановки полетов и нападения, имевшего место возле аэропорта. Они полны решимости найти первопричины этих инцидентов и принять соответствующие меры, чтобы предотвратить их повторение", сказано в заявлении.

С прошлой недели Турция приостановила все полеты в аэропорт Сулеймания, обвинив "Патриотический союз Курдистана" (ПСК) в поддержке турецкой "Рабочей партии Курдистана" (РПК), вооруженной группировки, которую Анкара считает террористической организацией.

Есть подозрение, что удар по аэропорту Сулеймании нанес именно турецкий беспилотник. Удар вызвал несколько пожаров по периметру аэропорта. Инцидент произошел, когда Мазлум Абди, командующий "Сирийскими Демократическими Силами" (СДС), вылетал из аэропорта Сулеймании в Сирийский Курдистан после встречи с американским военным командованием. kurdistan.ru

Эрбиль отмечает 100-летие своей провинции

Столица Иракского Курдистана город Эрбиль сегодня отмечает свое 100-летие признания в качестве провинции. Город все больше превращается в космополитическую

столицу благодаря разнообразной социальной структуре.

Губернатор Эрбия Омед Хошнав 12 апреля в своем заявлении поздравил сограждан со знаменательной годовщиной, и описал Эрбиль как место, где уважают и защищают "этническое и религиозное сосуществование".

Эрбиль — один из старейших городов мира, основанный более 5000 лет назад. Город стал региональным центром инвестиций, торговли и коммерции благодаря стабильности и безопасности. По данным департамента туризма Эрбия, только в 2022 году столицу Курдистана посетили более 2,7 миллиона туристов из Курдистана, иракских провинций и из других стран. По данным телеканала "Kurdistan24", за последний год в провинции было завершено около 800 различных проектов. kurdistan.ru

ДИПЛОМАТ

№ 14 (526) 9-15 апрел 2023-год ОБЩЕСТВЕННО-ПОЛИТИЧЕСКАЯ ГАЗЕТА

Премьер-министр Италии подтверждает поддержку Курдистана

Италия по-прежнему привержена своей постоянной поддержке Курдистана и Ирака,

сотрудничества, особенно в экономической и энергетической сферах", — говорится в

отношения Италии с Багдадом и Эрбилем ценными".

На встрече также обсуждались последние политические события в Ираке, в том числе отношения между Региональным правительством Курдистана (КРГ) и федеральным правительством Ирака, а также пути решения вопросов, стоящих между ними.

Ранее в этот же день в Ватикане курдский президент провел встречу с Папой Франциском, обменявшись мнениями о продвижении мира и братства между различными общинами в Курдистане и Ираке. "Для меня большая часть встретиться сегодня с Папой Франциском, и я рад видеть Его Святейшество в добром здравии", — написал курдский лидер в Twitter. "Папа подчеркнул важность сохранения мира и братства между общинами Ирака". [kurdistan.ru](#)

заявила премьер-министр Джорджия Мелони во время встречи с президентом Курдистана Нечирваном Барзани в Риме.

"В ходе встречи лидеры двух стран обсудили двусторонние отношения Италии с Ираком и Курдистаном, а также пути расширения взаимного

сообщения офиса курдского президента. "Премьер-министр Мелони подтвердила приверженность Италии дальнейшей поддержке Ирака и Курдистана и подтвердила, что Италия придает большое значение миру и стабильности в Ираке и Курдистане. Г-жа Мелони назвала

Сирию не приняли в Лигу арабских государств

Министры иностранных дел стран Персидского залива, Египта, Иордании и Ирака не приняли окончательного решения о возобновлении полноправного членства Сирии в Лиге арабских государств (ЛАГ). Это следует из итогового заявления участников встречи в Джидде, которое распространяло Саудовское агентство печати.

В заявлении указано, что главы внешнеполитических ведомств "обменялись мнениями об усилиях, предпринятых для достижения политического решения, которое позволит преодолеть последствия сирийского кризиса, сохранить единство, безопасность, стабильность и арабскую идентичность Сирии, а также вернуть ее в арабское лоно".

Вопрос о восстановлении членства Сирии в ЛАГ, которому была посвящена встреча министров, в документе не упоминается. Участники совещания подчеркнули, что "политическое решение является единственным способом урегулирования сирийского кризиса", а также согласились с необходимостью активизировать консультации между странами арабского мира для создания механизмов, которые способствовали бы нормализации положения в стране.

Министры иностранных дел

стран Персидского залива, Египта, Иордании и Ирака собрались в пятницу в Джидде на заседание,

посвященное вопросу возобновления полноправного членства Сирии в Лиге арабских государств. Консультации проходят под эгидой Совета сотрудничества арабских государств Персидского залива (ССАГПЗ), в который входят Саудовская Аравия, Объединенные Арабские Эмираты, Катар, Бахрейн, Кувейт и Оман.

В среду министр иностранных дел и по делам эмигрантов Сирии Фейсал Мицад провел в Джидде переговоры со своим саудовским коллегой принцем Фейсалом бен Фарханом Аль Саудом. Это первый визит сирийского должностного лица высокого ранга в Саудовскую Аравию с 2011 года. Накануне совещания представителей ССАГПЗ, Египта, Иордании и Ирака премьер-министр Катара шейх Мухаммед бен Абдель Рахман Аль Тани заявил, что не

было приостановлено в ноябре 2011 года в разгар начавшейся в Сирии гражданской войны. Большинство арабских стран, не добившись уступок от сирийских властей в пользу оппозиции, отозвали своих послов и присоединились к экономическому бойкоту арабской республики. Саудовская Аравия, Катар и несколько других государств в период конфликта оказывали финансовую и военную помощь вооруженным формированиям, выступившим против сирийского правительства. В последнее время несколько арабских стран, в том числе ОАЭ, Бахрейн и Оман, возобновили работу своих дипломатических миссий в Дамаске, однако вопрос возобновления членства Сирии в ЛАГ по-прежнему вызывает споры среди членов организации. [kurdistan.ru](#)

ТӘSİSÇİ VƏ BAŞ REDAKTOR:

TAHİR SÜLEYMAN

İMTİYAZ Ü SERNIVİSAR:

TAHİR SİLÈMAN

УЧРЕДИТЕЛЬ И ГЛАВНЫЙ РЕДАКТОР:

ТАХИР СУЛЕЙМАН

Tel: +994 50 352-33-18

+994 55 202-73-53

Xüsusi müxbir:

Tariye Cəlil

Региональный корреспондент:

Усуб Тейfur

Müəlliflərin mövqeyi ilə redaksiyanın
mövqeyi üst-üstə düşməyə bilər.

Ünvan: Bakı şəhəri Az1040, küçə
S. Mehmandarov ev 25,
mənzil 17

Navnisan: Bakû Az1040, soqaq
S. Mêhmandarov xani 25, mal-17

Адрес: Баку Az1040, улица
С. Мехмандаров дом 25, кв. -17

Qəzet "Diplomat" qəzeti bilgisayar
mərkəzində yığılıb səhifələnib və
"Mətbuat" mətbəəsində çap olunmuşdur.
e-mail: hewler@mail.ru

Şəhadətnamə: NFŞ 005004966

BUSB-un Sabunçu rayon filialı

VÖEN 1800061582

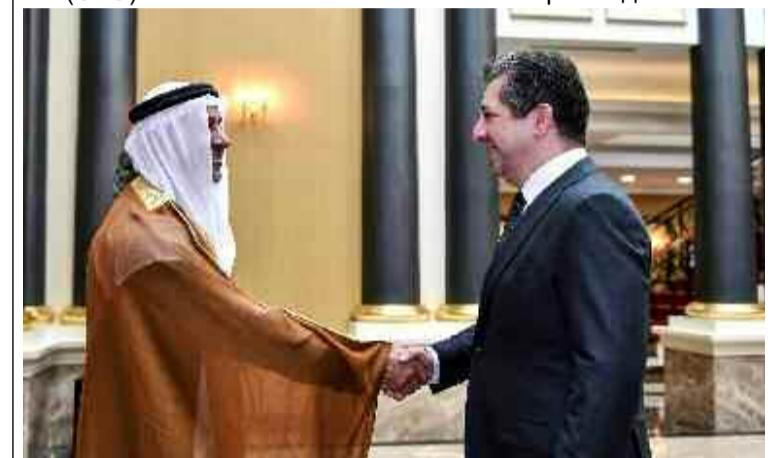
H/h 438010000

Sifariş: 1500

ОАЭ стремятся укрепить связи с Курдистаном

Премьер-министр Иракского Курдистана Масрур Барзани 13 апреля принял делегацию Объединенных Арабских Эмиратов (ОАЭ) во главе с заместителем министра по делам каби-

нета министров Абдуллой Насером Лутахом. Встреча была посвящена двусторонним отношениям между двумя странами.

Официальный представитель ОАЭ подтвердил, что ОАЭ по-прежнему привержены укреплению своих двусторонних связей с Курдистаном, отметив, что курдский регион имеет особое значение для его страны.

Со своей стороны, курдский лидер выразил благодарность президенту ОАЭ шейху Мохаммеду бен Заиду Аль Нахайяну и вице-президенту шейху Мохаммеду бин Рашиду Аль Мактуму за их постоянную поддержку Курдистана.

Представители ОАЭ высоко оценили "теплые и особые" отношения между ОАЭ и Курдистаном и подтвердили приверженность своей страны продолжению поддержки региона. Чиновники также обсудили возможность совместной работы над проектами, представляющими взаимный интерес.

Встреча демонстрирует прочные связи, которые сложились между ОАЭ и Курдистаном в последние годы. ОАЭ были ключевым партнером Курдистана, оказывая финансовую и гуманитарную поддержку во время кризиса. Они также сотрудничают в экономических и торговых проектах. Консульство ОАЭ было открыто в Эрбile в 2019 году.

Курдистан стал важным партнером для стран Ближнего Востока, учитывая его стратегическое положение и природные ресурсы. Эрбиль также играет ключевую роль в борьбе с терроризмом и является верным союзником международного сообщества в укреплении стабильности и безопасности в регионе. [kurdistan.ru](#)

Халабджа: мирный житель убит в результате взрыва минометного снаряда

В результате взрыва минометного снаряда 11 апреля в провинции Халабджа Иракского Курдистана погиб мирный житель и трое получили ранения. Как сообщила местная полиция, инцидент произошел в селе Балха района Хавраман, где в результате разрыва минометного снаряда погиб 31-летний мужчина по имени Ако Кайкаус, а двое его друзей получили ранения. Пока не известно, был ли взорвавшийся снаряд остатком войны против "Исламского государства" (ИГ). Тем не менее, подобные инциденты часто происходят в различных районах Курдистана и Ирака.

В конце октября в деревне Адилия провинции Киркук произошел взрыв, в результате которого несколько детей погибли и получили ранения. По словам полицейских, дети непреднамеренно подожгли свалку, в результате чего в ней сдетонировало взрывное устройство. [kurdistan.ru](#)